T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PRİZREN'DE KENTSEL KADIN YOKSULLUĞU

SEZEN HOTI

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Mustafa HATİPLER

EDİRNE 2023

Tezin Adı: Prizren'de Kentsel Kadın Yoksulluğu

Hazırlayan: Sezen HOTI

ÖZET

Kosova, Balkan coğrafyasının en kritik bölgelerinden birinde yer almaktadır. Öte yandan, tarihi bağlarla Türkiye ve diğer bölgesel devletlerle bir ilişki içerisindedir. Yeni bir devlet olması bakımından ve geçmiş yönetimlerden devraldığı kötü miras nedeniyle yoksulluk sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır. Kosova'nın en fazla uğraştığı yoksulluk; kentsel yoksulluktur. Bu noktada Prizren'in diğer şehirlerden daha fazla önem arz ettiği bilinmektedir. Çünkü Prizden, Kosova'nın sadece ikinci büyük şehri değil, medeniyetin de canlı olduğu bir şehirdir.

Prizren tarihsel süreç bakımından eski Yugoslavya'nın etnik uygulamalarına maruz kalmıştır. Bu uygulamalardan en fazla etkilenen alan ekonomi olup, en fazla etkilenen kesimde kadınlar olmuştur. "Prizren'de Kentsel Kadın Yoksulluğu" başlığı altında yapılan bu çalışmanın amacı, Prizren'de uzun süredir var olan ihmal edilmişliği ve ekonomik sorunların sebep olduğu durumları tespit etmektir. Özellikle yoksulluk konusu, kentsel alanda ve kadın bazında ele alınmıştır. Çalışmanın önemi Prizren' deki kentsel kadın yoksulluğunun nedenlerini başlıklar altında belirtmek ve bununla ilgili ulusal ve uluslararası alanda önlem alınmasını sağlamaktır.

Çalışma, beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmada, Prizren'de kentsel kadın yoksulluğu üzerine araştırma yapmak amacıyla 224 kadına anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler analiz edilerek bulgular saptanmış ve literatür taramasıyla oluşturulan sonuç ile araştırma sonuçları birleştirilmiş buna göre yorumlanılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Kadın yoksulluğu, Kentsel yoksulluk.

Name of the Thesis: Urban Women's Poverty in Prizren

Prepared by: Sezen HOTI

ABSTRACT

Kosovo is located in one of the most critical regions of the Balkan geography. On the other hand, it is in a relationship with Turkey and other regional states with historical ties. In terms of being a new state and due to the bad legacy it inherited from the past administrations, it faces the problem of poverty. The povery that Kosovo deals with the most; urban poverty. At this point, it is known that Prizren is more important than other cities. Because Prizren is not only the second largest city in Kosovo, but also a city where civilization is alive.

Prizren has historically been exposed to the ethnic practices of the former Yugoslavia. The area most affected by these practices was the economy, and women were the most affected segment. The aim of this study, which was carried out under the title of "Urban Women's Poverty in Prizren", is to determine the long-standing neglect in Prizren and the situations caused by economic problems. In particular, this issue of povery was handled in the urban area and on the basis of women. The importance of the study is to state the causes of urban women's poverty in Prizren under the headings and to take precautions in the national and international arena.

The study consists of five parts. In the study, a questionnaire was applied to 224 women in order to conduct research on urban women's poverty in Prizren. The data obtained were analyzed and the findings were determined, and the results of the literatüre revıew were combined with the research results, interpreted accordingly and suggestions were made.

Keywords: Poverty, Women's poverty, Urban poverty.

ÖNSÖZ

Yoksulluk dünyanın her yerinde yapılan araştırmalarda ki gibi kesin ve net bir tanımı olmadığından dolayı aslında yoksulluk kişinin temel ihtiyaç gereksinimi sağlamama durumu şeklinde tanımlanabilir.

Yoksulluk kelimesi kullanıldığı zaman akla ilk gelen temel gereksinimlerini karşılayamayan kişiler olarak düşünülmektedir. Bir diğeri ise zenginlik kelimesinin karşıtı bir kelime de akla gelen ilk kelimelerden biri olabilir. Yoksulluktan en fazla etkilenen kesim ise çocuklar ve kadınlardır.

Bu tez Prizren'de Kadın Yoksulluğunu farklı açılardan incelemek ve kadınların durumunu daha net ortaya koymak amacıyla yapılan bir araştırmadır.

Yaptığım araştırma boyunca yardımcı olan değerli hocam Doç. Dr. Mustafa Hatipler'e ve her yönden desteğini esirgemeyen aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Edirne 2023

Sezen Hoti

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **I**
ABSTRACT ..... **II**
ÖNSÖZ ..... **III**
İÇİNDEKİLER ..... **IV**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **IX**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **XII**
KISALTMALAR ..... **XIII**
I. BÖLÜM **1**
1. YOKSULLUK KAVRAMI **1**
1.1. Yoksulluk Nedir? **1**
1.2. Yoksulluk Türleri 3
1.2.1. Mutlak Yoksulluk 3
1.2.2. Göreli Yoksulluk 5
1.2.3.Nesnel Yoksulluk-Öznel Yoksulluk 6
1.2.4. Kronik ve Geçici Yoksulluk 7
1.2.5. Kırsal-Kentsel Yoksulluk 7
1.3. Yoksulluğun Nedenleri 8
1.4. Yoksulluk Boyutları 10
1.4.1 Çalışan Yoksullar 10
1.4.2 Yeni Kölelik 11
1.4.3. Sınıf-altı (Under-class) 11
1.5. Yoksulluk Kültürü 12
II. BÖLÜM **15**
2. KOSOVA'DA VE PRİZREN'DE TOPLUMSAL YAŞAM **15**
2.1. Genel Olarak Kosova Cumhuriyeti 15
2.2. Kosova'da Toplumsal Yaşam ve Demografik Yapı 16
2.3. Genel Olarak Prizren Şehri 18

2.3.1. Prizren'de Toplumsal Yaşam ve Demografik Yapı 21
2.3.2. Tarihi ve Coğrafyasıyla Prizren 24
III. BÖLÜM **27**
3. KOSOVA VE PRİZREN'DE KENTSEL YOKSULLUK **27**
3.1. Kentsel Yoksulluk 27
3.2. Kosova'da Yoksulluk 30
3.3. Kosova'da Kentsel Yoksulluk 33
3.4. Prizren'de Yoksulluk 34
3.5. Prizren'de Kentsel Yoksulluk 36
IV. BÖLÜM **40**
4. PRİZREN'DEKİ KADINLARIN DURUMU VE KENTSEL KADIN YOKSULLUĞU **40**
4.1. Kadın Yoksulluğu 40
4.2. Kosova'da Kadınların Durumu 43
V. BÖLÜM **46**
5.1. Araştırmanın Amacı ve Konusu 46
5.2. Araştırmanın Örneklemi 46
5.3. Araştırmanın Yöntemi 47
5.4. Araştırmanın Bulguları ve Yorumları 47
5.4.1. Örnekleme Grubun Genel Özellikleri 48
5.4.1.1. Yaş 48
5.4.1.2. Medeni Durum 50
5.4.1.3 Eğitim 51
5.4.1.4. Kadının Eğitim Durumu 51
5.4.1.5. Okula Gitmeme veya Okulu Yarıda Bırakma Nedeni 53
5.4.1.6. Erkek Eğitim Durumu 54
5.5 Nüfus ile İlgili Bulgular 56
5.5.1 Hane Nüfusu 56
5.5.2. Çocuk Sayısı 57

5.6. Kadınların Yaşadıkları Hanelerle İlgili Bulgular 58
5.6.1. Evin Mülkiyet Durumu 58
5.6.2. Konut Yapısı 59
5.6.3 Oda Sayısı 60
5.6.4 Evin Fiziki Sorunları 61
5.6.5. Evde Bulunmayan Araç-Gereçler 62
5.7. Çalışma ve Gelir Durumu ile İlgili Bulgular 63
5.7.1. Hane Reisi 63
5.7.2. Kadınların Mesleği 64
5.7.3. Erkek Çalışma Durumu 66
5.7.4. Kadının Çalışmama Nedeni 68
5.7.5. Aylık Gelir 69
5.7.6. Hane Borç Durumu 70
5.8. Sağlıkla İlgili Bulgular 72
5.8.1. Hastalık Durumu 72
5.8.2. Psikolojik Tedavi Görme Durumu 73
5.9. Aile İçi Şiddetle İlgili Bulgular 74
5.9.1. Şiddet Türü 74
5.9.2. Kadının Şiddet Gördüğü Kişiler 75
5.9.3. Hanede Dayak Olayı 76
5.10. Evlilik ile İlgili Durumlar 77
5.10.1 Evlenme Yaşı 77
5.10.2. Evlenme Şekli 78
5.10.3. Akrabalık Durumu 79
5.10.4. Eşin Ailesiyle Birlikte Oturma Durumu 80
5.10.5. Kadının Ailesinin İlgilenme Durumu 81
5.10.6. Resmî Nikâh Yapmama Durumu 82
5.10.7. Boşanma Nedeni 83
5.11. Sosyal Yaşam ve Yardımlarla İlişkin Bulgular 84

5.11.1. Sorunların Paylaşıldığı Kişiler 84
5.11.2. Sosyal Dışlanma 86
5.11.3. Zenginlerin Tutumu 87
5.11.4. Ekonomik Anlamda Destek Olan Kişi/Kuruluşlar 88
5.11.5. Yardıma Başvuran Kişi 89
5.11.6. Alınan Yardım Türleri 90
5.11.7. Sürekli Yardım Alma Durumu 91
5.12. Yoksulluk Kültürü ve Yoksullukla İlgili Farklı Bulgular 92
5.12.1. Yoksulluğun Başlangıcı 92
5.12.2. Evlenen Kız Çocuğun Ekonomik Durumu 93
5.12.3. Kız Çocuğunun Çalışmama Nedeni 94
5.12.4. Yoksulluğun Temel Nedeni 95
5.13. Umut ve Beklentilerle İlgili Bulgular 96
5.13.1. Parayı Değerlendirme Şekli 96
5.13.2. Gelecekten Beklenti 97
5.14. Diğer Bulgular 98
5.14.1 Siyasetle İlgili Durum 98
5.14.2. Boş Zaman Faaliyetleri 100
5.14.3. Geçinme Stratejileri 101
5.14.4. Tatile Çıkma Durumu 103
5.14.5. Arkadaşlarıyla Buluşma Durumu 104
5.14.6. Cep Telefonu Olma Durumu 105
5.14.7. Şahsi Arabalarının Olma Durumu 105
5.14.8. Kuaföre Gitme Durumu 106
5.14.9. Sağlık Masraflarının Karşılanma Durumu 107
5.15. Ki- Kare Analizi 108
5.15.1 Kadınların Çalışma Durumu ile Kendine Ait Arabası Olması 110
5.15.2 Kadınların Çalışma Durumu ile Oturduğu Evin Türü 112
5.15.3 Kadınların Çalışma Durumu ile Psikolojik Durumları 114

5.15.4 Kadınların Çalışma Durumu ile Sürekli Yardım Aldığı Kuruluş 117
SONUÇ.....122
KAYNAKÇA 125
EK: ANKET FORMU 132

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Örneklem grubunun yaş dağılımı ile ilgili sonuçları.....48
Tablo 2. Örneklem grubunun medeni durumu ile ilgili sonuçları.....50
Tablo 3. Örneklem grubunun öğrenim durumu ile ilgili sonuçları 51
Tablo 4. Örnekleme grubunun okula gitmeme veya yarıda bırakma sebebi ile ilgili sonuçları.....53
Tablo 5. Örneklem grubunun eşlerinin öğrenim durumu ile ilgili sonuçları.....55
Tablo 6. Örneklem grubunun hanelerinin nüfus dağılımı ile ilgili sonuçları.....56
Tablo 7. Örneklem grubunun evlenmemiş çocuk sayısı ile ilgili sonuçları 57
Tablo 8. Örneklem grubunun mülkiyet durum ile ilgili sonuçları 58
Tablo 9. Örneklem grubunun ev yapısı ile ilgili sonuçları.....59
Tablo 10. Örneklem grubunun ev içerisinde bulunan oda sayısı ile ilgili sonuçları 60
Tablo 11. Örneklem grubunun ev içerisinde bulunan fiziki sorunlar ile ilgili sonuçları 61
Tablo 12. Örneklem grubunun ev içerisinde yetersiz olan eşya çeşidi ile ilgili sonuçları 62
Tablo 13. Örneklem grubunun hane içerisinde aile reisi olarak görüş dağılımı ile ilgili sonuçları.....63
Tablo 14. Örneklem grubunun mesleki kıdem dağılımı ile ilgili sonuçları 64
Tablo 15. Örneklem grubunun eşlerinin çalışma durumu ile ilgili sonuçları.....66
Tablo 16. Örneklem grubunun çalışmama nedenine yönelik dağılım ile ilgili sonuçları68
Tablo 17. Örneklem grubunun hanelerinin gelir dağılımı ile ilgili sonuçları.....69
Tablo 18. Örneklem grubunun borç durumları ile ilgili sonuçları 70
Tablo 19. Örneklem grubunun sağlık durumu ile ilgili sonuçları 72
Tablo 20. Örneklem grubunun psikolojik tedavi görme durumları ile ilgili sonuçları ...73
Tablo 21. Örneklem grubunun maruz kaldıkları şiddete yönelik dağılımı ile ilgili sonuçları.....74
Tablo 22. Örneklem grubunun şiddet gördükleri kişi/kişilere yönelik dağılım ile ilgili sonuçları.....75

Tablo 23. Örneklem grubunun hanede kaç defa dayak uygulama durumu ile ilgili sonuçları 76
Tablo 24. Örneklem grubunun evlenme yaşına yönelik dağılım ile ilgili sonuçları 77
Tablo 25. Örneklem grubunun evlenme şekli ile ilgili sonuçları 78
Tablo 26. Örneklem grubunun eşleriyle akrabalık durumları ile ilgili sonuçları 79
Tablo 27. Örneklem grubunun eşinin ailesi ile birlikte oturma durumu ile ilgili sonuçları 80
Tablo 28. Örnekleme grubunun evlendikten sonra ailesinin ilgilenme durumu sonuçları 81
Tablo 29. Örnekleme grubunun resmi nikah olmaması ile ilgili sonuçları 82
Tablo 30. Örnekleme grubunun eşiyle ayrılma nedeni ile ilgili sonuçları 84
Tablo 31. Örnekleme grubunun sıkıntılarının paylaşma durumu ile ilgili sonuçları 85
Tablo 32. Örnekleme grubunun dışlanma ile ilgili sonuçları 86
Tablo 33. Örnekleme grubunun zenginlerin yoksullara yönelik tutumları ile ilgili sonuçları 87
Tablo 34. Örnekleme Grubunun en çok destek alması ile ilgili sonuçları 88
Tablo 35. Örnekleme grubunun yardım kuruluşuna başvuran kişi ile ilgili sonuçları 89
Tablo 36. Örnekleme grubunun alınan yardım türleri ile ilgili sonuçları 90
Tablo 37. Örnekleme grubunun yardım alma durumu ile ilgili sonuçları 91
Tablo 38. Örnekleme grubunun yoksulluk problemlerinin başlama zamanı ile ilgili sonuçları 92
Tablo 39. Örnekleme grubunun evlenen kız çocuğunun ekonomik durumu ile ilgili sonuçları 93
Tablo 40. Örneklem grubunun kız çocuklarının (varsa) çalışmama nedeni ile ilgili sonuçları 94
Tablo 41. Örnekleme grubunun yoksul olma nedenleri ile ilgili sonuçları 95
Tablo 42. Örnekleme grubunun kadınların parayı değerlendirme şekli ile ilgili sonuçları 96
Tablo 43. Örnekleme grubunun gelecekten beklentileri ile ilgili sonuçları 97

Tablo 44. Örneklem grubunun siyasete katılımlarına yönelik dağılım ile ilgili sonuçları 98
Tablo 45. Örneklem grubunun oy kullanma stratejilerine yönelik dağılım ile ilgili sonuçları 99
Tablo 46. Örnekleme grubunun boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri durumuları ile ilgili sonuçları 100
Tablo 47. Örnekleme grubunun evlerinde üretim durumu ile ilgili sonuçları.....101
Tablo 48. Örnekleme grubunun evde yapılan üretim türü ile ilgili sonuçları 102
Tablo 49. Örnekleme grubunun tatile çıkma durumu ile ilgili sonuçları 103
Tablo 50. Örnekleme grubunun arkadaşlarıyla buluşma durumu ile ilgili sonuçları 104
Tablo 51. Cep telefonu olma durumu ile ilgili sonuçları 105
Tablo 52. Örneklem grubunun şahsi arabalarının olup olmama durumu ile ilgili sonuçları 105
Tablo 53. Örneklem grubunun kuaföre gitme sıklığı durumu ile ilgili sonuçları 106
Tablo 54. Örneklem grubunun sağlık masraflarının karşılama ile ilgili sonuçları.....107
Tablo 55. Normallik testi sonuçları.....109
Tablo 56. Araştırmaya katılan kadınların sayısı.....110
Tablo 57. Kadınların çalışma durumu ile kendilerine ait arabalarının olması 111
Tablo 58. Ki-Kare testi sonucu.....111
Tablo 59. Araştırmaya katılan kadınların sayısı.....112
Tablo 60. Kadınların çalışma durumu ile oturdukları evin türü.....113
Tablo 61. Ki-Kare testi sonucu.....114
Tablo 62. Araştırmaya katılan kadınların sayısı.....115
Tablo 63. Kadınların çalışma durumu ile psikoloji durumları 115
Tablo 64. Ki-Kare testi.....116
Tablo 65. Araştırmaya katılan kadınların sayısı.....117
Tablo 66. Kadınların çalışma durumu ile sosyal yardım alma durumları 118
Tablo 67. Ki-Kare testi.....119

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kadınların yaş dağılımı ile ilgili sonuçlar 49
Şekil 2. Kadınların medeni durumu ile ilgili sonuçlar.....51
Şekil 3. Kadınların öğrenim durumu ile ilgili sonuçlar 53
Şekil 4. Kadınların çalışma durumları 109
Şekil 5. Kadınların kendilerine ait araba olması durumu 120
Şekil 6. Kadınların oturdukları evin türü 120
Şekil 7. Kadınların psikolojik rahatsızlık durumu 121
Şekil 8. Kadınların sosyal yardım kuruluşlarından sürekli yardım alma durumu 121

KISALTMALAR

ABD: Amerika Bileşik Devletleri

ABEF (HBS): Hanehalkı Bütçe Anketi

a.g.e.: Adı Geçen Eser

AMSJ (LSMS): Yaşam Standartları Ölçüm Anketi

GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

s.: Sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

UNMIK: Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Misyonu

UNIFEM: Birleşmiş Milletler Kadınlar Kalkınma Fonu

QMGF: Kadın ve Çocukları Koruma Merkezi

BM: Birleşmiş Milletler

I. BÖLÜM

1. YOKSULLUK KAVRAMI

1.1. Yoksulluk Nedir?

Dünyanın her yerinde yapılan araştırmalarda olduğu gibi yoksulluğun kesin ve net bir tanımı söz konusu değildir. Yoksulluk, kişinin ya da bireyin kendi temel ihtiyaç gereksinimi sağlamama durumu şeklinde tanımlanabilir. Kısacası geçinmek için yeterli imkânları olmayan kişilere yoksul adı verilmektedir. Yoksulluk kelimesi kullanıldığı zaman akla ilk gelen düşünce temel gereksinimlerini karşılayamayan kişilerdir. Bir diğeri ise zenginlik kelimesinin karşıtı bir kelime. Yoksulluktan en fazla etkilenen kesim ise çocuklar ve kadınlardır. Yoksulluk kelimesi aslında belli bir gelirin altında olanlar için kullanılmaktadır. Bir diğer tanımı ise yoksulluk durumunda olanların, toplumsal refah düzeyi ve toplumsal yaşam standardının mutlak ya da göreceli olarak minimum bir düzeyin altında bulunmasıdır.[1]

Yoksulluk aslında insanlık tarihinden günümüze kadar var olan fakat zaman ve mekâna göre değişen bir kavramdır. Yoksulluk tek boyutlu kavram değil ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel bir kavramları içinde bulundurması nedeniyle çok boyutlu bir kavramdır. Yoksulluğun 17. yüzyıldan beri insan hayatında olduğu fakat kitleleşmesinin, 18. yüzyılda başladığı ve 19. yüzyılda sanayileşme döneminde sürekli olarak yeni bir boyut kazandırıldığı bilinmektedir. Yoksulluk ilk olarak, 1901 yılında Seebohm Rowentree tarafından halkın biyolojik varlığının devamı için gerekli olan yiyecek, giyim ve fiziki ihtiyaçların karşılamama durumu olarak tanımlanmıştır.[2]

---

[1] TÜSİAD, "Türkiye'de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk", TÜSİAD Yayınları, İstanbul, Aralık 2000, s.95.
[2] Fiel, Frank, "The Minimum Wage, Policy Studies Institute", 1983 s.51.

Yoksulluğun herkesin kabul ettiği bir tanımı olmamasına rağmen eğitim, sağlık hizmetlerinden yoksun, temiz içme suyuna ulaşma zorluğu çekme, gerekli beslenme, barınma gibi yaşamını devam ettirmek için gerekli koşullardan mahrum olma hali olarak tanımlanması da mümkündür.

Genelde yoksulluk terimlerine ve nedenlerine bakıldığında yoksulluğun özellikle az gelişmiş ülkelerde daha sık görüldüğü gözlemlenmektedir. Aslında sadece az gelişmiş ülkelerde değil gelişmiş ülkelerde de önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Alcock' a göre yoksul olmak;[3]

- Maddesel, toplumsal ve duygusal olarak kısıtlanmış olmak,
- Ortalama geliri olan birine göre beslenme, ısınma ve giyinmede sınırlı harcama yapmak,
- Geleceğe hazırlanmak için gerekli olan araçlardan yeni yaşama şansından mahrum olmak,
- Sağlıklı bir yaşam, nitelikli bir eğitim, güvenli bir ev ve uzun bir emeklilik fırsatı olması durumudur.

Maslow' un insan gereksinimlerinin belirlediği dizgiye göre;[4]

- Biyolojik ve fiziksel,
- Güvenlik,
- Saygınlık,
- Ait olma istemi/bağlanma,
- Yetenekleri geliştirme,
- Entelektüel, duygusal ve estetik doyum, insanın temel gereksinimleridir.

[3] Pete, Alcock, Understanding Poverty, Mcmillan, Londra, 2006.
[4] Abraham Harold, Maslow, "A Theory of Human Motivation", Psychological Review, 1943, 370-396.

Türk Dil Kurumu (TDK) Büyük Türkçe Sözlüğünde ise yoksulluk "Geçinmekte çok sıkıntı çeken (kimse, toplum, ülke), yoksuz, fakir, fukara, zengin, varsıl karşıtı" olarak tanımlanan yoksul durumunu, yoksuzluğu, sefilliği, sefaleti, fakirliği tarif etmektedir.[5]

Yoksulluk tüm dünyanın karşı karşıya kaldığı önemli bir konudur. Bugün birçok ülkede sayısı tam olarak bilinmeyen birçok insan yoksullukla mücadele etmektedir. Özellikle nüfusun artması ve ekonomik kaynaklardan dolayı sıkıntıların artışı bu yoksulluk sorununun önemini arttırmaktadır.

1.2. Yoksulluk Türleri

Yoksulluğu, mutlak yoksulluk, göreli yoksulluk, nesnel-öznel yoksulluk, kronik ve geçici yoksulluk, kırsal-kentsel yoksulluk, şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

1.2.1. Mutlak Yoksulluk

Bir halkın sadece asgari yaşam düzeyini sürdürebilmesi için gerekli olan ihtiyaçlarını karşılayabilmesi durumuna mutlak yoksulluk adı verilir. İnsan yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan temel besin maddelerini alamama durumu olarak bilinmektedir. Hayatta kalabilmek için gerekli olan maliyetlere ve harcamalara ulaşamayanlar yoksul olarak sayılmaktadır. Mutlak yoksulluktaki en temel sorunu yoksulluğun hesaplanmasıdır.[6]

Kişilerin günlük yaşamlarını devam ettirebilmeleri için almaları gereken bir kalori miktarı ve buna bağlı olarak alması zorunlu olan besinler vardır. İnsanların gerekli olan kaloriyi alması her bir canlı için standarttır fakat yaptıkları işlere ve ülkenin gelişmiş veya gelişmemiş olmasına bağlı olarak bu kalori miktarına duyulan ihtiyaç değişmektedir.

---

[5] Türk Dil Kurumu web sitesi, erişim: 06.04.2022.

[6] Hatice, Kurşuncu, " Kentsel Yoksulluk: Diyarbakır Aziziye Mahallesi Örneği" *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2006, s.9.

Daha öncelerde yoksulluk sınırını belirtmek için sadece gelişmekte olan ülkeler baz alınırken göç, mülteci vb. durumlar yoksulluğa küresel bir boyut kazandırmıştır. Bundan dolayı artık yoksulluk sınırının belirlenmesi için dünyada en yoksul ülkeler baz alınmaktadır.

Dünya Bankası yoksulluğu üç temel gruba ayırmıştır. Bunlar:[7]

- Tüketim harcamalarının gelirden fazla olan "muhtaçlar",
- Tüketim harcamaları gelirden düşük olan durumlarını "iyileştirenler",
- Harcamaların zaman zaman gelirin üstüne çıkıp inen "istikrarsızlar".

1976 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'ne göre temel gerilimlerin yaklaşımı oluşturmuştur. Bu gereksinimler şöyledir: [8]

- Bir ailenin özel tüketimi için gerekli minimumlar (beslenme, barınma, giyim vb.),
- İçinde yaşanan topluluk için, topluluk tarafından sağlanan toplu tüketim konusu olan hizmetler (güvenli içme suyu, elektrik, sağlık, eğitim vb.),
- Kendilerini etkileyen kararların alınmasına katılım,
- Mutlak düzeydeki temel gereksinimlerin, temel insan haklarının daha geniş bir çerçevede karşılanması,
- İstihdama temel gereksinme stratejisinin hem amaç hem de araç olarak karşılanması.

Dünya Bankası 1990'da yaptığı araştırmalarda bir bireyin hayatta kalabilmesi için gerekli olan en düşük kalori miktarını 2400 kalori olarak belirtmiş ve bu kalorinin altında besin alanları mutlak yoksul olarak kabul etmiştir[9].

---

[7] John, Toye, ve Carl Jackson. "Kamu harcama politikası ve yoksulluğun azaltılması: Dünya Bankası doğru anladı mı?" *IDS bülteni* 27.1 (1996): 56-66, s.65.
[8] İlhan, Tekeli, "Yoksulluğu Düşünme Biçimimiz Samimiyet Sınavını Geçebilir mi?" *Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama* (2002) s,42.
[9] Yonginder K., Alagh, "Growth-Performance of the Indian Economy, 1950-89- Problems of Employment and Poverty", Developiıg Economies, 30 (2), 1992, 97-116.

Dünya Bankası'nın 2005 yılının raporuna göre en düşük yoksulluk sınırı 1 dolar olarak belirlenmiştir. Fakat satın alma gücü partisine göre günlük 1,90 dolar kişinin yaşamını devam ettirebilmesi için ihtiyaçlarını karşılanabileceği bir düzey olarak belirlenmiştir. 1,90 dolar altında olan kişiler ise çok yoksul olarak adlandırılmaktadırlar. Bu kişilerin ikinci bir kişinin yardımı olmadan yaşamını devam ettirmeleri imkânsız olarak savunulmaktadır.[10]

1.2.2. Göreli Yoksulluk

Göreli yoksulluk, tamamen yoksul olan kişilerin değil, dar gelirli insanların sınıflandırıldığı bir yoksulluk türüdür. Göreli yoksulluk, kişinin bir toplumsal varlık olmasından hareket etkimekte ve kendisini biyolojik olarak değil, toplumsal olarak yeniden üretebilmesi için gerekli tüketim ve yaşam düzeyinin saptanmasını içermektedir.[11] Kişiler hayatını devam ettirebilmek için gerekli olan temel ihtiyaçlarını karşılayabilen fakat bu ihtiyaçların dışındaki ihtiyaçları karşılamayan, standartların altında yaşayan, nispeten yoksulluk çeken kişiler olarak tanımlanmaktadır. Kişilerin yoksul değil fakat yoksulluk riski taşıdığını göstermektedir. Mutlak yoksulluk çoğunlukla bireyin fiziksel ve biyolojik yaşamını incelerken, göreli yoksulluk ise toplumun geneliyle alakalı incelemeler yapmaktadır.[12]

Dünya Bankası dört adet yoksulluk çizgisi kullanmıştır. Bunlar:[13]

- Uluslararası bir standart haline gelmiş olan kişi başına günde bir dolar esasına göre belirlenen yoksulluk çizgisi,
- Asgari gıda maliyeti çizgisi,
- Temel gereksinmeler maliyet çizgisi,

[10] Rabihan Yüksel, Arabacı, "Dünya Bankasının yeni uluslararası yoksulluk sınırları ve küresel yoksulluğun yeniden değerlendirilmesi." *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi* 9.1 (2019): 123-140, s.129.
[11] Rabihan Yüksel, *a.g.e.*, s.129.
[12] Hatice, Kurşuncu, *a.g.e.*, s.12
[13]World Bank, Turkey: Poverty and Coping After Crises, Report No. 24185-TR, Washington, D.C.: World Bank, (2003a), s.11.

- Ulusal gelir ortalamasının yarısı olarak belirlenen göreli yoksulluk çizgisidir.

Göreli yoksulluk yaşayan kişiler temel ihtiyaçlarını karşılayabilirken hayatlarını daha da kolaylaştırmak için gerekli olan teknolojik araçlardan yararlanamamakta ve toplumun geniş refah düzeyi altında toplumdan engellenen bir yaşam sürmektedir.

1.2.3. Nesnel Yoksulluk-Öznel Yoksulluk

Nesnel yoksulluk aynı zamanda objektif yoksulluk olarak da bilinmektedir. Nesnel yoksulluk, yoksulluğun hangi nedenlerden ortaya çıktığı ve bu nedenlerin ortaya çıkardıkları neticelere nasıl çözüm bulunacağı ile ilgili sorulara cevap bulan bir yaklaşımdır. Nesnel yoksulluğun ölçümü; kalori miktarı, gelir ve tüketim harcamalarını kullanarak yapılmaktadır. Nesnel yoksulluk hanehalkının faydalarının toplu bir şekilde daha açık ve net gösterildiği için seçilen bir yaklaşımdır.[14]

Öznel yoksulluk, kişinin tercihlerini göz önünde bulundurarak gerçekleştiremedikleri tüketim alışkanlıklarının sebeplerine ve sonuçlarına anketlerle cevap bulan bir yaklaşımdır. Öznel yoksulluk aynı zamanda subjektif yoksulluk olarak da bilinmektedir. Öznel yoksulluk hanehalkına yapılan anketlerle önce hanehalkının asgari gelir düzeyi belirlenmektedir. Hanehalkı kendileri için neyin iyi neyin kötü olduğuna karar verir. Bu nedenle öznel yoksulluk olup olmadığının tespitinde birtakım sorunlar yaratmaktadır. Hanehalkı kendisi için neyin iyi ya da neyin kötü olduğunu tam anlamıyla belirleyemeyip karar veremeyebilir. Bazı haneler kendilerini yoksul olarak görürken bazıları da yoksulluk sınırının üzerinde olarak görmektedir.[15]

[14] Sümer, İncedal, "Türkiye'de yoksulluğun boyutları: Mücadele politikaları ve müdahale araçları." *Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi*, 2013, s.23.
[15] Sümer, İncedal, *a.g.e.,* s.24.

1.2.4. Kronik ve Geçici Yoksulluk

Uzun süren ya da kalıcı olan yoksulluklara kronik yoksulluk adı verilmektedir. Kronik yoksulluk ya da başka bir deyişle kalıcı yoksulluk dönemsel veya geçici yoksulluk olmama durumudur. Kronik yoksulluk zaman içerisinde değişmeyen yoksulluk türüdür ve nedenleri oldukça karmaşıktır. Hanehalkının ya da bir bireyin aniden karşılaştığı bir durum değildir. Süreklilik içinde devam etmesi hanehalkının ya da hane bireyinin kronik yoksulluğunun en ayırt edici özelliğidir. Kronik yoksullukla yaşayan kişi uzun süre ya da hayatı boyunca yoksulluk çekmekte, çoğu da yoksul doğup yoksul ölmekte veya bu durumu çocuklarına aktarmaktadır.[16] Başka bir deyişle kronik yoksulluk nesilden nesille aktarılan bir yoksulluk çeşididir.

Geçici yoksulluk, kısa vadede ve kalıcı olmayan yani geçici bir süre için yaşam standartlarının altına bir seferlik düşme durumudur. Geçici yoksulluk doğal afetler, ekonomik krizler, mevsimsel işsizlik gibi dönemsel olarak oluşan durumlardan meydana gelmektedir.[17] Ayrıca kişinin kronik yoksulluk ya da geçici yoksulluk içerisinde olduğunu öğrenmek ve belirlemek oldukça güçtür.[18]

1.2.5. Kırsal-Kentsel Yoksulluk

Yoksulluk kategorilerinde ilk sırada kırsal ve kentsel yoksulluk yer almaktadır. Kentsel yoksulluk özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra gittikçe hızlanan kentleşme sorunu sebebiyle gündemde fazlasıyla yer almaktadır.

Dünyada gerek kentsel gerekse kırsal yoksulluk yaygın hale gelmiş tüm toplumu etkilemeye başlamıştır. Yoksulluk kırsal ve kentsel bölgelerde farklı yaşanmaktadır. Sanayileşmenin ön planda olmadığı dönemlerde kırsal yoksulluk daha belirgin iken,

---

[16] Sümer, İncedal, *a.g.e.*, s.27.
[17] Sümer, İncedal, *a.g.e.*, s.26.
[18] Berna Şafak, Zülfikar, "*Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Yöntemleri: Katılımcı Bir Yaklaşımla Sosyal Riski Azaltma Projesi'nin Başarı Değerlendirmesi-Ankara İli Örneği.*" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 6, 2010, s.8.

sanayileşme çağının başlamasıyla birlikte kentsel yoksulluk ön plana çıkmıştır. Genel olarak dünyada kırsal yoksulluk Asya'da, kentsel yoksulluk ise Latin Amerika'da en fazla yaşanmaktadır. Aslında kırsal yoksulluk ile kentsel yoksulluk bire bir bağlantılıdır. Kente yaşayanların hammadde ve yiyeceklerini kırsaldaki halk sağlamaktadır, dolayısıyla kırsal alandaki yoksulluk bu duruma paralel olarak kentsel alanlara da etki etmektedir. Kırsal yoksulluk genellikle tarım ve hayvancılıkla uğraşan kişilerde görülürken, kentsel yoksulluk ise daha çok sanayi ve hizmetler sektöründe olan kişilerde görülmektedir. Yapılan araştırmalarda da kırsal yoksulluğun, kentsel yoksulluktan daha vahim bir durum olduğu gözlemlenmektedir. Aslında bu durum bir şekilde kentsel yoksulluğa etki etmektedir. Çünkü kırsal alandaki yoksulluk sorunları insanların bir şekilde kentsel bölgelere göç etmek zorunda kalmalarına neden olmuştur. Böylece kentlerdeki iş olanakları, kırsal alandan gelenlerle paylaşılmak zorunda kalmıştır. Bu durum ise açık bir şekilde kentsel yoksulluğun ana sebeplerinden biri olmuştur.[19]

1.3. Yoksulluğun Nedenleri

Hem yoksulluğun nedenlerini hem de yoksul olan kişilerin kim olduğunu öğrenmek için yapılan çeşitli çalışmalar ve araştırmalar ile değişik görüşler ortaya atılmıştır. Bundan dolayı yoksulluğu belirlemek için herhangi doğru bir yöntem bulmak çok kolay değildir. Yoksulluk sadece gelir dağılımdaki adaletsizlik olarak görülmemektedir. Yaşanan doğal afetler, ekonomik krizler, savaşlar ve göçler de yoksulluğa önemli ölçüde etki etmektedir.

Ağustos 2002'de Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Johannesburg kentinde yapılan Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde küresel yoksullukla ilgili önemli tespitler yapılmıştır. Son yirmi yıl içinde küresel kalkınma politikalarının sonuçlarını değerlendirmek için bu bilgiler önemlidir. Sonuç olarak dünyada 1,2 milyar insanın günde 1 dolardan daha az, dünya nüfusunun yarısının da 2 dolardan daha az bir günlük gelir

[19] Nihal, Erol, *Gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk ve yoksullukla mücadele politikaları*. MS thesis. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s13.

düzeyine sahip olduğu ve bu yüzden bu kişilerde açlık, hastalık, okuryazar olmama, işsizlik, umutsuzluğa mahkûm olma gibi durumlar görülmektedir.[20]

Genel olarak yoksulluğun nedenleri şunlardır:[21]

- Gelir dağılımı bozukluğu,
- Yüksek faiz oranları,
- Doğal afetler,
- Adaletsiz vergi sistemi,
- Bölgeler arası farklılıklar,
- Toplumsal dışlanma,
- Ücretlerin düşüklüğü,
- Kentleşme ve göç,
- Enflasyon,
- İşsizlik,
- Kayıt dışı istihdam şeklinde sıralanmıştır.

Yoksulluğun bir diğer nedeni ise kırda ve kentte görülen değişik yerleşim yerleri arasındaki göçtür. Ancak göçün yoksulluğa nasıl etki etiğini net bir şekilde belirtmek zordur. Genel olarak hızlı göçlerin yoksulluğun gelişim süresini hızlandıracağı şeklinde ileri sürülen görüşler mevcuttur.

Kentleşme sürecinin hızlı artışı, kentsel yoksulluğun hızlı artıp artmayacağına bağlı olup olmaması tartışılmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM)'in yaptığı araştırmalarda kentleşme sürecindeki hızlı artışın, mevcut yoksulluğun boyutunu artırabileceği hatta 2020 yılında kentsel yoksulluk oranının %40 olabileceği tahmin edilmektedir.[22]

---

[20] Ayşe Maral, Uzun, "Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. C.4, S.2, 2003, s.157-158.

[21] Ayhan, Aytaç, Mustafa, Hatipler, *Dünya'da ve Türkiye'de yoksulluğun özgün yapısı ve yoksullukla mücadele*, Paradigma Akademi Yayınları. Eylül, 2013, s.9.

[22]Gülsüm Gürler, Hazman, "Kentsel yoksulluk sorunu ve belediyelerin rolü." *Türk İdare Dergisi* 467 , 2010, s.138.

1.4. Yoksulluk Boyutları

Yoksulluk birçok unsuru beraberinde getirmekte ve bireysel olmaktan çıkıp toplumsal bir sorun haline dönüşmektedir. Bu nedenle farklı açılardan incelenmekte ve gerekli tespitlerde bulunulmaktadır. Yoksulluk boyutlarının da farklı açılardan ele alınması gerekmektedir. Bu kapsamda yoksulluk boyutları çalışan yoksullar, yeni kölelik, sınıf-altı şeklinde ayrı ayrı incelenmektedir.

1.4.1 Çalışan Yoksullar

İnsanlar hem kendilerini hem de ailelerini yoksulluktan kurtarmak için düşük ücretli işlerde çalışmaktadır. Çalışan yoksulluk kavramı hem işlerinin düzensiz olması hem de düzenli olsa dahi aldığı ücretin düşük olması neticesinde çalışanların da yoksul kesimin içinde yer aldığını göstermektedir. Başka bir deyişle harcanabilir net gelir açısından yoksul olanlardır.[23]

Kişilerin iş sahibi olması yoksul olmaması anlamına gelmemektedir. Yoksul ülkelerde veya gelişmekte olan ülkelerde 500 milyondan fazla çalışan yoksul bulunmaktadır.[24] Bu kişilerin yaptıkları işler kendilerine uygun olmayan işlerdir. Bu yüzden yaptıkları işler kendilerini yoksulluktan kurtaramamaktadır. Kişiler, buldukları işin kendilerine uygun olmaması nedeniyle gerek kendilerinin gerekse ailelerinin geçimini sağlayamamaktadırlar. Yoksulluğu azaltmak için sadece istihdamı artırmak tek başına yeterli değildir. Çalışan yoksulların da varlığını göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Çalışan yoksulluğu önleyebilmek için uygun gelir sağlayan uygun işler yaratabilmek önemlidir.

---

[23] Ülker, Şener, "Kadın Yoksulluğu, Tepav (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı)." *TEPAV Değerlendirme Notu*, 2009, s.4.

[24] Recep, Kapar, "Uygun iş bağlamında çalışan yoksullar." *Journal of Social Policy Conferences*. No. 48. 2004, s,196.

Bir işi olduğu halde geliri az olanlar, asgari maaşın altında çalışanlar, herhangi bir sosyal kurumdan faydalanamayanlar, yarım gün çalışanlar ve düzensiz bir işte çalışanlar çalışan yoksul sınıfına girmektedir. Fakat bu şartlar altında çalışanların tümü yoksul sayılmamaktadır. Yani evde başka bir çalışan varsa, herhangi bir sosyal kurumdan yardım alabiliyorsa, ailesi veya çevresinden devamlı maddi destek sağlayabiliyorsa kişi çalışan yoksul olarak görülmemektedir.[25]

Çalışan yoksulluğu etki eden diğer önemli faktör de aile yapısıdır. Büyük aileler ve aile reisi olan kadınlar, çalışan yoksulluk riskiyle karşı karşıyadır. Özellikle çocuğu olan ailelerde büyük ölçüde çalışan yoksulluk ortaya çıkmaktadır. Eğitim düzeyinin düşük olması, mevcut işlerin düşük ücret olması, ailede gelir elde eden kişilerin az olması, hanede bakıma muhtaç olanların olması ve özellikle kadınların iş hayatında cinsiyet ayrımcılığına maruz kalması gibi etkenler çalışan yoksulları doğrudan etkilemektedir.

1.4.2 Yeni Kölelik

Yeni kölelik özellikle kadınlar için daha derin bir konudur. Çünkü dünyanın her yerinde düşük ücretle çalışanların çoğu kadındır.[26]

1.4.3. Sınıf-altı (Under-class)

Sınıf-altı diğer bir deyişle under-class diye bilinen kavram, uzun süre işsizlik çeken, iş bulma olasılığı zayıf, sosyal olanaklardan dışlanmış yoksulladır. Sınıf-altı kelimesinin anlamını, alt sınıfa mensup olan kişiler değil, çoğu zaman işsiz, sürekli yardım alan yardım bağımlısı, yetersiz eğitimi olan kişiler oluşturmaktadır. Wilson'a göre sınıf-altı kavramını oluşturan üç nitelik vardır. Bunlar; yoğunluk, sosyal izolasyon ve mekânsal

[25] Ömer Şükrü, Yusufoğlu, "Kadın yoksulluğu üzerine sosyolojik bir araştırma: Elâzığ örneği." *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Elâzığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2010, s.13.

[26] Bales, Kevin, Kullanılıp Atılanlar-Küresel Ekonomide Yeni Kölelik, (Çev: P. Öğünç), İstanbul: Çitlembik yayınları, 2002, s.10.

uyumsuzluktur.[27] Sınıf-altı kavramı sermaye ilişkileri ve bununla bağlantılı olan sınıf ve mekânsal ayrışma süreç sonucunun dışlanma şekillerini analiz ederek kullanılmaktadır. Sınıf-altı kavramı toplumda uzaklaşma, dışarda olma, alta kalma, dip gibi durumlara karşılık gelmektedir. [28]

Auletta'ya göre sınıf-altı yoksulluk kavramı, kentsel alanlara yoğunlaşmış, toplumdan kopmuş, modern ekonomide iş bulmak için gerekli olan yetenek ve davranıştan yoksun kişiler olarak nitelendirilmiştir. Suç bu yoksul grubun en temel özelliklerinde biridir. Auletta'ya göre sınıf-altı yoksulluğu dört ana gruptan incelenmektedir. Bunlar:[29]

- Edilgen yoksullar (yardıma bağlı olan kişiler),
- Düşmanca davranan sokak suçluları, uyuşturucu bağımlıları,
- Yer altı ekonomisine eklenmemiş olan ama nadiren şiddet suçlarına bulaşan kişiler,
- Alkolikler, evsiz kadınlar, hastaneden salınmış akıl hastaları gibi hiçbir işe ve yere bağlı kalamayanlar, yaramayan kişiler.

Sınıf-altı yoksulluktan kastedilen kitle, düzenli işi olmayan ya da hiç işi olmayan, devletin verdiği yardımlara bağlı, suç işleme potansiyeline sahip, yaşama yeri olmayan ya da kötü barınma yerlerine sahip olan kişilerdir. Sokak çocukları, baliciler gibi nitelenenler sınıf-altı kitle ile benzerlik göstermektedir.[30]

1.5. Yoksulluk Kültürü

Dünyada her toplumun kendine göre bir görüşü ve kültür değerlerinin oluşturduğu bir tarzı vardır. Yoksulluk kültürü, bir toplumun ülkesinde savaşa şahit olması ya da ekonomik kriz oluşması gibi felaketlerin sonucunda bir anda ortaya çıkmaz. Bundan dolayı yoksulluk kültürünü bir anda yok etmek, yoksulluk sorununu ortadan kaldırmaktan

---

[27] William Julius, Wilson, *The truly disadvantaged: The inner city, the underclass, and public policy*. University of Chicago Press, 2012.
[28] Ömer, Aytaç, "Kent Yoksulluk ve Sosyal Düzensizlik Potansiyeli." *Mukaddime* 7.1, 2016, 135-155.
[29] William Jr, A., ed. "International encyclopedia of the social sciences.", 2008, s.10.
[30]Alev, Erkilet, Sınıf-Altı: Kurumsal Tartışmalar ve İstanbul Tarihi Yarımada'ya Uygulanma İmkanları-Underclass: Theoretical Discussions and Possibilities of Application to İstanbuş Historical Peninsula", Öneri Dergisi 9.36: 137-146.

daha zordur. Yoksulluk kültürü, tarihsel süreç içinde yoksulluğa maruz kalmış grupların ortak inanç değerleri ve kültür sistemlerinin kurumlaşmasıdır.[31]

Her ne kadar yoksulluk sorununu aşmak mümkün olsa da yoksulluk kültürünü aşmak kolay değildir. Bir yaşam tarzı olarak bilinse de nesilden nesile aktarılmaktadır. Yani yoksulluk kültürü, yoksulluğun nesilden nesile aktarılmasında önemli bir kavramdır. Yoksulluk kültürü sosyal dışlanma olarak da ifade edilmektedir.[32]

Yoksulların geliştirdikleri bir diğer kültür öğesi ise "ahlak ve namus" tur. Onların gözünde zengin olanlar "ahlaksız" ve "eğlence düşkünü" dür. Tam tersi yoksullar ise "gözü tok", "içi temiz", "samimi" ve "helal kazanan" insanlardır.[33]

Yıllar boyunca kırsal bölgelerde yaşayanların daha sonraki süreçlerde kentsel alanlara taşınmaları, kentin kenar mahallelerindeki gecekondulara yerleşmek zorunda kalmalarına yol açmıştır. Bu yüzden her ne kadar kentte olsalar bile gecekonduda yaşamaları neticesinde kırsal görünüm ortadan kalkmamaktadır. Bu durum da köyün kentte devamı olarak görülmektedir. Hatta durumlarını düzeltseler bile yoksul mahallelerden taşınamamakta ve bu durumu ayıp olarak görmektedirler. Yani kentlerde yaşayanlar ve bu yoksulluğu kabullenenlerin durumunu anlatmak için kentsel yoksulluk kavramı kullanılmıştır.

Aslında tüm yoksul olan insanların yoksulluk kültüründe zorunlu olarak yaşadıkları veya kültürünü geliştirdiklerini söylemek pek mümkün değildir. Lewis'e göre Avrupa'da yaşayan Yahudiler yoksul olmalarına rağmen yoksulluk kültürüne tabi değillerdir. Bunun nedenini ise geleneksel güç bir kültüre ve ait olma duygusuna sahip olmaları ile açıklamıştır. Bu durumda yoksullukla ilgili fiziksel şartların ortadan kalkması,

---

[31] Orhan, Türkdoğan, "Türk toplumunda yoksulluk kültürü." *Yoksulluk* 1 (2003): 104-109.s.106.
[32] Salih, Batal, "Yoksulluk kavramının yerelleşmesi: kentsel yoksulluk ve yerel yönetimlerin konuya yaklaşımı." *The Journal of Academic Social Science Studies* 52 (2016): 301-316, s.307.
[33] Necmi, Erdoğan, Yok-sanma: Yoksulluk, Medeniyet ve Fark Yaraları, Yoksulluk Halleri (Ed. N. Erdoğan), İstanbul, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, 2002, s.34.

yoksulluk kültürününse ortadan kalkacağı anlamına gelmemektedir. Yoksulluk kültürü bazı yerlerde maddi şartlardan bağımsız olarak da kendisini var etmektedir.[34]

[34] Oscar, Lewis, Sanchez'in Çocukları, (Çev.: Leyla Ragıp), E Yayınları, İstanbul, 1971.

II. BÖLÜM

2. KOSOVA'DA VE PRİZREN'DE TOPLUMSAL YAŞAM

2.1. Genel Olarak Kosova Cumhuriyeti

Kosova kelimesi eski Bulgar ve Çek dillerinde "Karatavuk" anlamında gelen "Kos" tan türemiştir.[35] Denize kıyısı olmayan Kosova, tarih boyunca birçok kavmin saldırısına uğramış bir yerleşim bölgesidir. 17 Şubat 2008 yılında tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmiş ve şimdiye kadar birçok ülke tarafından tanınmıştır. Coğrafi konum olarak Kosova, Avrupa kıtasının güneyinde, Balkan yarımadasının kuzeyinde yer almaktadır.

Kosova, Balkanların önemli toprak parçalarından biridir. Balkanlar içinde küçük fakat geçmişte olduğu gibi gelecekte de yalnızca Balkanlar için değil tüm komşu coğrafyalar için önemli bir stratejik bölge konumundadır.

Genç bir devlet olan Kosova Cumhuriyeti hem yerel hem de uluslararası kurumlarının, kurumsallaşma aşamalarının devam etmesi ekonomik verileri olumsuz yönde etkilemektedir. İyi denilebilecek seviyede bir ekonomik performans gösterse de henüz ekonomi göstergelerinde istikrarı yakaladığı söylenemez. Bunun en önemli sebeplerinden biri, yurt dışındaki Kosovalılardan gelen döviz ve uluslararası yardımlara ihtiyaç duymasıdır. Ekonomisi dışarıya açık olan Kosova'da üretim imkânlarının yeterince gelişmemesinden dolayı dış ticaret açığının boyutları büyüktür.[36]

---

[35] Yücel, Yiğit, Tanzimat'tan II Meşrutiyet'e Prizren, İzmir, 2009, s.12.
[36] Kadir, Fidan, Kosova'daki Türklerin Uyumu/Entegrasyon Meseleleri, s.59

Yeraltı kaynakları bakımından ciddi bir potansiyele sahip olan Kosova'nın ekonomik kalkınmaya gelecekte ciddi bir katma değer sağlayacağı öngörülmektedir. [37]

Kosova denize çıkışı olmayan bir ülkedir. Kosova'nın denize çıkışı olmaması farklı açılardan dezavantaj olarak görülür. Fakat durum tam olarak böyle değildir. Kosova'nın Arnavutluk ile komşu olmasının yanında iki ülkenin tarihinin, kültürünün ve milli değerlerinin aynı olması Kosova için bir avantajdır. Kosova, Arnavutluk'un denize çıkışını hem ekonomik hem de turistik açıdan çok iyi kullanmayı başarmaktadır.

2.2. Kosova'da Toplumsal Yaşam ve Demografik Yapı

10.887 kilometrekarelik alana ve yaklaşık 2 milyon nüfusa sahip olan Kosova'nın kuzeybatısında Karadağ, kuzeydoğusunda Sırbistan, güneyinde Makedonya ve güneybatısında Arnavutluk yer alır. Yüzey ölçümü bakımından Balkanlardaki en küçük ülke unvanına sahiptir. Balkanlarda en önemli konuma sahip olan Kosova'nın başkenti yarım milyonu geçen nüfusu ile Priştine'dir. Sırasıyla diğer büyük şehirleri Prizren ve Ferizoviktir. Diğer önemli şehirleri arasında ise Yakova, İpek, Gilan ve Mitrovitça sayılabilir.[38]

Kosova'da 2011'de yapılan en son nüfus sayımında nüfusun 1.815.048 kişi olduğu söylenmektedir.[39] Genel olarak bakıldığında, nüfusun %92'sini Arnavutlar, diğer %8'ini ise Sırplar, Boşnaklar, Goralılar, Romalılar, Türkler, Aşkaliler, Mısırlılar oluşturmaktadır. Kosova, Balkanlarda Arnavutların nüfus açısından en yoğun yaşadıkları ikinci bölge sayılmaktadır. [40]

Sırplar genelde ülkenin kuzeyinde Mitroviça şehrinde yoğunlaşırken, Türkler ise ülkenin güney kısmında Prizren şehrinde yoğunlaşmıştır. Kosova'da birçok dil

---

[37]Kadir, Fidan, *a.g.e.*, s.60.
[38]Gökşen, Uysal, "1999'dan Günümüze Kadar Geçen Süreçte Kosova." *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara* (2011), s.5.
[39] Gülen, Gurizi, Prizren'de Şehirsel Gelişme ve Mekansal Değişim, İstanbul, 2015, s.3.
[40] Gökşen, Uysal, *a.g.e.*, s.8.

konuşulmaktadır. Bunun nedeni ise yukarıda belirtildiği gibi içerisinde çok çeşitli etnik gruplar bulundurmasıdır.[41]

Günümüzde Kosova Anayasasına göre Kosova Cumhuriyeti resmi dilleri Arnavutça ve Sırpçadır. Bunun dışında Türkçe, Boşnakça ve Romca dilleri de konuşulmaktadır.

Dini açıdan bakıldığında nüfusunun %90'ından fazlasını oluşturan Arnavutların sadece %3'lük bir kısmı Katolik'tir. Bunun dışında ise nüfusun çoğunluğunun Müslüman olduğu söylenebilmektedir.[42]

İklim açısından incelendiğinde Kosova'da yeşil bitki örtüsünün hakim olduğu görülmektedir. Dağlar genellikle ormanlarla kaplıdır. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlı olmak üzere, tipik kara iklimi hüküm sürmektedir.[43]

Kosova toprakları düzlükten ziyade çoğunlukla dağlık arazidir. Arnavutluk'un kuzeyi ile Kosova'nın güney kısmını kapsayan Şar dağları, batısında Arnavutluk'tan Karadağ'a kadar uzanan Bjesket-Nemuna dağları ile kuzeyde Sırbistan'dan uzanan Kopaonik dağları bulunmaktadır.[44]

Kosova, ovası nedeniyle aslında bir tarım ülkesidir. Fakat arazilerin bölünmüş, teknolojiden yeterince yararlanılamamış olmasından dolayı tarımın ülke ekonomisine olumlu yönde bir etkisi bulunmamaktadır.

Kosova'da üretim imkânları çok az olduğundan toplum bir tüketim toplumu haline gelmiştir. Ekonomisi geri kalmış olmasına rağmen doğal kaynaklar bakımından zengin bir bölgedir. Nüfusunun yaklaşık %50'sinin 25 yaş altı olduğu Kosova sahip olduğu

---

[41] Gökşen, Uysal, *a.g.e.*, s.8
[42] Gökşen, Uysal, *a.g.e.*, s.9.
[43] İbrahim, Çulha, *Kosova'da Türk Topluluğunun Tarihsel Gelişimi ve Sorunlar*. Diss. Marmara Universitesi (Turkey), 2008, s.21.
[44] Gökşen, Uysal, *a.g.e.*, s.5.

dinamik nüfusuyla Avrupa'nın en genç demografik profillerinden birine sahiptir. Nüfusun çoğunluğunu genç nüfus oluşturmasına rağmen ülkede işsizlik oranları yüksek seviyelerdedir.[45]

Kosova'yı önemli bir bölge yapan yer altı ve yer üstü zenginlikleridir. Özellikle linyit kömür, boksit yatakları ve krom oldukça önemlidir. Bunların yanı sıra magnezyum, çinko, kurşun, laktik ve kaolin doğal kaynakları arasında yer almaktadır. Sahip olduğu zenginliklerinden ötürü Kosova tarih boyunca farklı kavimlerin saldırılarına maruz kalmıştır.[46]

Kosova, Balkan coğrafyasında yaşayan ve etkin bir millet olan Sırpların çok önem atfettikleri bir alandır. Sırplar Kosova'yı kendi kültürlerinin hayat bulduğu yer olarak düşünmekte ve kendi tarihleri ile özdeşleştirdikleri gibi kendileri için kutsal saydıkları bir mekân olarak görmektedirler.

Yugoslavya Devleti döneminde ekonomik durumu en kötü olan bölge Kosova'dır. Yeni kurulan Kosova'nın bütün kurumlarının oluşum aşamasında olması ülke ekonomisinin hızlı gelişmesini engellemektedir. Bu durumda zorluklar yaşamakta ve diğer ülkeler gibi eşit şartlarda rekabet ortamına girememektedir. Bu yüzden Kosova ekonomisinin önemli kaynaklarından biri Avrupa'da yaşayan Kosovalılardan gelen paralardır.[47]

2.3. Genel Olarak Prizren Şehri

Prizren tarih boyunca farklı isimlerle nitelendirilmiştir. Roma Dönemi'nde Theranda olarak, Bizans Dönemi'nde Prisdriana, Orta Çağ'da Prizdren ya da bugün denildiği gibi Prizren olarak nitelendirilmektedir.[48]

---

[45] Gökşen, Uysal, *a.g.e.*, s.97.
[46] Gökşen, Uysal, *a.g.e.*, s.81.
[47] Kadir, Fidan, *a.g.e.*, s.59.
[48] Gülen, Gurizi, *a.g.e.*, s.12.

Amerikalı bilim adamı olan Erik Hempi'nin Prizren kelimesiyle ilgili yaptığı bir araştırmaya göre Prizren iki isimden oluşmaktadır. Pri bir şehirleşme terimi olup Eski Çağ'da kale, şehir, büyük şehir anlamına gelmekte, Zerande ise Theranda isminden gelmektedir. Osmanlı kaynaklarında Pirzerrin, Pürzerrin olarak anılmaktadır. Ancak M. Mujezinović'in Suzi Çelebi ve Nehari'nin mezar kitabelerinde yaptığı araştırmalarda şehrin Zerrin olarak da isimlendirildiği görülmektedir. Prizren şehrinin adı iki kelimeden oluşur. Pir Farsça bir anlamı yaşlı, ihtiyar, eski; diğer bir anlamı da zanaatçıların-esnafların başındaki usta anlamına gelmektedir. Zerrin ise altın demektir. Pirzerin'in adı buradan gelmektedir. Pürzerrin adı da iki kelimeden oluşur. Farsça Pür dolu, zengin ve Zerrin ise altın, altın dolu yer anlamındadır. Prizren'in Pürzerrin adı da buradan gelmektedir.[49]

Prizren, 11. yüzyıla kadar pek çok imparatorluğun himayesi altına girmiştir. 479 yılında Batı Roma İmparatorluğu'nun dağılması ve Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nun kurulmasıyla, Prizren yöresi Bizans hakimiyetine girmiştir. Bulgar isyanı sonucu 1073 yılında Bizans hakimiyetine giren Prizren, Pantina Savaşı ile birlikte 1169 yılında Sırbistan'ın, 1190 yılında yeniden Bizans'ın, 1204 yılında Bulgarların eline geçmiş ve 13. yüzyılda Orta Çağ Sırp Devleti'nin himayesine girmiştir. İlerleyen yıllarda 1455 yılında Osmanlı himayesine giren Prizren, Sancak yöresinin yönetim merkezi olmuştur.[50]

Türklerin 15. yüzyılda bu topraklara gelmeleriyle, Türk kültürünün tesiri sezilmeye başlanmıştır. Zaman içinde Prizren, Türk kültürünün yaygınlaşması ve korunmasında ehemmiyetli rol oynamış ve bu vaziyet günümüze kadar devam etmiştir. 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Prizren'de İslam dini yayılmaya başlamıştır.[51]

---

[49] Fetnan, Derviş, XVIII.-XIX. Yüzyıllarda Prizren: Siyasi ve Sosyo Ekonomik Tarihi, İstanbul,2007, s.1
[50] Ece, Demirkol, *Kosova'nın Prizren şehrinde yaşayan Türklerin etnik ve dini kimlik algısı ve aidiyet bilinci*. MS thesis. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s.40.
[51] Erol, Eroğlu, Prizren Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum- Evlenme- Düğün), Sakarya, 2008, s.46

Şehir, Osmanlı Devleti'nden sonra kısa bir süre Bulgar işgaline maruz kaldıysa da tekrar Sırbistan yönetimine girmiştir. I. Dünya Savaşı'nda bölge Avusturya-Almanya-Bulgaristan kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Savaştan sonra şehir, 1918'de inşa edilmiş Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı'na bağlanmıştır. Bu krallık 1929'da Yugoslavya İmparatorluğu adını almıştır. 1941'de ise kısa bir süreliğine Alman ve İtalyan işgaline uğramıştır. II. Dünya Savaşı'nda Josip Broz Tito liderliğinde ülke genelinde yapılan bağımsızlık mücadelesi sonucu 17 Kasım 1944'te işgalden kurtulmuştur. Bundan sonra şehir, yeni kurulan Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti sınırları içinde yer almıştır. Tito'nun ölümünden sonra 1980 yıllarında ülke genelinde siyasi, ekonomik ve sosyal dengelerin bozulmaya başlamasıyla Kosova'nın özerk statüsü kaldırılarak (1989) bölgenin Sırbistan'a ilhak edilmesiyle Sırp baskısının yönetimi ve Sırbistan'ın Kosova'ya karşı kara harekâtına girişmesiyle (1998) tüm Kosova'da olduğu gibi Prizren'de de zor günler yaşanmıştır.[52]

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)'nün Sırbistan denetimindeki Yugoslavya'ya 10 Haziran 1999'daki müdahalesinden sonra Kosova'da geçici bir uluslararası yönetim oluşturulmuş ve bölge Birleşmiş Milletler Geçici Yönetim Misyonu (UNMIK)'nun idaresine bırakılmıştır. Kosova 17 Şubat 2008 tarihinde yayınlanan bir bildiriyle bağımsızlığını ilan etmiştir.[53]

Prizren şehrinin ikliminindi bir tarafta Şar dağlarından gelen soğuk havanın, diğer taraftan Beyaz Drim Boğazı yoluyla Adriyatik-Akdeniz ikliminin sıcak havasının etkisi vardır. Kosova'nın diğer kentleriyle kıyaslandığında Prizren daha sıcak bir kenttir. Şehrin yüksek kesimleri daha fazla yağış alırken, merkeze inildikçe yağış miktarı düşmektedir. Prizren'in güneybatı bölümü en fazla yağışı alan bölgedir. Şehirde, yaz mevsimi hariç her mevsim yağış görülmektedir.[54]

---

[52] Hamdi, Bajraktari, Tarihi Kentlerin Korunmasında Kentsel Tasarım Rehberlerinin Rolü: Prizren Kenti Tarihi Merkezi Örneği, İstanbul,2012, s.77
[53]"gös.yer"
[54] Erol, Eroğlu, *a.g.e.,* s.50.

2.3.1. Prizren'de Toplumsal Yaşam ve Demografik Yapı

Prizren yüzyıllar boyunca farklı medeniyetlerden etkilenmiştir. Bu medeniyetler kentte derin izler bırakmış ve günümüze kadar süregelen kültürlerini yansıtmışlardır. Prizren çok etnikli, çok dilli ve çok dinli olup tarihi ve birçok doğal güzelliklere sahiptir.

Eski dönemlerden modern zamanlara kadar farklı toplulukların ve medeniyetlerin bolluğuna ve zorluğuna tanıklık eden Prizren, maddi, manevi ve kültürel mirasıyla diğer şehirlerden ayrılmaktadır.

Prizren şehri, Osmanlı Devleti dönemi boyunca Kosova'nın kültürel ve entelektüel merkezi olmuş ancak zaman içinde oldukça yoğun ve zorlu süreçlerden geçmiştir. Özellikle 1999 Kosova Savaşı ve sonrası şehrin geleceğini fazlasıyla olumsuz yönde etkilemiştir. Prizren, savaş sonrası kaynaklarını ve topraklarını yönetmek konusunda çok fazla güçlük yaşamıştır. Bu güçlükler beraberinde ekonomik çöküşü ve yüksek işsizlik oranını getirmiştir.[55]

Prizren pek çok camisi, medresesi, hamamı ve derviş tekkesiyle birlikte Balkanlardaki İslam kültürünün en önemli merkezlerinden biridir. Bugün dahi bütün bölge büyük bir oranda kültürel eserlerini korumaktadır. Prizren, Balkanlarda Saraybosna ve Üsküp'ten sonra en çok tarihi caminin bulunduğu şehirdir. Osmanlı Dönemi'ne ait sahip olduğu tarihi eserler günümüzde hala korunmakta ve ayrıca bu tarihi eserler Türkiye Cumhuriyeti'nin de destekleriyle tekrar onarılmakta ve yeniden inşa edilmektedir.[56]

Prizren Kosova'nın ikinci büyük kenti olarak, önemli kültür merkezlerinden biridir. Şehirde eski ve yeni kültürler harmanlanmış olup çok sayıda tarihi ve kültürel eser

[55] Gülen, Gurizi, *a.g.e.*, s.1.
[56] Hamdi, Bajraktari, *a.g.e*,.s.110.

yer almaktadır. Bu eserler sayesinde Prizren, Balkan ve Rumeli şehirleri arasında ilk sıralarda yer almakta ve bir Anadolu kasabasını andırmaktadır.[57]

Kosova'da, Türk kültürünün korunmasına ve gelişmesine Prizren'in büyük katkısı olmuştur. Günümüzde de devam eden kültür dernekleri, okullar, sanatçılar, şairler, yazarlar, basın-yayın kuruluşları, Türk aydınlarının ürettikleri eserler ve yürüttükleri çalışmalar, Kosova'da ve Prizren'de Türk kültürünün korunması ve yaşatılmasına hizmet etmektedir.[58]

Kosova İstatistik Kurumu 2011 tarihli son nüfus sayımına göre, Prizren Belediyesi'nin toplam nüfusu 177.781'dir. Prizren, km² başına düşen 229-429 kişi ile Kosova'nın 2002 yılı itibariyle nüfus yoğunluğu en fazla olan ilk beş belediyesi arasında yer almaktadır. Kosova'da kadınlar ve erkekler hakkındaki 2016-2017 yılı yayınında sunulan istatistiksel bilgiler, bazı göstergeler için önemli gerçekler ortaya koymaktadır. Bunlar:[59]

- Erkeklik katsayısı (100 kadın başına 111,2 erkektir, nüfusun genel cinsiyet oranından daha yüksek),
- 2017 yılı için ortalama evlenme yaşı kadınlarda 28, erkeklerde 32'dir,
- Doğurganlık verileri önceki yıllara göre 2003'te kadın başına 3 çocukken, 2017'de kadın başına 2 çocuğa düşmüştür,
- Kadınlarda istihdam oranı %12,7 erkeklerde ise %46,6'dır,
- Kadınlarda işsizlik oranı %36,6 erkeklerde ise %28,7'dir.

Prizren, Kosova'da Türklerin en yoğun şekilde yaşadığı bir ildir. Kent ahalisinin %70'i hala Türkçe konuşmaktadır. Zaman içerisinde ortaya çıkan çeşitli etkilere rağmen,

[57] Erol, Eroğlu, *a.g.e.*, s.44.
[58] Erol, Eroğlu, *a.g.e.*, s.53.
[59] Kosova İstatistik Kurumu Verileri, 2011.

Prizren Türk şehri olma özelliğini koruyan bir kenttir. Ayrıca Prizren, Kosova'nın diğer yerlerine kıyasla Türk mimarisini ve kültürünü koruyan bir kenttir.[60]

Pek çok etnik topluluğu bir arada barındıran Kosova'da Prizren kenti, Kosova Türkleri, Arnavutlar, Boşnaklar, Sırplar, Romanlar, Goralılar gibi etnik gruplara ev sahipliği yapmaktadır.[61]

Prizren nüfusunun yarıdan fazlası 20 yaş ve altındadır. 0-14 yaş grubu toplam nüfusun %33'ünü, 15-64 yaş grubu toplam nüfusun %61'ini ve 65 yaş ve üstü ise toplam nüfusun %6'sını oluşturmaktadır. Prizren' in nüfus yapısı Kosova genel yapısına paralel olarak benzer özellikler sunmakta ve genç karakterler ön plana çıkmaktadır. Prizren'de 19-39 yaş aralığındaki nüfus en yüksek oranı teşkil ederken, 5-6 yaş aralığındaki nüfus ise en az oranı teşkil etmektedir. Nüfusun %92'sini Arnavutlar, %8'ini diğer etnik gruplar oluşturmaktadır. Prizren merkez ve kırsal nüfus dağılımı da aynı şekilde farklılaşma göstermektedir.[62]

Kosova İstatistik Kurumu'nun 2011 tarihli nüfus sayımına göre, Prizren'de 9091 kişi kendini Türk olarak beyan etmiştir. Türkçeyi bilmekle Prizrenli olmak neredeyse özdeşleşmiştir. Şehir, Osmanlı Devleti döneminde de kültürel yönleri bakımından büyük bir önem arz etmekteydi ve Türkçe dili Prizren'de yaşamak isteyenler için bilinmesi zarurî olan bir "Kültür Dili" özelliğindeydi. Hala daha Prizren şehri; Kosova Türklüğü, Türk nüfusun yoğunluğu ve Türkçenin etkililiği açısından ilk sıralarda yer almaktadır. [63]

Arnavut sakinlerinin de Türkçe konuşmasıyla Prizren, Kosova'da Türkçenin en çok duyulduğu bir bölge merkezidir. Bu nedenle çok kültürlü ve çok dilli bir etnik yapıya sahiptir. Aynı zamanda şehirde sadece 30'ar metre aralıklarla Sinan Paşa Camii, Sırp Ortodoks Kilisesi ve Prizren Katolik Kilisesi bulunmaktadır. Bu da şehrin %95 gibi büyük

[60] Erol, Eroğlu, a.g.e., s.52
[61] Ece, Demirkol, *a.g.e.*, s.39
[62] Gülen, Gurizi, *a.g.e.*, s.37.
[63] Kosova İstatistik Kurumu Verileri, 2011.

bir oranının Müslüman olmasına rağmen, şehirde çok dinli ve hoşgörülü bir ortam olduğunu göstermektedir.[64]

2.3.2. Tarihi ve Coğrafyasıyla Prizren

11. yüzyılda önemli bir sivil merkezi olarak bilinen Prizren, 1019 yılında Bizans İmparatorluğu'nun piskoposluğunun oturduğu yer olarak da anılır. 12-14. yüzyıllarda Sırp yönetimi sırasında Slav nüfusun üyeleri bu bölgeye yerleşmişlerdir. Duşan ve Uroş krallarının hükümdarlığı sırasında, Prizren zaman zaman onların krallıkların merkezi olmuştur.[65]

1455 Osmanlı İmparatorluğu'nun fethinden sonra Prizren, geçici olarak önemini yitirmesine rağmen yeniden güçlü bir ekonomik, kültürel ve idari merkez haline gelmiştir.[66] 19. yüzyılda Prizren, bu dönemin sonunda yaklaşık 1.500 dükkânla Arnavutluk topraklarının en önemli ikinci ekonomik ve ticari merkeziydi.[67] 1874'de Prizren şehrinin 44.000 nüfusu vardı ve bunların 35.000'den fazlası Arnavut'tu.[68]

Prizren, savaştan önce ve 1947 yılına kadar Kosova'nın özerk bölgesinin merkeziydi.[69] Ancak önemli gelişmeler olmadığı için o zamanlarda tüm eski Yugoslavya'nın en geride kalmış merkezi olarak biliniyordu. 1950'lerin sonundan 1960'ların ortalarına kadar 3.200'den fazla aile Prizren'den Türkiye'ye taşınmıştır.

Elverişli coğrafi konumu bu kültürlerin tarih boyunca uyumlu bir şekilde iç içe geçmesi ve tüm zamanların imrenilecek sayıda anıtları sayesinde Prizren "Müze Şehir", "Açık Hava Müzesi" hatta "Balkanların Dubrovniki" sıfatlarını taşımaktadır. Prizren şehri sansasyonel tarihi geçmişinden çok sayıda kültürel-tarih nesneyi de miras almıştır. Bunlar

---

[64] Gülen, Gurizi, *a.g.e.,* s.37
[65] Prizren Belediyesi Sayfası. https://kk.rks-gov.net/prizren/qyteti/historiku/(05.11.2022)
[66] Hanife, Alaca, XV. Ve XVI. Yüzyıllarda Prizren Sancağı, Ankara, 2017, s.157
[67] Gülen, Gurizi, *a.g.e.,* s.87
[68] Sencar, Mermer, *Prizren ili merkezindeki Gazi Mehmet Paşa Hamamı koruma önerisi*. MS thesis. Fen Bilimleri Enstitüsü.), s.11
[69] Gülen, Gurizi, *a.g.e.,* s.24

arasında en önemlileri; Kale, Maraş, Şadırvan Çeşmesi, Saint Premta Kilisesi, Saint Salvation Kilisesi, Bayraklı Cami, Sofu Sinan Paşa Cami, şehrin hamamları, şehrin harabeleri, Taş Köprü ve yüzyıllar boyunca miras kalan çok sayıda vatandaş folklorik evleridir.[70]

Her şehrin kendine özgü bir yapısı vardır. Kentler coğrafi özellikleri, sosyo-ekonomik koşulları ve kültürel yapıları ile kendi kimliklerini oluşturmakta ve zamanla bir şekil almaktadır. Prizren şehri daha düz bir arazi üzerinde, yüksek dağlarla çevrili, yamaçlardan kanyon şeklini alan bir yerleşim yeridir. Önemli ticari ve askeri yollar üzerine kurulmuş, zamanla nehir çevresinde yerleşme başlamış ve nüfus arttıkça ovalara doğru genişlemiştir.

Prizren, Balkan topraklarındaki konumu, coğrafyası, etnik ve dinsel yapısı itibariyle bölgenin stratejik ve jeopolitik çekirdeğini oluşturan Kosova sınırları içerisinde yer almaktadır. Kosova'nın başkenti Priştine'den sonra, ikinci en büyük şehrini oluşturan Prizren, Kosova toplamının %5,94'üne karşılık gelmekte olup, alan olarak en büyük belediye niteliğindedir.[71]

Kosova konum itibariyle doğusunda Tuna Nehri, kuzeyinde Sırbistan ve Bosna, batısında Karadağ ve İşkodra, güneyinde ise Yanya ve Selanik vilayetleri ile sınırları olan bir ülkedir.[72] Prizren şehri ise Şar dağlarının kuzey kısmında Tsilen dağlarının yamaçlarında konumlanmış ve kenti ikiye bölen Bistriça (Akdere) Deresi'nin iki yakasına kurulan bir şehirdir.[73]

Prizren şehri; Metohiya-Dukakin düzlüğünün güneyinde, eskiden deniz kıyısının kuzey kısmındaki bölgelerle ticaret merkezlerini Kosova ve Balkanların iç kısımlarına

[70]Prizren Belediyesi web sayfası
[71] Gülen, Gurizi, *a.g.e.*, s.3.
[72] Hanife, *a.g.e.*, s.9.
[73] Ece, Demirkol, *a.g.e.*, s.38.

bağlayan yolda yer almaktadır. Bu konumu sebebiyle tarihte sık kullanılan bir yerleşim özelliğinde olmuştur.[74]

[74] Erol, Eroğlu, *a.g.e.*,s.49.

III. BÖLÜM

3. KOSOVA VE PRİZREN'DE KENTSEL YOKSULLUK

3.1. Kentsel Yoksulluk

Yoksulluk dünyanın sürekli gündeminde olan ve olması gereken bir sorundur. Bu durum hem ekonomik açıdan hem de sosyal ve siyasal açıdan birtakım sorunlar yaratmaktadır.

Yoksulluk sorunuyla yaşayan kentlerde bazı tehlikeler söz konusudur. Bu tehlikeler, yoksul bölgedeki gençlerin çete şeklinde gruplaşması, suç işleme faaliyetlerinin artışı, sağlık sorunları, su ve gıda bulma eyleminde eksikler olarak sıralanmaktadır. Aslında bu problemler sadece o bölgeyi değil tüm toplumu ilgilendiren bir konudur.

Yoksulluk, kırsal ve kentsel bölgelerde farklı hissedilmesine rağmen kırsal yoksulluk ile kentsel yoksulluk arasında bir ilişki söz konusudur. Kente yaşayanların hammadde ve yiyecekleri kırsaldaki halk tarafından sağlanmaktadır. Bu durum aralarında sistematik bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca kentte meydana gelen suçlar ve şiddetler incelendiğinde bunun altında yatan etkenler arasında işsizlik ve yoksulluk yer almaktadır. Kentsel yoksulluk kentlerde yaşayan yoksullar için tanımlanmış bir kavramdır.[75]

Kentsel yoksulluk özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra gittikçe hızlanan kentleşme sorunu sebebiyle artış göstermiştir. Kırsal bölgelerden gelen göçle birlikte

[75] Esra Banu, Sipahi, "Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk" *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 6.11, 2006, 172-189, s.186.

kırsal bölgelerdeki yoksulluk kentsel bölgelere taşınmıştır. Kent yoksulluğun geniş bir kısmında kadınlar ve çocuklar yer almaktadır.[76]

Moser kentsel yoksulluğu diğer yoksullardan ayıran üç önemli noktanın olduğunu belirtmiştir. Bunlar: [77]

- Para ekonomisine uzaklık,
- Çevresel tehlikeler,
- Sosyal dışlama.

Bu üç önemli noktaya ek olarak gıda, barınma, toprak gibi unsurların maliyetlerinin yüksekliği bu özelliklere eklenmektedir. Özellikle kentte yaşayanların sosyal yardımlardan yararlanamama durumları da bu kesimdeki yoksulların yaşam koşullarını daha zorlu hale getirmektedir.

Kent yoksulları, yaşadıkları yerlerde yeteri kadar gelire sahip olamadıklarından dolayı temel hizmetlerden yararlanamamaktadır. Kent alanlarından dışlanma, eğitimsizlik, bilgisizlik, karar alma yetkisi olamama, güvenlik eksikliği, statü açısından sıkıntı çekme gibi durumlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.[78]

Az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerde kentsel yoksulluk farklı şekillerde yaşanmaktadır. Bir ülkede toplumun yoksulluk oranlarına bakıldığı zaman bölgeden bölgeye ya da kentten kentte ve hatta kent içindeki farklı bölgelerde farklı oranlarla

[76] Gündüz, Aksu, Kentsel Yoksulluk Bağlamında Mekânsal Ayrışma Tokat Sulusokak Örneği, Malatya, 2013, s.131
[77] Caroline O., Moser, "Summary of Household Responses to Poverty and Vulnerability in Four Poor Urban Communities" içinde Confronting Crisis, World Bank Publishing, 1996.s.33
[78] Orhan, Türkdoğan, *a.g.e.* , s.107.

karşılaşılabilir. Az gelişmiş ülkelerde yoksulların önemli bir kısmı kırsal alanda yaşarken, kentsel yoksul oranları da bu ülkelerde hızla artmaktadır.[79]

Kırsal yoksulluğun sadece uluslararası boyutta değil yerel boyutta da ele alınması gerekmektedir. Bu açıdan özellikle yerel boyutta kentsel yoksulluğun azalması için belediyelerin stratejik olarak daha aktif çalışmaları gerekmektedir. Bunun nedeni belediyelerin bölgeyi iyi tanıması ve bölgedeki halkın temel gereksinimlerini daha net bir şekilde belirleyebilmesidir. Yoksulluk artışının minimum seviyeye inmesi için yerel yönetime bazı önemli görevler düşmektedir. Yerel yönetimin yoksul kesime ulaşabilmesi için bu kesimin ihtiyaçlarının saptanması ve yerel yönetime bilgi verilmesi ve bu bilgi verildikten sonra belediyenin bu ihtiyaçlar için yoksul kesime teknik destek sağlaması ayrıca yerel halkı suçlardan koruma ve doğal afetlere karşı önlem alma gibi durumların da göz ardı edilmemesi gerekmektedir.[80]

Yoksullukla ilgilenen çok sayıda araştırmacı günümüzde kentsel yoksulluk olgusunun geçmişten daha farklı olduğu konusunda hemfikirdir. Geçmiş dönemlerden farklı olarak bugün kentlerde yaşanan yoksulluğu daha geniş bir şekilde etki altına alan kavrama yeni kentsel yoksulluk adı verilmektedir. Kentsel yoksulluğun kalıcı bir hale gelmesi durumu yeni kentsel yoksulluk olarak adlandırılmaktadır.[81] Böylelikle yeni kentsel yoksulluk sadece az gelişmiş ülkelerde değil gelişmiş ülkelerde de daha geniş toplumsal kesimlerin yaşam koşullarını anlatmak için kullanılmaktadır. Aslında günümüzde kentsel yoksulluk denildiğinde akla ilk olarak göreli yoksulluk kavramı gelmektedir.

Yoksulluğun artması ve yoksulluğun çeşitlenmesi sorunların giderek artmasına sebep olmuştur. Aslında bu sorunların sebeplerinin arasında ilk olarak ekonomik

---

[79] Ziya, Öniş, Fikret Şenses. "15 Türkiye ekonomisi küresel ekonomiyle bütünleşmede yeni bir aşamada." *Türkiye ve küresel ekonomi: Kriz sonrası dönemde neo-liberal yeniden yapılanma ve entegrasyon*, 2009, 304.
[80] Gülsüm Gürler, Hazman, ***a.g.e.***, s.142.
[81] Gündüz, Aksu, ***a.g.e.***, s.92

yetersizlik gelmektedir. Bu sağlık, eğitim, barınma, sosyal güvencenin olmaması gibi temel gereksinimlerin karşılanmaması durumudur.

Yoksulluk sorunu sadece ekonomik sorunlar değil sosyal ve siyasal sorunlar da yaratmaktadır. Bu yüzden yoksulluğun azaltılması hem ekonomik hem de sosyal açından yayılan olumlu etkileri de beraberinde getirebilmektedir. Ekonomik büyüme yoksulluğun azalmasında önemli bir etkendir. Bundan dolayı yoksulluğun en düşük oranları ekonomik büyümenin en yüksek olduğu dönemlerde meydana gelmektedir. Yoksullukla ilgili mücadelede devletin öncelikle sağlık, beslenme, barınma gibi konulara yönelik somut program uygulaması gerekmektedir.[82]

3.2. Kosova'da Yoksulluk

UNMIK tarafından geçici olarak idare edilmektedir. Ülkenin yaklaşık 2 milyon nüfusu Avrupa'nın en gençleri olarak sayılmaktadır. Nüfusun yarısı 25 yaşın altındadır. Kosova aynı zamanda Balkanların en fakir ekonomisine sahiptir.[83]

Kişi Başı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'sı 790 dolar olan Kosova aynı zamanda Güneydoğu Avrupa'nın en fakir ülkelerinden biridir. Arnavutluk'ta 2002 yılında kişi başı GSYİH 1,537 dolar, Sırbistan ve Karadağ'da 1,924 dolar, Makedonya'da 1,860 dolar ve son olarak Bosna Hersek'te 1,362 dolar idi.[84]

Niteliksel ve karşılaştırabilir istatistiklerin olmaması 2000 yılından bu yana Kosova'da meydana gelen değişikliklerin doğru bir şekilde incelenmesini engellemektedir. Ancak son araştırmalarda yeniden yapılanma, makroekonomik istikrar ve kamu kurumlarının kurulmasındaki ilerleme ekonomik faaliyetlerin restorasyonuna ve işgücü piyasasının canlanmasına yardımcı olmuştur. Kosova'nın ekonomik ilerlemesinin

[82] Selahaddin, Öğülmüş, "Sosyal yardım algısı ve yoksulluk kültürü." *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 26.26, 2011, 83-96.s.84.
[83] Kadir, Fidan, *a.g.e.*, s.47-64-65.
[84] Dünya Bankası Raporu (2005) s.17.

savaş sonrasında erken döneme kıyasla gelir yoksulluğundaki genel azalma üzerinde bir etkisi olabileceğine dair işaretler de vardır. Kırılgan sosyal uyum, kötü çevre koşulları, kıt endüstriyel ve temel altyapı gibi etkenler nedeniyle ekonomik kalkınmanın sürdürülmesi ve yoksulluğun azaltılması durumları gerçekleşemeyip endişe teşkil etmektedir. Diğer endişe ise kamu sosyal hizmetlerinin yoksul yanlısı potansiyelinin olması, zayıf liderlik, zayıf idari kapasite ve yetersiz kaynaklarıdır. Kosova'da kapsamlı ve entegre bir sosyal istatistik sistemin olmaması, hükümetin yoksul yanlısı politikalar formüle etme ve gelecekteki yatırım planlamalarını da sınırlayabilmektedir.[85]

1999'dan bu yana özel sektör faaliyetlerinin genişlemesine rağmen, Kosova'da son gelişme eğilimleri uygun işlerin önemli ölçüde ortaya çıkmasını sağlamamıştır. Bu durum büyük ve genç işgücü ile birlikte özellikle gençler arasında yüksek işsizliğe dönüşmüştür. Mevcut kayıtlı işlerin çoğu hizmet sektöründeyken ve yabancı topluluğun geniş varlığıyla yakından ilişkiliyken sanayi ve tarım sektöründe istihdam olanakları oldukça sınırlıdır. Sanayi ve madencilik sektörlerinin yeniden canlandırılması için gerekli olan yabancı sermayeyi çekmenin zorluğu, tarım ürünlerinin sübvansiyonlu ithalatı nedeniyle tarım sektöründe yerel üreticilerin şiddetli rekabeti ekonomik kalkınma ve istihdam yaratma arasında güçlü bağlantının olmamasının nedenleridir.[86]

Yaşlılar, reisi kadın olan aileler, çocuklu aileler, engelliler ve işsizler en zor yaşam koşullarına sahip olan gruplardır. Yoksulluğun kalitesine ilişkin çalışmalar, yaşlıları, reisi kadın olan aileleri, engellileri ve işsizleri toplumdaki en savunmasız gruplar olarak görmektedir.

Kosova'da yaygın işsizlik ve iyi iş fırsatlarının olmaması yüksek gelir güvencesizliğine katkıda bulunmaktadır. Kosova'da kayıtlı istihdam çok düşükken işsizlik çok yüksektir. Bu yüzden bireyin ve hanenin yoksullukla karşı karşıya kalma riski çok yüksek olmaktadır. Kosova işsizlik bakımından komşu ülkelerle kıyaslandığında

[85]Albonita, Aliu, "Kosova'da Savaş Mağduru Sivillerin Dul Eşleri" Priştine, 2020, s.26
[86] Dünya Bankası Raporu (2005), s.17.

%49'luk bir oran ile en yüksek işsizlik oranına sahiptir. Cinsiyet dağılımına göre işsizlik ise erkeklerde yaklaşık %40 oranında, kadınlarda ise %60 oranında görülmektedir. Kosova Savaşı'nın sona ermesinden bu yana Dünya Bankası'nın verilerine göre özel sektörün son zamanlardaki gelişimine ve artan faaliyetine rağmen, bölgede işgücü piyasasında gözle görülür bir iyileşme olmamış ve endişe teşkil etmeye devam etmiştir. En yüksek işsizlik oranı 15-24 yaş arası gençlerde görülmektedir. İşsizlerin %63,5'i genç, %48,4'ü kadın ve %27'si erkektir.[87]

Kosova'da ısınmak için kullanılan kaynaklara erişim oldukça zordur. Hanelerin büyük bir kısmı odun gibi güvenli olmayan yakıtlarla ısınma ihtiyaçlarını gidermek zorunda kalmaktadır.[88] Bu durumda hava kirliliğinin oluşmasına yol açmaktadır. Evlerin çoğu iyi inşa edilmiş, büyük, hasar görmemiş ve kişi başına yeterli alan sağlıyor gibi görünse de tehlikeli, uygun olmayan ve güvensiz yaşam koşullarına sahip olan çok fazla sayıda ev vardır. Tabii ki savaşın konutlar üzerindeki olumsuz etkisi oldukça görünür durumdadır. Bazı evlerin yeniden inşa edildikleri bazılarının da tamir edildikleri bilinmektedir.

Dünya Bankası'nın raporuna göre nitel araştırmaya katılan yaşlıların çoğu düşük emekli maaşlarını bir yoksulluk kaynağı olarak göstermişlerdir. Anneler ise genellikle tek başlarına iş ve ev içi iş yükümlülüklerin birleşiminden kaynaklanan zorluklardan bahsetmişlerdir. Ayrıca kadınlar, sadece anne ve ev hanımı olarak nitelendirilen geleneksel görüşlerin olumsuz sonuçlarından şikâyet etmişlerdir. Özel gereksinimli bireyler ve işsizler genellikle çalışma ve iş bulma kapasitelerinin olmamasını sorun olarak öne sürmüşlerdir. Aslında esas olarak yetersiz olan sosyal yardıma güvenmek zorunda olmalarıdır. Son olarak çok sayıda çocuğu olan ailelerin ise çoğunda tanımlanan durum biraz farklıdır fakat daha iyi değildir, çünkü birçoğu ebeveyn olarak sorumluluklarını

[87] Albonita, Aliu, *a.g.e.*, s.16.
[88] Dünya Bankası Raporu (2005), s.52.

yerine getirmekle ilgili gelir ve gelir temelli olmayan ihtiyaçları karşılamada büyük zorluklar yaşadıklarını belirmişlerdir.[89]

Kötü sağlık koşulları yaşamın ilerleyen dönemlerinde istihdam üzerinde olumsuz bir etki yaratarak gelir yoksulluğuna neden olmaktadır. Kosova'da sağlık sonuçları ile işgücü piyasası sonuçları arasındaki bağlantılarla ilgili çok sayıda az analizler bulunmaktadır. Mevcut veriler engellilerin bulunduğu hanelerde incelenen aşırı yoksulluk vakalarının yüksek oranını açıklamakta, kötü sağlık veya engellilik durumu ile işsizlik arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Düşük eğitim düzeyi, esas olarak düşük ücretler ve yüksek işsizlik yoluyla gelir yoksulluğunun ana nedenleri olarak bilinmektedir. Yoksulluk oranı düşük eğitimli yetişkinler arasında daha yüksektir. Dünya Bankası'nın raporlarına göre, eğitim ücretlerdeki getiriler hem kamuda hem de özel sektörde önemli sonuçlara varılmasını sağlamaktadır.[90]

3.3. Kosova'da Kentsel Yoksulluk

Kosova'da yoksulluk, kırsal yoksulluğa kıyasla şehirlerde yüksek seviyelerdedir. Yoksulluk oranı başkent Priştine dışındaki kentsel bölgelerde daha yüksektir. Kırsal bölgelerde biraz daha düşüktür ancak kırsal alandaki yoksulluk başkentteki yoksulluk oranından daha yüksektir.[91]

Yapılan araştırmalar neticesinde kırsal ve kentsel bölgelerdeki yoksulluk düzeyi konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Genellikle şehirlerde hayatın daha kolay olduğu ve şehirli nüfusun daha fazla fırsata sahip olduğu tartışılmıştır. Diğer taraftan ise köylülerin evde üretilen gıdaya güvenebildiklerinden temel ihtiyaçlarının karşılamak için daha fazla imkâna sahip oldukları da kabul edilmiştir. Kırsal ve kentsel alanlar arasındaki

[89] Dünya Bankası Raporu (2005), s.23.
[90] Dünya Bankası Raporu (2005), s.83
[91] Dünya Bankası Raporu (2005) s.5.

konut kalitesi farklılıkları çok belirgin olmasa da suya erişim ve atık hizmetleri açısından büyük farklılıklar bulunmaktadır.[92]

Ortaokullara olan uzaklık bölgelerde eğitimin önünde önemli bir engeldir. İlköğretim okulları ve sağlık merkezlerine fiziksel erişim de kırsal alanlarda daha zordur. Kırsal alandakiler tıp merkezine ulaşmak için en az 3 km yol kat etmek zorunda kalmaktadırlar.[93] Bu da gösteriyor ki kentsel alanda yaşayanlar kırsal alanda yaşayanlardan eğitim ve sağlık merkezlerine ulaşım açısından daha şanslıdır. Okuma yazma bilmeme ve ortaokul bitirmeme oranları kırsal alanlarda daha yüksek seviyelerdedir. Araştırmalar kentsel alanlara kıyasla kırsal alanlarda okuma yazma bilmeme oranının daha yüksek olduğunu ve çocukların ortaokulu tamamlama oranlarının çok daha düşük olduğunu göstermektedir. Ancak ilköğretime devam oranları arasında kırsal ve kentsel alanlarda çok fazla farklılık yoktur. Kırsal kesimin dezavantajları sebebiyle kentsel alanda yaşayanların ortaöğretim ve yüksekokul oranları daha yüksektir.

3.4. Prizren'de Yoksulluk

Prizren Belediyesi'nin istihdam ve işsizlik raporlarına göre belediyenin sınırları içinde 21.271 kişi kayıtlı olarak çalışmaktadır. Kayıtlı olanlarda 4391 kişi kamu sektöründe, 4834 kişi ise özel sektörde çalışmaktadır. Prizren'de günlük ve mevsimlik gibi kollarda kayıt dışı çalışan sayısı çok daha yüksektir. Prizren'de %51,71 oranında erkekler, %55 oranında ise kadınlar işsizdir. 25-39 yaş aralığında iş arayanların çoğunluğunu kadınlar teşkil etmektedir.[94]

Prizren'de 16. yüzyılda esnaf ve zanaat örgütleri kurulmaya başladıktan sonra tabak, terzi, demirci, tüfekçi, bıçakçı, kuyumcu gibi esnaf teşkilatları oluşmuştur. Daha sonra devlet adamları ve önde gelen kişiler de sayısız mimari eserler inşa ederek kentin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Bu dönemde Prizren kentleşme açısından da

[92] Dünya Bankası Raporu (2005) s.23.
[93] Dünya Bankası Raporu (2005) s.58.
[94] Prizren Belediyesi, Gelişme Planı, 2009-2025, s.37.

gelişmeye başlamıştır. Ayrıca Yugoslavya zamanında Prizren meyveleri, sebzeleri ve şaraplarıyla tanınan bir şehir olmuştur.[95]

Prizren Belediyesi, Kosova'daki diğer şehirler gibi savaştan yıkık şekilde, iş ve yaşam için yetersiz altyapı ile çıkmıştır. Savaştan önce var olan işletmelerin kaybı, mevcut endüstriyel altyapının yenilenmemesine neden olmuştur.[96]

1999 yılı savaşından önce Prizren ekonomik açıdan oldukça gelişmiş bir şehirdi. Tarım ve hayvancılık ürünlerine dayalı gıda sektörü, ayakkabı üretimi, grafik kitap sektörü (matbaalar), metal ürünler sektörü ve inşaat gibi birçok branşlar Prizren'de aktif halde bulunmaktaydı. Fakat bu sektörler savaş sonrası gerileme göstermiştir. Savaştan sonra UNMIK tarafından devlet ve kamu fabrikalarının özelleştirilmesi ve satılmasından dolayı Prizren nüfusunun tamamına yakını işsiz kalmıştır. Böylece bölgede yoksulluk hızlıca artış göstermeye başlamıştır.[97]

Nüfusun yarısından fazlası kırsal alanlarda yaşadığı için Prizren'de tarım iyi bir gelir kaynağı olarak görülmektedir. Bu nedenle tarım sektörü en önemli istihdam ve gelir kaynaklarından biridir. Sadece tarım değil aynı zamanda hayvancılık da iyi bir gelir kaynağı olup insanların geçimlerini sağlamaktadır. Ekonomik koşullar nedeni ile Prizren, kırsal kesimden merkeze doğru sürekli bir göçle karşı karşıyadır.

Prizren sadece tarihiyle değil ticaret, hizmet ve üretim faaliyetleriyle de köylerden farklıdır. Şehir merkezi (Şadırvan) hizmetler ile karakterize edilirken, üretim faaliyetleri çoğunlukla Lumbardhi Nehri'nin kuzeyinde yapılmaktadır.[98] Ayrıca Prizren, sigorta ve mali faaliyetler nedeniyle de köylerden farklıdır çünkü bu hizmetler yalnızca Prizren'de belediye düzeyinde sunulmaktadır.

---

[95] Erol Eroğlu s.50.
[96] Prizren Belediyesi, Gelişme Planı, 2009-2025, s.148.
[97] Prizren Belediyesi, Gelişme Planı, 2009-2025, s.148.
[98] Prizren Belediyesi, Gelişme Planı, 2009-2025, s.193.

Prizren Belediyesi'nin büyük bir bölümü verimli tarım arazilerine sahip olduğundan, tarımsal üretim yıllık bitkilerin ekimine dayalıdır. Ancak tüm köylerde bu faaliyet için yeterli, verimli tarım arazisi yoktur ve yeterli sulama sistemi bulunmamaktadır. Prizren Belediyesi'ne bağlı çok sayıda köy uygun bir sulama sistemine sahip değildir. Sulama, tarım ürünlerinin yetiştirilebilmesi için çok önemli ve hayati bir konudur. Bu nedenle köyler sulama sistemine ihtiyaç duymaktadır. Verimli toprakları olan ancak tarımsal faaliyetler için kullanılmayan köyler, tarımsal üretim programları sunan projelere teşvik edilmektedir. Dağlık topografyaya sahip, karayolu ulaşımı ve tarımsal üretim sorunları olan köyler ise hayvancılık, ormancılık ve bağcılık faaliyetlerinde bulunmaktadır.[99]

Prizren Belediyesi'nde sosyal alanlardaki zorluklar temel olarak işsizlik ve yoksulluğun yanı sıra sosyal tesislerin eksikliğinden de kaynaklanmaktadır. Genç nüfusun yaşamak ve çalışmak için dış ülkelere göç etmesi nedeniyle nüfus kaybı, yüksek emeklilik yaşı nedeniyle gençler için yüksek işsizlik oranı ve sınırlı istihdam olanakları, kentsel ve kırsal alanlarda sağlık, eğitim ve sosyal tesislerin yetersizliği gibi etkenler de zorluklar arasında yer almaktadır.

3.5. Prizren'de Kentsel Yoksulluk

Kentsel altyapı olarak değerlendirilirse Prizren, daha modern eğitim ve sağlık tesislerine sahiptir. Ancak bir şehir olarak Prizren bile kültürel ve sosyal tesis eksikliği yaşanmaktadır. Nüfus artışı ve yoğunluğu göz önüne alındığında mevcut kültürel ve sosyal tesisler nüfusun ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Mevcut kentsel tesisler, artan nüfus ve nüfus yoğunluğu göz önüne alındığında artan alışveriş merkezleri ve yüksek yoğunluklu yerleşim merkezleri olarak geliştirilen alanlarda inşaat faaliyetlerinden de anlaşılacağı gibi, yaşayan insanların sosyal ihtiyaçları tam olarak giderilememektedir.[100]

[99] Prizren Belediyesi, Gelişme Planı, 2009-2025, s.233.
[100] Gülen Gurizi, *a.g.e.,* s.110-111.

Yerleşimlerin kontrolsüz gelişmesi nedeniyle tarım arazilerinin kaybı diğer bölgelere göre en fazla Prizren şehrinde görülmektedir. Prizren-Yakova ve Prizren-Priştine yol ekseni boyunca yerleşimlerin genişlemesi, göçün yarattığı büyük talepler ve özellikle savaş sonrası kırsal alanlardan kentlere göçün artması neticesinde meydana gelmiştir. Üretim potansiyeli yetersiz altyapı veya üretim yatırımları nedeniyle sınırlıdır.[101] Prizren'de sanayi faaliyetlerinin durması, doğal kaynakların yetersiz kullanımı ve tarım sektöründeki arazi kaybı vasıflı ve deneyimli işgücünün göç etmesine yol açarak işsizliğin artmasına neden olmaktadır.

1999 yılından önce sanayi, Prizren Belediyesi'nin gelişimi için en önemli ekonomik etkendi. Tarım ve hayvancılık ürünlerine dayalı gıda sanayi, tekstil sanayi, ilaç sanayi, ayakkabı imalatı, tütün işleme, kitap grafik sanayi, metal ürünleri sanayi ve inşaat o dönemin başlıca sanayi faaliyetlerindendir. Günümüzde sanayi tesisleri ya kapatılmakta ya da özelleştirilmektedir. Özelleştirilen tesislerin bazıları eski amaçlarını değiştirmiş ve bu tesislerde üretimin durdurulması üretim faaliyetleri için temel bir sorun haline gelmiştir. Prizren ticaret açısından Kosova'nın ikinci şehri olmasına rağmen, ihracat düzeyi yüksek, ithalat düzeyi ise düşüktür.[102]

Kosova'da olduğu gibi Prizren'de de turizm ikinci ekonomik potansiyeldir. Bölgesel ve coğrafi konumun yanı sıra zengin doğal kaynaklar, kültürel ve tarihsel nesneler, zengin folklor gibi etkenler Prizren'de turizmin temelini oluşturmakta ve gelişmesine katkı sağlamaktadır.[103] Ancak turizmin daha iyi bir şekilde gelişme göstermesi için otel ve hizmet tesisleri eksikliğinin giderilmesi gerekmektedir. Ayrıca özellikle Prizren'de kültürel miras koruma çalışmalarının yapılmaması ve koruma planlarına aykırı yeni yapılanmalar sonucunda ekonomi de olumsuz yönde etkilenebilmektedir.

[101] Prizren Belediyesi, Gelişme Planı, 2009-2025, s.53.
[102] Erol Eroğlu, *a.g.e.*, s.52.
[103] Gülen Gurizi, *a.g.e.*, s.89.

Prizren, sürdürülebilir kalkınma için kullanılabilecek sosyal, ekonomik ve doğal kaynakları ile Kosova'nın doğal ve kültürel mirasının merkezi olarak önemli bir role sahiptir. Belirli dönemlerde önemli siyasi, sosyal ve ekonomik değişimler nedeniyle Prizren ekonomik, kültürel ve sosyal gelişmelerde dalgalanmalar yaşamıştır. Bugün Prizren topraklarının ve kaynaklarının yönetiminde birçok zorlukla karşı karşıyadır. Bu durum ekonomik gerilemenin, yüksek işsizlik oranının, az gelişmiş ekonominin, endüstriyel ve tarımsal üretim eksikliğinin yanı sıra kentsel altyapı yatırım eksikliğinin etkilerini de içermektedir. Aynı zamanda Prizren çevresel bozulma ve sürekli göçten muzdariptir. Prizren'in kültürel ve doğal miras potansiyeli yüksek olmasına rağmen bu mirasın var oluşları birtakım bozulmalarla karşı karşıya gelmektedir.[104]

Kentsel ve kırsal alanlardaki kaçak yapılaşmalar kontrolsüz kentsel genişlemeye neden olmaktadır. Daha iyi bir kalkınmanın sağlanması için bu durumlar hakkında önlemler alınmalıdır. Kontrolsüz kentsel genişleme tesislerin yetersizliği ile ilgili zorluklara neden olmuştur. Kanalizasyon, su temini, gübre yönetimi, elektrik vb. kötü teknik altyapıya sahip olması kentsel kaliteyi olumsuz yönden etkilemektedir.[105]

Prizren Belediyesi'nde sosyal alanlardaki zorluklar temel olarak işsizlik ve yoksulluğun yanı sıra sosyal tesislerin eksikliğinden de kaynaklanmaktadır.[106] Yaşamak ve çalışmak için giden genç nüfusun dış ülkelere göçü nedeniyle nüfus kaybı, yüksek emeklilik yaşı nedeniyle gençler için yüksek işsizlik oranı ve sınırlı istihdam olanakları, kentsel ve kırsal alanlarda sağlık, eğitim ve sosyal tesislerin yetersizliği gibi diğer zorluklar da görülmektedir.

Prizren'de genel olarak sağlık, eğitim ve sosyal tesislerin düzeyi düşüktür. Bunun neticesinde sosyal hizmetlerden yoksun ve hatta bazı durumlarda bunlara erişimin dahi

[104] Erol Eroğlu, *a.g.e.*, s.110-111.
[105] Erol Eroğlu, *a.g.e.*, s.112.
[106] Prizren Belediyesi, Gelişme Planı, 2009-2025, s.283

çok zor olduğu kentsel alanlar bulunmaktadır. Bu nedenle koşulların iyileştirilmesine ihtiyaç vardır.

Ekonomik boyuttaki zorluklar incelendiğinde yatırım eksikliği işsizliği, yoksulluğu ve bunlarla ilgili diğer unsurları etkilemektedir. Organize tarımsal ve endüstriyel üretimin olmaması sonucunda tarım arazilerinin kaybı, yasadışı ekonomik faaliyetler, pazar kaybı, yatırım eksikliği, turizmin gelişmesi için konaklama yeme-içme tesislerinin olmaması, yüksek işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalınabilmektedir. Endüstriyel faaliyetlerin kapatılması, diğer ekonomik zorluklar Prizren'i sosyal olarak doğrudan etkilemektedir ve bu durum nitelikli işgücü göçü ile sonuçlanmaktadır. Ayrıca Prizren özellikle şehir merkezinde ve Şar dağlarında yüksek kültürel ve doğal bir miras potansiyeline sahip olmasına rağmen kültürel mirasın gelişmesine yönelik program eksiklikleri de turizmin istenilen seviyelere çıkmasını engelleyebilmektedir.[107]

[107] Gülen Gurizi, *a.g.e.,* s.112

IV. BÖLÜM

4. PRİZREN'DEKİ KADINLARIN DURUMU VE KENTSEL KADIN YOKSULLUĞU

4.1. Kadın Yoksulluğu

Yoksullukla ilgili yapılan çalışmalarda önemli ve tartışılması gereken konulardan biri de kadın yoksulluğudur. Kadın yoksulluğu konusu 1980'li yıllarda gündeme gelen bir konu olsa da 21. yüzyılda gündemde daha fazla yer tutmaktadır. Yoksulluk sadece kadınları ilgilendiren bir konu değildir. Ancak kadınlar yoksulluğu erkeklere göre daha farklı bir biçimde yaşamakta ve etkilenmektedirler. Yoksulluğun kadınlaşma ifadesi ilk olarak IV. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı'nda yer almış ve Amerika Birleşik Devletler (ABD)'de ortaya çıkmıştır.[108] Kadınların iş hayatına atılmamaları hayatları boyunca özellikle maddi bakımdan erkeğe bağlı olmalarına yol açabilmektedir.

Kadınların eğitim olanaklarından faydalanamamaları ve toplumsal yaşamdan uzak kalmaları ya da geri planda olmaları nedeniyle bilgilerini ve becerilerini geliştirememe durumu ortaya çıkmakta ve bu yüzden kadınların çalışma olanakları kısıtlanmaktadır. Tüm bu sebeplerden dolayı kadınlar ya işsiz kalmakta ya da düşük ücretli yerlerde çalışmaktadır. Elde ettikleri gelirleri ise diğer aile üyelerine bırakmakta ve genel anlamda söz sahibi olamamaktadırlar. Bundan dolayı kadınlar yoksullukla karşı karşıya kalabilmektedir. Hanenin genel yoksullukla ilgili mücadeleleri genellikle kadına verilmektedir. Yani hanenin gelirinin yüksek olması durumunda erkek bu geliri daha fazla kontrol etmekte, hanenin gelirinin düşük olması durumunda ise bu gelir kontrolünün

[108] Berna, Şafak, *a.g.e.*, s.12

kadına verildiği gözlemlenmiştir. Yoksul ailelerde eğitim önceliğinin erkekte olması da kadınların yoksullaşmasına yol açan büyük nedenlerinden biridir.[109]

Yoksulluğun boyutunu öğrenmek için yapılan çalışmalarda durumu tespit etme, istatiksel verileri toplama, yoksulluk çeken nüfusu tespit etme gibi yöntemler vardır. Fakat kadın yoksulluğunun boyutunu tespit etmek için aynı yöntemler maalesef kullanılmamaktadır. Kadın yoksulluğunun boyutunu ölçmek için hanenin içine girmek, hane içindeki ilişkileri incelemek ve kontrol etmek gerekmektedir. Boşanmaların artışı, evlilik dışı çocuk sahibi olma, aile yapısının değişmesi, çocuk bakımının kadınlara yüklenmesi gibi nedenler de kadın yoksulluğunu açıklamak için de kullanılmıştır.[110]

Toplumda kadınların ve çocukların yoksullaşması daha kolay bir konumdadır. Kadınların cinsiyet eşitsizliğine uğramaları, hem çalışıp aynı zamanda ev işlerinden yükümlü olmaları, eğitimsiz ya da eğitim seviyelerinin düşük olması, evde olan yaşlıların bakımından yükümlü olmaları nedeniyle kadın yoksulluğunun diğer yoksulluklara göre daha riskli ve artışının daha fazla olabileceği öngörülmektedir. Bu sebeplerden dolayı kadınlar yoksulluğu daha derin yaşamaktadır. Diğer bir etken ise kadının iş hayatında ayrımcılık ile karşı karşıya kalmasıdır. Kadının toplumdaki rolü erkeğe yardım olarak algılanmaktadır. Kazandığı geliri, eşi tarafından alıkonulabilir ve bu geliri kendi kişisel gereksinimleri için kullanamayabilir. Genellikle bütün ülkelerde kadınların daha yoksul oldukları ve zor şartlar altında yaşadıkları görülmektedir. Bundan dolayı kadın yoksulluğunun incelenmesi önemlidir.[111]

Yoksul ailelerde evi çekip çevirme, çocuğun bakımı-beslenmesi-giydirilmesi, evde bulunan yaşlı ya da hastanın bakımı üstlenmesi, kazandığı az gelirle temel gereksinimlerin karşılanması kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir.

---

[109] Şener, Ülker, *a.g.e.*, s.4.
[110] Seda Şengül, ve Mahir Fisunoğlu, "Türkiye'de Kadın Yoksulluğu Türkiye'de Kadın Yoksulluğu." s.1.
[111] Gös.yer.

Yoksulluğun kadınlaşmasıyla ilgili birçok araştırma yapılmaktadır. Bu araştırılmalardan biri Kim ve Choi'ye göre hangi yoksul kadınların bu kapsama girdiği tam olarak bilinmemektedir. Kim ve Choi yoksul olan kadınların sadece hane reisi ya da bekar olanların değil, yoksul hanelere evlenen kadınların da bu gruba girilebileceklerini belirtmişlerdir. Çünkü hem evli hem de bekar olan kadınlar önemli bir inceleme konusu oluşturmaktadırlar.[112] Diğer bir araştırmaya göre ise Yıldız Ecevit kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile karşı karşıya kaldıklarını, herhangi bir ücret karşılığı olmaksınız çalıştıklarını, ekonomik ve sosyal olarak güvensiz hissettiklerini belirtmiştir.[113]

Moghadam'a göre kadın yoksulluğunun nedenleri şöyle incelenebilir:[114]

- Nüfusun artışı,
- Erkeklerin göçü,
- Artan sayıda aile parçalanması,
- Düşük verimlilik,
- Boşanma,
- 1980'lerin ekonomik durgunluğu,
- Kadınların maruz kaldığı fiziksel ve psikolojik şiddet.

Kentsel bölgelerde yoksulluk oldukça zordur fakat kadınlar için bu zorluk ikiye katlanmaktadır. Evin geçimi, çocukların bakımı ve eğitimi, sağlık sorunları ve bunların tedavisi gibi problemlerle kadınlar gündelik hayatta sıkça karşılaşmaktadırlar.

---

[112] Kim, J. Wook ve Choı, Y. Jun, "Feminisation of Poverty in 12 Welfare States: Strengthening Cross-Regime Variations?", Luxembourg Income Study, 2010, s.549.
[113] Yıldız, Ecevit, "Küreselleşme, yapısal uyum ve kadın emeğinin kullanımında değişmeler." *Küresel Pazar Açısından Kadın Emeği ve İstihdamındaki Değişmeler, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, İstanbul* 1998.
[114] Valentine M. Moghadam, "The 'Feminization of Poverty' and Women's Human Rights", (2005), s.5.

4.2. Kosova'da Kadınların Durumu

Kosova' da ataerkil gelenekler, geleneksel tutumlar ve tarihsel-toplumsal cinsiyet rolleri kadınların siyasi, ekonomik ve sosyal alanlara katkıda bulunma haklarını kısıtlamıştır. Bu durum Kosova'nın tüm yasalardan ve cinsiyete dayalı ayrımcılıklarla mücadele için kurumsal mekanizmalardan yoksun olduğunu ortaya koymaktadır. Aksine 1999 yılında çatışmaların sona ermesinden bu yana Kosova'da UNMIK ve sivil toplum grupları tarafından yapılan etki yaratma çabaları sonucu kadınlar için kadın haklarını teşvik eden çeşitli düzenlemeler hazırlanmış ve mekanizmalar devreye girmiştir. Daha sonra Kosova makamları bu araçlar üzerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin yasal ve politika çerçevesini temel almıştır. Kosova Anayasası kadın ve erkek eşitliğini bir temel hak olarak öngörmektedir. Kurumsal mekanizmalar açısından 2006 yılında Başbakanlık himayesinde Cinsiyet Eşitliği Kurumu kurulmuştur. Bu kurumun görevi Kosova mevzuatının ve politikalarının uygulanmasını desteklemek, hükümet ve ilgili bakanlıklardan toplumsal cinsiyet eşitliğine destek sağlamaktır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitliği konularını belediye politikalarına, düzenlemelerine ve bütçelerine entegre etmek için her bakanlığa ve belediyeye toplumsal cinsiyet eşitliği görevlileri atanmıştır.[115]

Tüm bu çabalara rağmen, Kosova'da kadınlar, eşit erişime yönelik ayrımcılık ve sosyal engellerle karşı karşıya kalmakta ve kadınlar için sonuçlar hem genel anlamda hem de erkeklere kıyasla düşük olmaya devam etmektedir.[116] Örneğin, kadınlara aile bakımı ve kayıt dışı ekonomik orantısız olarak çok sayıda ücretsiz iş oluşturulmuştur. 2015 yılında, çalışma çağındaki kadınların yalnızca %12'si (erkekler için %39) istihdam edilmiş ve daha düşük ücretler alarak ayrımcılığa maruz bırakılmıştır. Erkekler ve kadınlar eşit mülkiyet ve mülkiyet haklarına sahip olmalarına rağmen, 2014 yılında ev sahibi olan kadınların oranı %8'dir.[117]

---

[115] Kosova Cinsiyet Eşitliği Programı 2008-2013, II Bölüm.
[116] Gülen Gurizi, *a.g.e.*, s.46.
[117] Kosova Cinsiyet Eşitliği Programı 2008-2013, II Bölüm.

2012-2014 yıllarında Prizren Belediyesi cinsiyet eşitliği planını onaylamıştır. Bu plan belediyenin kadın istihdamına iş geliştirme fırsatları sağlama ve kadınların belediye politikalarını yönetme ve geliştirme durumunu kapsamaktadır. Elbette bu plan kadınların yerel düzeyde önemli süreçlere katılımı için stratejiler oluşturarak bir başarıya işaret etmektedir fakat pratikte kadınlar kentsel planlamanın bir parçası olmadığı için bu planın da bir parçası değillerdir.[118]

Reisi kadın olan haneler, reisi erkek olan hanelerden çok daha yoksuldur. Kosova'da reisi kadın olan hanelerin oranı %4,7'dir.[119] Reisi kadın olan hanelerin arasında aşırı yoksulluğun daha sık ortaya çıkma nedenleri eğitim ve işgücü piyasasındaki statüde cinsiyet farklılığı ile açıklanmaktadır.

Yoksulluk profili 2000'li yıllardan bu yana neredeyse hiç değişme göstermemiştir. 2002'den itibaren Hanehalkı Bütçe Anketi (ABEF)'nin Dünya Bankası'nın Yaşam Standartları Ölçüm Anketi (AMSJ)'nin 2000'e dayanan ön gelir yoksulluğu analizleriyle karşılaştırması, yoksulluk profilinin zaman içerisinde nispeten sabit kaldığını göstermektedir. Hane reisinin kadın olduğu hanelerin durumu göreceli olarak daha da kötüleşmiş görünmektedir. 2000 yılında kadın-erkek yoksulluk oranı 1,1 iken iki yıl sonra ki kıyaslama oranı 1,9 olarak açıklanmıştır.[120]

Yaşlılar, reisi kadın olan aileler, çocuklu aileler, engelliler ve işsizler arasında yer alanların yaşam koşullarının çok zor olduğu nitel veriler ile kanıtlanmıştır. Yoksulluğun kalitesine ilişkin çalışmalarda yaşlıların, reisi kadın olan hanelerin, engellilerin ve işsizlerin toplumdaki en savunmasız gruplar olduğu nicel sonuçlarla da belirtilmiştir.[121]

Birleşmiş Milletler Kadınlar Kalkınma Fonu (UNIFEM) tarafından 2000 yılında Kosova'da kadınlara yönelik şiddet üzerine yürütülen ve temsil bir örneklem olarak kabul

[118] Prizren Belediyesi, Gelişme Planı, 2009-2025.
[119] Prizren Belediyesi, Gelişme Planı, 2009-2025.
[120] Dünya Bankası Raporu, (2005), s.20-22.
[121] Prizren Belediyesi, Gelişme Planı, 2009-2025.

edilen araştırmaya göre, 213 katılımcının %23'ü 1999 ve 2000 yıllarında tanıdıkları bir erkek tarafından fiziksel veya psikolojik şiddette maruz kalmıştır. Yaşadıklarını kabul etmeyen ve açıklamak istemeyen kadınların %54'ünü kentli kadınlar, %7'sini kırsal kesimdeki kadınlar oluşmaktadır. Ayrıca yaşadıkları şiddet hakkında kimseyle konuşmamışlardır. [122]

Kadın ve Çocukları Koruma Merkezi (QMGF)'nin 2003 yıllık raporundan elde edilen veriler aile içi şiddet vakasının ciddi bir sorun olduğunu göstermektedir. Vakaların %90'ının psikolojik şiddet yaşadığı görülmüştür. Tüm vakaların %60'ında fiziksel şiddet ve bunların yaklaşık üçte birinde cinsel şiddet mevcuttur. Toplam kadınların yarısından fazlası aile içi şiddet mağdurudur. Yetişkin kadınların büyük bir çoğunluğu kocaları tarafından mağdur edilmektedir. Kadınların %45'i ise ailenin başka bir üyesi (kocası dışında) tarafından şiddete maruz kalmaktadır. Bu mağdurların yaklaşık %82'si kırsal bölgelerde yaşamaktadır.[123]

Kosova'da da geleneksel anlayışlara göre aile geçimini sağlamak için kadınlar evde oturmalı, erkekler ise çalışmalıdır. Fakat bu anlayış kentsel alanlarda giderek yok olmaktadır. Çünkü artan yoksulluk sırasında erkeklerin çalışmadığı dönemlerde kadınlar çalışmakta ve ailenin sorumluluğunu üstlenmektedirler. Fakat bu olayın bazı olumsuz yanları da vardır. Erkeklerin hane reisi konumu ortadan kalkmakta bu da erkeklerin evi terk etmelerine neden olabilmektedir. Günümüzde yaşanan kentsel yoksulluk geleneksel yapıyı etkilemiş ve eve hapis olan kadınların dışarı çıkmasını zorlaştırmıştır. Kadınların dışarıda buldukları iş aslında evde olsalar bile yaptıkları işlerden farklı değildir. Dışarda çalışan kadınların çoğu ev temizliğine gitmekte, çocuk ya da hasta bakıcılığı gibi evlerinde yapmaya alışık oldukları işler yapmaktadırlar.

---

[123] Dünya Bankası Raporu, (2005), s.45-46.

V. BÖLÜM

5.1. Araştırmanın Amacı ve Konusu

Hem kırsal alanda hem de kentsel alanda yoksulluk en fazla kadınları etkilemektedir. Fakat kentlerde yaşayan kadınların yoksulluktan daha fazla etkilendikleri gözlemlenebilmektedir. "Prizren'de Kentsel Kadın Yoksulluğu" başlığı altında yapılan bu çalışmada Prizren'de uzun süredir var olan ihmal edilmişlik ve ekonomik sorunların sebep olduğu durumlar tespit edilmektedir.

Çalışmada Prizren'deki kadın yoksulluğu araştırılmaktadır. Yoksul olan kadınların yaşadıkları sorunlar ve yoksullaşma nedenleri incelenmektedir. Cinsiyet ayrımcılığı ve hane içerisindeki eşitsizliklerin yoksulluk üzerindeki etkileri analiz edilmeye çalışılmıştır. Küçük yaşta evlilikler, uğradıkları ayrımcılık ve dışlanma, aile içi şiddet, boşanma gibi konuların üzerinde de araştırmalar yapılmıştır. Ayrıca yoksul kadınların ev ortamları, çalışma durumları, gelir durumları, eşlerinin çalışma durumları gibi demografik özellikler de ele alınmıştır.

5.2. Araştırmanın Örneklemi

Çalışmada amaç Kosova'nın Prizren şehrindeki kadın yoksulluğunun belirlenmesidir. Bunun için Prizren şehrinde yaşayan kadınlar arasından 224 kadın tesadüfi olarak seçilmiştir. Seçilen bu kadınlara anket uygulaması yapılarak araştırma için istenilen bilgiler toplanmıştır.

5.3. Araştırmanın Yöntemi

Prizren'de Kentsel Kadın Yoksulluğu konulu çalışmada öncellikle literatür taraması yapılarak konuyla ilgili bilgiler toplanmıştır. Bu bilgiler çerçevesinde araştırmanın teorik kısmı oluşturulmuştur. Teorik kısmı oluşturulduktan sonra anket uygulama bölümüne geçilmiş ve uygulama bölümünde Prizren' deki 224 kadına anket uygulanarak araştırma için gerekli olan veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak frekans ölçümüne tabi tutulmuştur. Bunun yanında kadınlar çalışan ve çalışmayan olacak şeklinde iki kategoriye ayrılmış ve bu sınıflandırma bazında anket sorularına vermiş oldukları ikili yanıtlara Ki-Kare analizi de uygulanmıştır. Böylece kadınların çalışma durumları ile kendilerine ait arabalarının olması, oturdukları evlerin türü, sürekli sosyal yardım almaları ve psikolojik destek almaları arasında bir ilişki olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Elde edilen bilgiler ve bulgular çerçevesinde araştırmanın değerlendirme ve sonuç kısmı oluşturulmuştur.

5.4. Araştırmanın Bulguları ve Yorumları

Araştırma için yapılan anketin frekans analizi sonuçları tablolarda gösterilmekte ve tablolara göre yoksullukla ilgili gerekli yorumlamalarda bulunulmaktadır. İlk olarak örneklem grubunun genel özellikleri tablolarla gösterilmektedir. Daha sonra yoksulluğun belirlenebilmesi için kadınların anket sorularına vermiş oldukları yanıtların yüzdesi de tablolarla gösterilebilmektedir.

5.4.1. Örnekleme Grubun Genel Özellikleri

5.4.1.1. Yaş

Tablo 1.'de kadınların 18'den küçük, 12-25 yaş, 26-33 yaş, 34-41 yaş, 42-48 yaş, 49-59 yaş, 57-64 yaş ve son olarak 65 yaş ve üzeri kadınların yaş dağılımları göstermektedir.

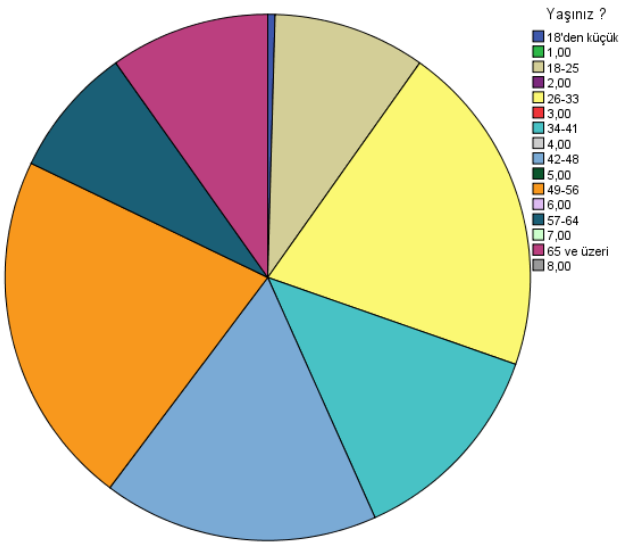
Tablo 1. Örneklem grubunun yaş dağılımı ile ilgili sonuçları

Yaş	**Sayı**	**Yüzde**
18'den küçük	1	0.5
18-25 yaş	18	9
26-33 yaş	39	19,5
34-41 yaş	28	14
42-48 yaş	44	17
49-56 yaş	49	21,5
57-64 yaş	20	8
65 ve üzeri	25	10,5
Toplam	224	100

Tablo 1.'de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan kadınların %0.5'i 18 yaşından küçük, %9'u 18-25, %19,5'u 26-33, %14'ü 34-41, %17'si 42-48, %21,5 49-56, %8'i 57-64 yaş aralığında ve %10,5'i ise 65 yaş ve üzerindedir. Tablo 1.'de örneklem grubundaki kadınların büyük kısmının orta yaş grubunda olduğu gözlemlenmektedir. Orta yaş grubu 26 ile 56 yaş aralığı olarak düşünülürse bu da yaklaşık olarak %72 oranına tekabül etmektedir. Örneklem grubundaki en az sayı ve yüzdeyi ise 18 yaşından küçük olan

kadınlar oluşturmaktadır. Dikkat edilmesi gereken bir diğer husus araştırmaya katılan kadınlar arasında 65 yaş ve üzeri yaşında olan kadınların azımsanmayacak sayıda olmasıdır. Bu durum bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte ortaya çıkan hastalıklar, yaşamın sağlıklı ve güçlü bir şekilde idam ettirilememesi, evi dairesinin tam olarak yapılamamasına ve bu da yoksulluğun ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Aşağıdaki pasta grafiğinde kadınların yaş dağılımı ile ilgili sonuçlar gösterilmektedir.

Şekil 1. Kadınların yaş dağılımı ile ilgili sonuçlar

5.4.1.2. Medeni Durum

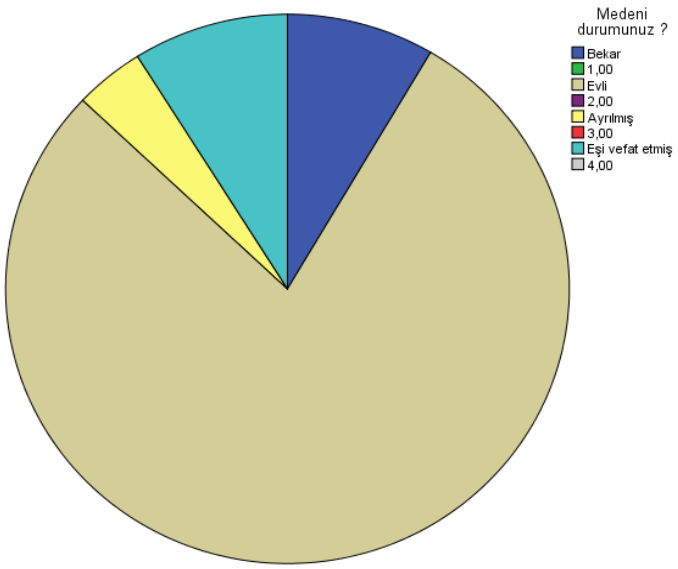
Tablo 1.'de bekar, evli, boşanmış, eşi vefat etmiş olarak kadınların medeni durumları gösterilmektedir.

Tablo 2. Örneklem grubunun medeni durumu ile ilgili sonuçları

Medeni Durum	**Sayı**	**Yüzde**
Bekar	22	9
Evli	174	77
Boşanmış	8	4
Eşi vefat etmiş	20	10
Toplam	224	100

Tablo 2. incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların %77'si evlidir. Bu oranlara göre kadınların büyük bir kısmının evli olduğu gözlemlenmektedir. 50 kişi ise evli olmadığını beyan etmiş ve bu kadınların %10'luk kısmını eşi vefat etmiş olanlar, %9'luk kısmını bekarlar ve %4'lük kısmını ise boşanmış olanlar oluşturmaktadır. Bu çerçevede araştırmaya katılan tüm kadınların bir şekilde yoksulluktan olumsuz etkilenmeleri olası bir durumdur. Ancak ailede tek başına çalışan kadınların bir yandan evin geçimi gibi sorumluluk üstlenmeleri, diğer yandan da ev işleri ve çocuk bakımı-gelişimi gibi sorumluluklarının olması daha zor yaşam koşullarında yaşadıklarının göstergesi olabilmektedir. Bu da beraberinde yoksulluğun ortaya çıkmasını tetiklemektedir.

Aşağıdaki pasta grafiğinde kadınların medeni durumu ile ilgili sonuçlar gösterilmektedir.

Şekil 2. Kadınların medeni durumu ile ilgili sonuçlar

5.4.1.3 Eğitim

5.4.1.4. Kadının Eğitim Durumu

Tablo 2.'te kadınların okur-yazar değil, okur-yazar ama okul mezunu değil, ilkokul mezunu, lise mezunu, üniversite/yüksekokul mezunu olarak eğitim durumları gösterilmektedir.

Tablo 3. Örneklem grubunun öğrenim durumu ile ilgili sonuçları

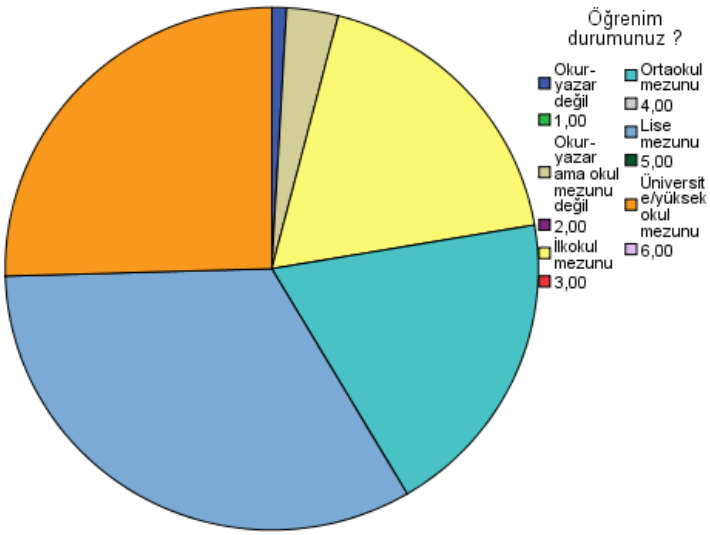
Öğrenim	**Sayı**	**Yüzde**
Okur-yazar değil	2	1

Okur-yazar ama okul mezunu değil	7	3,5
İlkokul mezunu	40	17,5
Ortaokul mezunu	46	20,5
Lise mezunu	72	32
Üniversite/yüksekokul mezunu	57	25,5
Toplam	224	100

Tablo 3.'te görüldüğü gibi örnekleme grubunun %32'lik kısmını lise mezunu, %25,5'lik kısmını üniversite/yüksekokul mezunu, %20,5'lik kısmını ortaokul mezunu, %17,5'lik kısmını ilkokul mezunu, %3,5'lik kısmını okur-yazar ama okul mezunu değil ve en az kısmını da % 1' ini okur- yazar değil kapsamaktadır.

Araştırmaya katılan kadınların çoğunluğu lise mezunu 72 kişi olduğu görülse de üniversite mezunun da çok az olmadığını ve 57 kişinin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Prizren'de yaşayan kadınların eğitime önem verdiği ve eğitim seviyesinin yüksek olduğu da görülmektedir. Eğitim seviyesinin yüksek olması özellikle kadınlar açısından çok önemli bir etkendir. Çünkü eğitim, yoksulluğu beraberinde getiren önemli bir unsurdur.

Aşağıdaki pasta grafiğinde kadınların öğrenim durumu ile ilgili sonuçlar gösterilmektedir.

Şekil 3. Kadınların öğrenim durumu ile ilgili sonuçlar

5.4.1.5. Okula Gitmeme veya Okulu Yarıda Bırakma Nedeni

Tablo 3.'te maddi imkânsızlık, gitmek istemedim, kız çocuğunu okutmama anlayışı, erken evlilik gibi sorunlardan kadınların okula gitmeme ya da okulu yarıda bırakma gibi durumları gösterilmektedir.

Tablo 4. Örnekleme grubunun okula gitmeme veya yarıda bırakma sebebi ile ilgili sonuçları

Okula gitmeme nedeni	**Sayı**	**Yüzde**
Maddi imkânsızlık	25	11,5
Gitmek istemedim	40	17,5
Kız çocuğunu okutmama anlayışı		

	15	6
Erken evlilik	30	14
Cevap vermeyenler	114	51
Toplam	224	100

Tablo 4.'te araştırmaya katılan kadınların %11,5'i maddi imkânsızlıktan, %17,5'i gitmek istemediğinden, %6'sı ise kız çocuğunu okutmama anlayışı olmamasından dolayı okula gitmediklerini ya da eğitimlerini yarıda bıraktıklarını belirtmektedirler. Erken evlilik yüzünden eğitimleri yarım kalan kadınların oranı ise %14'tür.

Türkiye'de olduğu gibi Kosova'da da aile yapısı ve gelenekleri yüzünden kız çocuğunu okutmama gibi bir durum zaman zaman söz konusu olabilmektedir. Okutmama ya da okumama gibi nedenlerin en önemlisi kız çocuklarının ev işlerinde yardım için bulunması isteğidir. Diğer bir neden ise eskiden kırsal kesimlerde her köyde okul olmadığı için kız çocuklarının diğer erkek çocukları gibi başka köylerdeki okullara gönderilmemesidir.

Fakat Kosova'da ilköğretimini zorunlu bir şekilde okuma şartı olduğu için günümüzde hem kırsal hem de kentsel alanlarda artık kızların da okudukları görülmektedir. Bu durum tabloda da görüldüğü üzere örneklem grubuna katılan kadınların %51'lik gibi azımsanmayacak bir oranına yansımaktadır.

5.4.1.6. Erkek Eğitim Durumu

Tablo 4.'te erkeklerin okur-yazar değil, okur-yazar ama okul mezunu değil, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu, üniversite/yüksekokul mezunu, olarak eğitim durumları gösterilmektedir.

Tablo 5. Örneklem grubunun eşlerinin öğrenim durumu ile ilgili sonuçları

Erkeklerin eğitim durumu	**Sayı**	**Yüzde**
Okur-yazar değil	2	1
Okur-yazar ama okul mezunu değil	2	1
İlkokul mezunu	24	10
Ortaokul mezunu	46	22
Lise mezunu	74	32
Üniversite/yüksekokul mezunu	49	22
Cevap vermeyenler	27	12
Toplam	224	100

Tablo 5.'te araştırmaya katılan kadınların eşlerinin öğrenim durumları görülmektedir. Araştırmaya göre erkeklerin %32'sinin lise mezunu, %22'sinin üniversite-yüksek okul mezunu, aynı oranda %22'sinin ortaokul mezunu, %10'nun ilkokul mezunu olduğu gözlemlenmektedir. %1'i de okur-yazar ama herhangi bir okul mezunu olmadığı ve yine aynı %1'lik gibi bir oranda okur-yazar olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan kadınların eşlerinin eğitim açısından daha önde olduğu görülmektedir. Okur-yazar ama okul mezunu olmayan kadınların oranı Tablo 4.'e göre %3,5 iken bu eğitim düzeyindeki erkeklerin oranı %1'dir.

5.5 Nüfus ile İlgili Bulgular

5.5.1 Hane Nüfusu

Tablo 5.'da kadınların yaşadıkları hanelerin kendi içerisindeki nüfusları gösterilmektedir.

Tablo 6. Örneklem grubunun hanelerinin nüfus dağılımı ile ilgili sonuçları

Hane nüfusu	**Sayı**	**Yüzde**
1	7	3,5
2	8	4
3	22	11
4	63	26,5
5	29	14,5
6	50	20,5
7	17	8,5
8	18	6,5
9 ve üzeri	10	5
Toplam	224	100,0

Tablo 6.'da görüldüğü üzere araştırmaya katılan kadınların büyük bir kısmı yani %26,5'i hanehalkı 4 kişi olan evlerde yaşarken, %3,5 gibi düşük bir kısmı ise hanehalkı 1 kişi olan evlerde yaşamaktadır. Ayrıca 8 ve 9 kişilik ailelerde yaşayan kadınların oranı da çok yüksek değildir. Bu durum Prizren'deki kadınlarda çekirdek aile yaşam tarzının hâkim olduğunu göstermektedir. Yapılan birçok araştırma hanehalkındaki sayının yoksullukla doğru orantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Yani hanehalkı kişi sayısı arttıkça yoksulluk

riski de artmaktadır. Çalışan kişinin tek olduğu hanelerde aile içi nüfus arttıkça kişi başına düşen gelir de azalacaktır. Özellikle çalışan kişilerin düzenli bir işleri yoksa bu durum beraberinde yoksulluğu da getirecektir

5.5.2. Çocuk Sayısı

Tablo 6.'de kadınların sahip olduğu çocuk sayıları gösterilmektedir.

Tablo 7. Örneklem grubunun evlenmemiş çocuk sayısı ile ilgili sonuçları

Çocuk sayısı	**Sayı**	**Yüzde**
Çocuk yok	52	24
1	43	19
2	58	26,5
3	38	16,5
4	5	2,5
5	2	1
6	1	0,5
Cevap vermeyenler	25	10
Toplam	224	100

Tablo 7.'de araştırmaya katılan kadınların evlenmemiş çocuk sayısının en fazla oranı %26,5'i' 2 çocuk, %24'ü çocuğu olmayanlar, %19'u tek çocuğu %16,5'i 3 çocuğu, %2,5'i 4 çocuğu, %1'i 5 çocuğu, %0,5 6 çocuğu olanlar oluşturmaktadır.

Çocuk sayısının yüksek olması ailelere ayrı bir sorumluluk yüklemektedir. Çocuk sayısı fazla olan ailelerde maddi olanaklar yetersizse çocuklar yeterli beslenememe,

yeterli ilgi görememe ve yeterli eğitim alamama gibi durumlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Yapılan araştırmada kadınların %26,5'inin 2 çocuğunun olmasının altında kadınların yaşadıkları yoksulluğun farkında olmaları ve yaşadığı bu yoksulluğun aynısının ya da benzerinin çocuklarının yaşamasını istememeleri gibi düşünceler yer alabilir. Ayrıca daha önce Tablo 4.'te de görüldüğü gibi kadınların eğitim durumlarının çoğunun lise ya da üniversite olması yani kadınların eğitimli ve bilinçli olması çocuk sayısının çok yüksek olmasını engellediği söylenebilir.

Diğer en yüksek oran olan %26,5'lik kısmının hiç çocuğunun olmaması durumunun araştırmaya katılan kadınların gelecek kaygısı, çocuklarına yeterli vakit ayıramama gibi düşüncelerinden dolayı ortaya çıktığı söylenebilir.

5.6. Kadınların Yaşadıkları Hanelerle İlgili Bulgular

5.6.1. Evin Mülkiyet Durumu

Tablo 7.'de kadınların kendi evleri veya kira olarak mülkiyet durumları gösterilmektedir.

Tablo 8. Örneklem grubunun mülkiyet durum ile ilgili sonuçları

Evin mülkiyeti	**Sayı**	**Yüzde**
Kendi evimiz	190	89
Kira	30	10
Ücretsiz	4	1
Toplam	224	100

Tablo 8.'de araştırmaya katılan kadınların en fazla oranı %89'unu kendi evinde, %10'luk kısmının kirada ve %1'lik kısmında ücretsiz olduğu görülmektedir. İnsanların temel ihtiyaçlarını öncelikli olarak gıda ve barınma oluşturmaktadır. Temelde yoksulluk

bu tür ihtiyaçların karşılanamaması sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Özellikle geliri çok düşük olan ailelerin giderlerinin içinde kira çok yüksek bir paya sahiptir. Kira, giderin yüksek bir bölümünü kapsayınca diğer gider kalemleri tam olarak karşılanamamakta ve bu da zaman içerisinde yoksulluğa neden olabilmektedir. Tabloda da görüldüğü üzere araştırmaya katılan kadınların çoğunluğunun kendi evinde kalmaları barınma anlamında yoksul olmadığını göstermektedir.

5.6.2. Konut Yapısı

Tablo 8.'da kadınları daire ve ev olarak ikamet ettikleri konut şekli gösterilmektedir.

Tablo 9. Örneklem grubunun ev yapısı ile ilgili sonuçları

Konut yapısı	**Sayı**	**Yüzde**
Daire	50	23
Ev	174	77
Toplam	220	100

Tablo 9.'da araştırmaya katılan kadınların %77'lik gibi büyük bir oranının evi, %23'ü gibi bir oranın da dairesi olduğu gözlemlenmektedir. Apartman daireleri bazı durumlarda evlere göre daha çok imkâna sahiptir. Elektrik ve su problemleri, özellikle tuvalet veya banyonun tam olarak planlı şekilde evin içerisinde yer almaması evlerin sorunları arasında yer alabilmektedir. Bu durum da kadınların yaşamını olumsuz yönden etkilemektedir. Ancak apartman dairelerinde de binanın eski bir yapıda olması birtakım sorunlar oluşturmaktadır. Yeni olan apartman dairelerinin de fiyatları çok yüksek olduğundan yoksulluğa yol açma ihtimalleri de yüksek olabilecektir.

5.6.3 Oda Sayısı

Tablo 9.'da kadınların yaşadığı mekânın oda sayısı (1,2,3,4 ve üzeri) gösterilmektedir.

Tablo 10. Örneklem grubunun ev içerisinde bulunan oda sayısı ile ilgili sonuçları

Oda sayısı	**Sayı**	**Yüzde**
1	13	6,5
2	66	31
3	85	37,5
4 ve üzeri	60	25
Toplam	200	100

Tablo 10.'a göre araştırmaya katılan kadınların %31'i 2 odalı evlerde, %37,5'i3 odalı evlerde, %25'i 4 ve daha fazla odalı evlerde, %6,5'i 1 odalı evlerde yaşamaktadır. En az oranın tek odalı evlerde yaşayanların olduğu görülmektedir.

Oda sayısı 2 ve 3 olan evlerin toplam oranı % 68,5 olup 1 ve 4 oda üzeri olanların toplam oranı ise %31,5'tir. Bir evde oda sayısının iki veya üç olması, daha çok kalabalık aileler için önemlidir. Çünkü oda sayısının az olması evin içinde özel yaşamın yok olmasına ve rahat hareket edememelerine neden olabilmektedir. Özellikle kalabalık olan ailelerde bu durum daha fazla sorun haline gelebilmektedir. Karı-koca ilişkilerinin rahat olmaması, çocukların rahat bir ortamda büyümemesine, aileleriyle birlikte uyumalarına, ödevlerini veya ders çalışmalarını rahat bir ortamda yapamamalarına yol açabilmektedir.

5.6.4 Evin Fiziki Sorunları

Tablo 10. ’de kadınların yaşadıkları evlerin fiziki sorunlarının hiç olmaması ve olan fiziki sorunlar gösterilmektedir.

Tablo 11. Örneklem grubunun ev içerisinde bulunan fiziki sorunlar ile ilgili sonuçları

Evin fiziki sorunları	**Sayı**	**Yüzde**
Hiçbir problem yok	140	64
Elektrik/su şebekesi problemi	20	8
Ev içi tuvaletin olmaması	3	1,5
Bağımsız mutfağın olmaması	7	3,5
Bağımsız banyonun olmaması	9	4
Evin rutubetli olması	17	7,5
Çatı, duvar ve pencerelerin problemli olması	25	10
Cevap vermeyenler	3	1,5
Toplam	224	100

Tablo 11.’e göre araştırmaya katılan kadınların %64’ü ev içerisinde problem olmadığını, %8’i elektrik-su şebekesinin problemli olduğunu, %1,5’unun evin içinde tuvalet olmadığını, %3,5’nun bağımsız mutfağının olmadığını, %4’ünün bağımsız banyonun olmadığını, %7,5’inin evin rutubetli olduğunu, %10’unun çatı duvar ve

pencerenin problemli olduğunu belirttiği ve %1,5'unun ise cevapsız kaldığını göstermektedir. Yaşanılan evlerin bakımsız ve sorunlu olması kadınların sıkıntı çekmesine yol açmaktadır. Burada kadınlar %64 gibi yüksek bir oranda evlerinde problem olmadığını belirtmekte bu da Prizren'de ev konusunda çoğu kadının problem yaşamadığını göstermektedir.

5.6.5. Evde Bulunmayan Araç-Gereçler

Tablo 11.'de kadınların evlerinde olmayan araç-gereçler ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Tablo 12. Örneklem grubunun ev içerisinde yetersiz olan eşya çeşidi ile ilgili sonuçları

Evde olmayan araç-gereçler	**Sayı**	**Yüzde**
Ulaşım aracı	79	34,5
Televizyon	1	0,5
Buzdolabı	1	0,5
Çamaşır makinası	3	1,5
Bulaşık makinası	24	9,5
Şofben-tüplü ocak	27	13,5
Elektrikli süpürge	3	1,5
Koltuk-kanepe	7	3,5
Telefon-cep telefonu	2	1
Bilgisayar	21	8
Cevap vermeyenler	56	26
Toplam	224	100

Tablo 12.'de araştırmaya katılan kadınların evlerinde %34,5'inin ulaşım aracının olmadığı, %13,5'inin tüplü ocağının, %9,5inin bulaşık makinesinin, %8'inin bilgisayarının olmadığı gözlemlenmektedir. Ayrıca kadınların %4,5'nin evinde televizyon, çamaşır makinesi, buzdolabı, elektrikli süpürge ve %3,5'inin ise koltuğu olmadığı da görülmektedir.

Hanelerinde %9,5'lik kısmının bulaşık makinesi olmaması dikkat çeken bir diğer husustur. Bu durumda kadınlar kendilerine ve ailelerine hazırladığı yemeklerin bulaşıklarını eliyle yıkamaktadır. Bu da kadınların ekstra zaman harcamalarına sebep olmaktadır. Fakat yapılan araştırmada da kadınlar bulaşık makinesinin olmamasını, bir ihtiyaç durumu olarak kabul etmemişlerdir.

5.7. Çalışma ve Gelir Durumu ile İlgili Bulgular

5.7.1. Hane Reisi

Tablo 12.'de kadınların hane reisinin kim olduğuna dair (ben, eşimi babam/annem, kayınpederim/kayınvalidem) durumları gösterilmektedir.

Tablo 13. Örneklem grubunun hane içerisinde aile reisi olarak görüş dağılımı ile ilgili sonuçları

Hane reisi	**Sayı**	**Yüzde**
Ben	38	16,5
Eşim	117	50,5
Babam/Annem	31	15,5
Kayınpeder/Kayınvalide	38	17,5
Toplam	224	100

Tablo 13.'e göre araştırmaya katılan kadınların %50,5'i eşini, %17,7'si kayınpederini-kayınvalidesini, %16,5'i kendisini ve %15,5'i babasını-annesini hane reisi olarak görmektedir. En az olan oranın, reisin anne-baba olarak görüldüğü oran olduğu gözlemlenmektedir.

Yapılan araştırmada da görüldüğü gibi kadınların %50,5'inineşini hane reisi olarak görmesi Prizren'de kadın yoksulluğunun artışının en büyük sebeplerinden biri olabilmektedir. Bu yüzden kadının ekonomik özgürlüğünün olmaması; rahat hareket edememe ve kadın yoksulluğunun artışı gibi sorunları ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmaya katılan kadınların %16,5'i aile reisinin kendilerinin olduğu orandır. Hane reisinin en yüksek oranda eşinin olması, araştırmaya katılan kadınların hane reisi olmamasının altında yatan sebepler, kendine ve çocuklarına bakamama düşüncesi gibi unsurları barındırır. Bundan dolayı da Tablo 2.'de de belirtildiği gibi boşanma oranının düşük olduğu görülmektedir

5.7.2. Kadınların Mesleği

Tablo 13.'te kadınların aşçı, avukat, bankacı, ev hanımı, hemşire, psikolog, serbest meslek gibi hangi meslek grubuna ait olduğu gösterilmektedir.

Tablo 14. Örneklem grubunun mesleki kıdem dağılımı ile ilgili sonuçları

Kadınların mesleği	**Sayı**	**Yüzde**
Aşçı	5	2,5
Avukat	1	,5
Bankacı	1	,5
Barista	1	,5
Basım evi emeklisi	1	,5

Biyokimyacı	1	,5
Din görevlisi	1	,5
Doktor	2	1
Eczacı	2	1
Eğitimci	1	,5
Ekonomist	2	1
Emekli	7	3,5
Ev hanım	110	44
Fizyoterapist	1	,5
Gazeteci	1	,5
Hemşire	11	5,5
İnşaat mühendisi	1	,5
Kimyacı	1	,5
Laborant	1	,5
Muhasebeci	2	1
Noter asistanı	3	,5
Öğrenci	11	5,5
Öğretmen	15	8
Özel sektörde görevli	5	2,5
Psikolog	11	5,5
Satış elemanı	4	2,0

Serbest meslek	11	5,5
Temizlikçi	4	1,5
Terzi	7	3,5
Toplam	224	100

Tablo 14.'te araştırmaya katılan kadınların mesleki kıdem dağılımına yönelik oranlar gösterilmektedir. Kadınların %44'ünün ev hanımlarının ve %8'ini öğretmenlerin oluşturduğu görülmektedir. Hemşirelik, psikoloji mesleklerinde ve serbest meslekte çalışan kadınların her birinin ayrı ayrı oranı ise %5,5'tir. Diğer meslek gruplarının oranının %5,5'in atlında olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 14. genel itibariyle incelendiğinde diğer meslek gruplarına kıyasla ev hanımlarının oranının çok yüksek olduğu görülmektedir. Bu da kadınların maddi bakımdan eşlerine ya da ailelerine bağımlı olmasına yol açabilmektedir. Kadınlar istedikleri gibi harcama yapamayabilirler. Yani kadının çalışmamasının, maddi bakımdan başka birine bağımlı olmasının kadın yoksulluğunu tetikleyen önemli unsurlar arasında olduğu söylenebilmektedir.

5.7.3. Erkek Çalışma Durumu

Tablo 15.'te kadınların eşlerinin çalışma durumu ile ilgili sonuçlar gösterilmektedir.

Tablo 15. Örneklem grubunun eşlerinin çalışma durumu ile ilgili sonuçları

Erkek çalışma durumu	**Sayı**	**Yüzde**
Çalışmıyor	37	17
Gündelik çalışan-düzensiz çalışan		

	14	4,5
Mevsimlik gündelikle çalışan	4	2
Mevsimlik kadrolu/ muvakkat çalışan	4	2
Kendi hesabına çalışan (seyyar satıcı)	19	7
Düzenli-sürekli çalışan	100	45,5
Cevap vermeyenler	46	22
Toplam	224	100

Tablo 15.'te araştırmaya katılan kadınların eşlerinin kıdem dağılımları gösterilmektedir. %45,5'i düzenli-sürekli çalışan, %17'si çalışmayan, %7'si kendi hesabına çalışan (seyyar satıcı) dır. %4'ü mevsimlik çalışanların toplam oranını oluşturmaktadır. Ankete yanıt vermeyenlerin oranı ise %22'dir.

Araştırmaya katılan kadınlarla eşleri karşılaştırıldığı zaman erkeklerin çalışan oranının kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadınların %50,5'i çalışmaz iken, erkeklerin %17'si çalışmamaktadır. Bu durum da kadın yoksulluğunun oluşmasına yol açabilmektedir.

Erkeklerin %4,5'i düzensiz işlerde kayıt dışı çalışmaktadır. Bu da demek oluyor ki %4,5'lik kısmı istisnai bir durum söz konusu değilse sosyal güvenceden yararlanamamaktadır.

Örnekleme grubunun %22'lik bir kısmı ise anketi yanıtlamamıştır. Bunun asıl nedenleri de Tablo 2.' de görüldüğü gibi örnekleme grubunda bekar, boşanmış ve eşi vefat etmiş olanların yer almasıdır.

5.7.4. Kadının Çalışmama Nedeni

Tablo 16.'da kadınların çalışmak istemiyorum, ailem veya çevre baskısı, iş bulamıyorum, bakmakla yükümlü olduğum kişiler var, yaşlılık veya hastalık, diğer sebepler gibi kadınların çalışmama nedenleri gösterilmektedir.

Tablo 16. Örneklem grubunun çalışmama nedenine yönelik dağılım ile ilgili sonuçları

Kadınların çalışmama sebepleri	**Sayı**	**Yüzde**
Çalışmak istemiyorum	32	16
Aile veya çevre baskısı	2	1
İş bulamıyorum	40	20
Bakmakla yükümlü olduğum kişiler var	29	14,5
Yaşlılık veya hastalık	22	11
Diğer	4	2
Cevap vermeyenler	95	35,5
Toplam	224	100

Tablo 16. incelendiğinde kadınların %16'sı mesleğinin olduğunu fakat kendisinin çalışmak istemediğini, %1'i aile veya çevre baskısı yüzünden çalışmadığını, %20'si çalışmak istediğini fakat iş bulamadığını, %14,5'i bakmakla yükümlü olduğu kişilerin

olduğunu, %11'i ise yaşlılıktan ya da hastalık sebebinden dolayı çalışmadıklarını belirtmiştir. Tüm bu etkenlerin yanına %35,5 gibi azımsanmayacak bir oranda cevap vermeyenlerin de olduğu görülmektedir. Prizren' deki araştırmaya katılan kadınların %2 gibi düşük bir oranı ise diğer seçeneğini seçmiştir. Cevap veren kadınların çalışmamasının altında iş bulamama sorununun yüksek paya sahip olduğu görülmektedir. Bunu kendi isteğiyle çalışmak istemeyenler ve bakmakla yükümlü kişiler olduğu için çalışamayanlar takip etmektedir.

5.7.5. Aylık Gelir

Tablo 17.'de kadınların 50-75, 76-100, 101-150, 151-200, 201-300, 301-400, 401 ve üzeri olarak hanenin aylık geliri gösterilmektedir.

Tablo 17. Örneklem grubunun hanelerinin gelir dağılımı ile ilgili sonuçları

Hanenin aylık geliri	**Sayı**	**Yüzde**
50-75	5	2,5
76-100	5	2,5
101-150	8	4
151-200	26	13
201-300	50	23
301-400	62	26
401 ve üzeri	68	29
Toplam	224	100,0

Tablo 17. incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların aylık geçindiği para miktarının dağılımı gösterilmektedir. %2,5'i 50-75 arası, %2,5'i 76-100 arası, %4'ü 101-

150 arası, %13'ü 151-200 arası, %23'ü 201-300 arası, %29'u 301-400 arası gelire sahip hanelerde yaşarken, %29'u 400 ve üzeri gelire sahip olan hanelerde yaşamaktadırlar.

Tablo 9.'da da belirtildiği gibi örneklem grubunun %89'ü kendine ait evinde yaşadığı için aldıkları bu aylık gelirle kira ödeme gibi bir durum söz konusu değildir. Ancak kira olmasa dahi birçok gider söz konusudur. Ayrıca Tablo 14.'te de görüldüğü gibi aile reisinin %50,5 gibi büyük bir oranın eşlerinin olması, kadınlar çalışsalar dahi kendi özel ihtiyaçlarını gidermekte sorun yaşayabilirler. Hanede elde edilen gelirin düzenli olmaması özellikle kadınları daha fazla etkilemektedir. Artan bu yoksulluk hanede borçlanmalara ve bu nedenle de kadınların endişe içinde olmalarına ve üzüntü çekmelerine de sebep olmaktadır.

5.7.6. Hane Borç Durumu

Tablo 18.'de borcum yok, elektrik/su/telefon, gıda, yakacak, kira, giyecek, ev eşyası, banka-kredi, şahıs ve diğer olarak kadınların borç durumları gösterilmektedir.

Tablo 18. Örneklem grubunun borç durumları ile ilgili sonuçları

Borç durumu	**Sayı**	**Yüzde**
Borcum yok	100	49,5
Elektrik/su/telefon	38	15,5
Gıda, yakacak	3	1,5
Kira	1	0,5
Giyecek, ev eşyası	4	2
Banka-kredi	57	22,5
Şahıs	17	6,5

Diğer	2	1
Cevap vermeyenler	2	1
Toplam	224	100

Tablo 18.'de araştırmaya katılan kadınlarının %49'u borçlarının olmadıklarını beyan etmişlerdir. Borcu olmayanların oranı oldukça yüksektir. Kadınların %22,5'i banka kredisi, %15,5'i elektrik-su, %6,5'i şahıs, %2'si giyecek-ev eşyası, %1,5'i gıda-yakacak borçlarının olduğunu beyan etmişlerdir. %1'lik kısım diğer borçları göstermekte ve burada dikkat çeken bir diğer önemli unsur ise %0,5 gibi düşük bir oranın kira borcu olmasıdır.

Mülkiyet durumu dağılımı tablosunda da belirtildiği gibi araştırmaya katılan kadınların yaşadıkları yerlerin kendi evleri olması haneyi kira borçlarından kurtarmıştır. Bu durum da kira borcunun oldukça düşük seviyelerde olmasını sağlamıştır.

Prizren'de geleneksel aile yapısından ya da aile reisinin kadın olmamasından dolayı kadınlarda çok yüksek seviyelerde borçlanma görülmemektedir. Araştırmaya katılan kadınlar arasında banka kredisi borcunun en yüksek orana sahip olduğu ve bunu elektrik-su fatura borcunun takip ettiği görülmektedir. Bu borç ödenmediği takdirde elektrik veya suyun kesilmesine neden olmaktadır. Elektrik veya su kesintileri tüm hanehalkını olumsuz etkilese de bu durumdan en çok kadınlar olumsuz etkilenmektedir. Hane içerisinde elektrik-su olmaması kadının yemek pişirme, ev işlerini tam anlamıyla gerçekleştirememesine yol açmakta ve bu da bazı durumlarda huzursuzluğu tetiklemektedir.

5.8. Sağlıkla İlgili Bulgular

5.8.1. Hastalık Durumu

Tablo 19.'da herhangi bir sağlık sorunum yok, zaman zaman hastalanırım, sık sık hastalanırım, devamlı hastayım (kronik hastalıklar) olarak kadınların sağlık durumları gösterilmektedir.

Tablo 19. Örneklem grubunun sağlık durumu ile ilgili sonuçları

Sağlık durumu	**Sayı**	**Yüzde**
Herhangi bir sağlık sorunum yok	119	50
Zaman zaman hastalanırım	58	31
Sık sık hastalanırım	17	4
Devamlı hastayım (kronik hastalıklar)	30	15
Toplam	224	100

Tablo 19. incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların %50'si sağlık sorununun olmadığını belirtmektedir. Buna karşın %31'i zaman zaman hastalandıklarını, %15'i devamlı hasta yani kronik hasta, %4'ü ise sık sık hasta olduklarını ifade etmişlerdir. Devamlı hasta yani kronik hastalığı olan kadınların sürekli ve düzenli ilaç içme gibi durumları söz konusudur. Düzenli ve sürekli ilaç içmek yoksul olan kadınlar açısından ekstra bir maliyet gerekmektedir. Bu da yoksul olan kadınların bu maliyeti ödeyememe gibi bir durumla karşı karşıya kalmasına yol açabilmektedir.

Yoksul olan kadınların kronik hastalığa sahip olmaları ailenin diğer üyelerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü kadının hasta olması özellikle çocuğu varsa bazı durumlarda çocuğuna ve ailesine ayıracağı vakti de kısıtlamasına yol açabilmektedir.

Kronik hastalığı olan kadınların çalışamaması gerekli olan ilaç masraflarını kendisinin karşılayamamasına yol açmaktadır. Bu nedenle bu masrafları hanenin diğer üyelerinin karşılaması gerekmektedir. Bu durumda da ailenin ekstra masrafı olması yoksulluğu daha derinden hissettirmektedir.

5.8.2. Psikolojik Tedavi Görme Durumu

Tablo 20.'de kadınların evet ve hayır olarak psikolojik tedavi görme durumları gösterilmektedir.

Tablo 20. Örneklem grubunun psikolojik tedavi görme durumları ile ilgili sonuçları

Psikolojik durum	**Sayı**	**Yüzde**
Evet	9	20
Hayır	215	80
Toplam	224	100

Tablo 20. incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların %80'lik kısmı psikolojik rahatsızlık olmadığını, %20'lik kısmı ise psikolojik rahatsızlığı olduğunu beyan etmektedir. Günümüzde aile içi şiddet en fazla kadınları etkilemektedir. Yapılan araştırmalarda yoksulluğun artması şiddet olaylarının da artmasına sebep olmaktadır. Yani yoksulluk belirli bir noktadan sonra şiddeti de tetikleyebilmektedir. Bu yüzden de kadınlarımız psikolojik rahatsızlığı geçirebileceklerini de kabul etmek gerekmektedir.

Araştırmaya katılan kadınlar anket doldurulması aşamasında yalnız olmadıklarından dolayı cevapları yanıtlarken psikolojik rahatsızlığı olduğunu kabul

etmemişlerdir. Bazı kadınlar da erken yaşta evlendikleri için hem fiziksel hem de psikolojik şiddetin normal olduğunu ve bu tür rahatsızlıkları da normal bir durum olarak görmekte ve rahatsız olmadıklarını beyan etmişlerdir.

5.9. Aile İçi Şiddetle İlgili Bulgular

5.9.1. Şiddet Türü

Tablo 21.'de herhangi bir şiddet görmedim, duygusal/ psikolojik şiddet hem duygusal hem de fiziksel şiddet olarak kadınların gördükleri şiddet türleri gösterilmektedir.

Tablo 21. Örneklem grubunun maruz kaldıkları şiddete yönelik dağılımı ile ilgili sonuçları

Şiddet durumu	**Sayı**	**Yüzde**
Herhangi bir şiddet görmedim	150	60
Duygusal/psikolojik şiddet	32	15
Hem duygusal hem de fiziksel şiddet	8	7
Cevap vermeyenler	34	18
Toplam	224	100

Tablo 21.'de araştırmaya katılan yoksul kadınların %60'ı herhangi bir şiddete maruz kalmadıklarını belirtmişlerdir. %15'i duygusal/psikolojik şiddete maruz kalırken, %7'lik kısmı ise hem duygusal hem de fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan kadınların %18'ini cevap vermeyenler oluşturmaktadır. Bu duruma Tablo 20.'nin yorumlanmasında da belirtildiği gibi araştırmaya katılan kadınların anket sorularını yanıtlama sırasında yalnız olmamaları sebep olmuştur. Duygusal/psikolojik ve fiziksel şiddet görseler dahi bunu kabul etmedikleri ya da cevap vermekten kaçındıkları gözlemlenmiştir.

Günümüzde aile içerisinde şiddetin giderek artış gösterdiği görülmektedir. Yoksulluğun artması aile içi şiddet artışını hızlandırmıştır. Bu artış en fazla kadınları olumsuz yönde etkilemektedir. Yapılan araştırmalarda da yoksul olan bir evde hem fiziksel hem de psikolojik açıdan kadınların şiddete maruz kalmaları ihtimal dahilindedir. Bu durum da doğal olarak kadınların üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır.

5.9.2. Kadının Şiddet Gördüğü Kişiler

Tablo 22.'de eşimden, çocuklarımdan, eşimin ailesinden, kendi ailemden, çevremdekilerden olarak kadınların şiddet gördükleri kişiler gösterilmektedir.

Tablo 22. Örneklem grubunun şiddet gördükleri kişi/kişilere yönelik dağılım ile ilgili sonuçları

Şiddet gördüğü kişiler	**Sayı**	**Yüzde**
Eşimden	20	7
Çocuklarımdan	1	0,5
Eşimin ailesinden	13	3,5
Kendi ailemden	1	0,5
Çevremdekilerden	25	8
Diğer	1	0,5
Cevap vermeyenler	163	80

Toplam	224	100

Tablo 22. incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların %7'si eşinden, %0,5'i çocuklarından, %3,5'i eşinin ailesinden, %0,5'i kendi ailesinden, %8'i çevreden şiddet gördüğünü belirtmektedir. Bu soruyu yanıtsız bırakan kadınların oranı ise %80'dir.

Bu veriler doğrultusunda kadınların en çok çevrelerinden şiddet gördüğü gözlemlenmekte ve bunu eşlerinden gördükleri şiddet takip etmektedir. Bir diğer dikkat çeken husus ise kadınların %0,5'i kendi ailelerinden şiddet görürken, %3,05 eşlerinin ailelerinden şiddet görmektedir. Eşlerinin ailelerinden gördükleri şiddet kendi ailelerinden gördükleri şiddetin oransal olarak altı katına yakındır. Bu da azımsanmayacak derecede bir farktır.

5.9.3. Hanede Dayak Olayı

Tablo 23.'te hiç olmadı, 3'ten az, 4-6 defa, 7 ve üzeri olarak kadınların hanede dayak durumları gösterilmektedir.

Tablo 23. Örneklem grubunun hanede kaç defa dayak uygulama durumu ile ilgili sonuçları

Dayak durumu	**Sayı**	**Yüzde**
Hiç olmadı	160	75,5
3'ten az	5	1
4-6 defa	8	1,5
7 ve üzeri	1	0,5
Cevap vermeyenler	50	21,5

Toplam	224	100

Tablo 23.'te araştırmaya katılan kadınların %75,5'i son zamanlarda dayak olayı olmadığını belirtmişlerdir. Kadınların %1,5'i 4-6 defa olurken, %1'i ise 3'ten az, %0,5'i ise 7'den daha fazla dayak olduğunu belirtmişlerdir. Aslında kadınlar içinde bulundukları bu dayak olayını normalleştirmiş ve kendilerini dayak olayına alıştırmışlardır.

Tabloda %21,5 oranında cevap vermeyenler bulunmaktadır. Bu da kadının şiddet gördüğünü fakat kabullenememe gibi bir durum olduğunu da anlayabiliriz. Her ne kadar kadınlarımızın dayak olayına normal bir gözle baksalar da bu durum hiç normal değildir. Özellikle kadınların hem yoksul hem de şiddetin olması kadınlar için hayatı yaşanmaz bir hale getirmektedir.

5.10. Evlilik ile İlgili Durumlar

5.10.1 Evlenme Yaşı

Tablo 24.'te 18'den küçük, 18-22, 23-27, 28-32, 33-37, 38 ve üzeri olarak kadınların evlendikleri yaşları gösterilmektedir.

Tablo 24. Örneklem grubunun evlenme yaşına yönelik dağılım ile ilgili sonuçları

Evlenme yaşı	**Sayı**	**Yüzde**
18'den küçük	36	13
18-22	87	38,5
23-27	56	27
28-32	11	5,5
33-37	7	3,5

38 ve üzeri	5	2,5
Cevap vermeyenler	22	10
Toplam	224	100

Tablo 24.'te araştırmaya katılan kadınların %13'ü 18 yaşından küçük, %38,5'i 18-22 yaş aralığında, %27'si 23-27 yaş aralığında, %5,5'i 28-32 yaş aralığında evlilik yapmıştır. Son olarak kadınların %6'lik kısmını 33-37 yaş aralığında ve 38 yaş ve üzeri yaş aralığında evlilik yapmış olanlar oluşturmaktadır.

Erken yaşta evliliğin gerçekleşmesi kadın yoksulluğunun ortaya çıkmasında önemli bir etkendir. Bununla birlikte kadınların eğitim hayatının ilerlemesine de engel teşkil edebilmektedir. Araştırmaya katılan kadınların %27'sinin 23-27 yaş aralığında evlilik yapmış olması kadınlar için bir avantajdır ve normal kabul edilen bir yaş grubudur. Buna karşın %38,5'lik kısmı ise 18-22 yaş gibi erken sayılabilecek bir yaş aralığında evlilik yapmıştır.

5.10.2. Evlenme Şekli

Tablo 25.'te kadınların tanışarak, görücü usulü ile, zorla kaçırılma, kendi isteğimle kaçma olarak evlenme şekilleri gösterilmektedir.

Tablo 25. Örneklem grubunun evlenme şekli ile ilgili sonuçları

Evlenme şekli	**Sayı**	**Yüzde**
Tanışarak	135	59,4
Görücü usulü ile	51	25,6
Zorla kaçırılma	1	,4

Kendi isteğimle kaçma	12	4,6
Cevap vermeyenler	25	10
Toplam	245	100

Tablo 25. incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların %59,4'ü tanışarak, %25,6'sı ise görücü usulüyle evlenmişlerdir. Zorla kaçırılma durumunda evlenmek zorunda kalanların oranı ise %04'tür. Kadınların kendi isteği ile kaçma oranı ise %4,6'dır. Araştırma sorularına cevap vermeyenleri oluşturan %10'luk kısım ise evlenmemiş kadınlardan oluşmaktadır.

Zorla kaçırılma ve kendi isteği ile kaçarak evlenme oranlarının düşük olması kadınların yoksulluğu açısından avantajlı bir durumdur. Çünkü kadınların kendi istekleri ve kararları doğrultusunda yapmış oldukları evlilikler genellikle sürpriz olumsuz sonuçların oluşmasına engel olabilmektedir.

5.10.3. Akrabalık Durumu

Tablo 26.'da kadınların eşleriyle akrabalık yok, yakın akraba (kuzen), uzaktan akraba olarak akrabalık durumları gösterilmektedir.

Tablo 26. Örneklem grubunun eşleriyle akrabalık durumları ile ilgili sonuçları

Akrabalık durumu	**Sayı**	**Yüzde**
Akrabalık yok	167	78
Yakın akraba (kuzen)	9	5
Uzaktan akraba	9	5
Cevap vermeyenler	39	12

Toplam	224	100

Tablo 26. incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların %78'i eşleriyle herhangi bir akrabalıklarının olmadığını, %5'i yakın akrabayla evlendiklerini ve diğer %5'lik kısım ise eşleriyle uzaktan akraba olduklarını belirtmektedir. Son olarak da %12'si bu soruya cevap vermemektedir.

Araştırmaya katılan kadınların %78'lik gibi büyük bir çoğunluğunun eşleriyle akrabalık durumlarının olmaması Kosova'da akraba evliliğinin yaygın olmadığını göstermektedir. Özellikle yakın akraba ile olan evlilikler %5 gibi düşük bir yüzdeye tekabül etmektedir.

5.10.4. Eşin Ailesiyle Birlikte Oturma Durumu

Tablo 27.'de hayır, bir müddet oturduktan sonra ayrıldık, halen beraber oturuyoruz olarak kadınların eşlerinin ailesiyle birlikte oturma durumları gösterilmektedir.

Tablo 27. Örneklem grubunun eşinin ailesi ile birlikte oturma durumu ile ilgili sonuçları

Eşin ailesiyle birlikte yaşama	**Sayı**	**Yüzde**
Hayır	37	18,5
Bir müddet oturduktan sonra ayrıldık	70	34
Halen beraber oturuyoruz	87	37
Cevap vermeyenler	30	10,5
Toplam	200	100

Tablo 27.'de araştırmaya katılan kadınların %37'lik oranı hala aile ile beraber oturduklarını ve %34'ü ise bir müddet oturduklarını fakat sonra ayrıldıklarını belirtmektedir. Son olarak %18,5'lik bir kısmı ise birlikte yaşamadıklarını beyan etmişlerdir. Toplam olarak bakıldığında hala birlikte olan ya da bir müddet birlikte yaşayanların oranı %71 olması başlı başına yoksullukla ilgili bir durumdur. Kosova'da gelenek ve göreneklere bakıldığında yeni evli çiftler erkeğin ailesinin evine yerleşmektedirler. Bunun nedeni yeni evlenen çiftlerin maddi imkânlarının bir evi geçindirecek düzeyde olmamasıdır. Erkeğin ailesiyle birlikte yaşamasının kadınlar açısından hem olumlu hem olumsuz yönleri vardır. Olumlu yönü kalabalık ailede yaşamak bilhassa kadınlar için evin ekonomisi ile ilgilenmediklerinden çok fazla yoksulluk hissetmemektedirler. Olumsuz yanı ise kalabalık ailede yaşayan kadınların diğer aile reisleri tarafından yönetilme, kendini rahat hissetmeme, kendine ait pek fazla özel alan olmama gibi durumlar ortaya çıkarmaktadır.

Bir müddet yaşadıktan sonra ayrılma nedenleri ise en başta ailenin genişlenmesi, çocuğunun olması ya da varsa ailenin diğer çocuğunun evlenmesi gibi başlıca nedenlerdir. Fakat genelde kadınların mecburi şartlar yüzünden ayrı eve çıkmaları maddi anlamda hem kadınları hem de aileyi olumsuz yönden etkilemekte ve yoksulluğa yol açabilmektedir.

5.10.5. Kadının Ailesinin İlgilenme Durumu

Tablo 28.'de kadınların ailelerinin ilgilenme durumları hiç ilgilenmediler, ara sıra ilgilendiler, devamlı ilgilendiler olarak gösterilmektedir.

Tablo 28. Örnekleme grubunun evlendikten sonra ailesinin ilgilenme durumu sonuçları

Ailenin ilgilenmesi	**Sayı**	**Yüzde**
Hiç ilgilenmediler	20	7
Ara sıra ilgilendiler	45	18,5

Devamlı olarak ilgilendiler	135	63,5
Cevap vermeyenler	24	11
Toplam	224	100

Tablo 28.'de araştırmaya katılan kadınların %63,5'i ailelerinin kendileri devamlı ilgilendiklerini, %18,5'i ara sıra ilgilendiklerini belirtirken %7'si ise hiç ilgilenmediklerini belirtmektedirler.

Örnekleme grubunun büyük bir kısmının aile ile bağlarının kopmadıklarını evlenmelerine rağmen hala ailelerinin desteklerini hissettiklerini ifade etmektedirler. %63,5 oranında da görüldüğü gibi Kosova'da aileler yoksul da olsa maddi anlamda güçlü de olsa kız çocuklarının her anlamda arkasındadırlar. Bu durum ise kadınların her zaman daha güvenli ve daha güçlü hissetmelerini sağlamaktadır.

5.10.6. Resmî Nikâh Yapmama Durumu

Tablo 29.'da kadınların yaşın küçük olması, evlendiği erkeğin ikinci, üçüncü eşi konumunda olması, gerek duyulmaması, imam nikâhının yeterli olarak gösterilmesi resmî gibi nikâh olmama durumları gösterilmektedir.

Tablo 29. Örnekleme grubunun resmi nikah olmaması ile ilgili sonuçları

Resmî nikâh yapmama	**Sayı**	**Yüzde**
Yaşın küçük olması	10	3
Evlendiği erkeğin ikinci, üçüncü eşi konumunda olması	15	2,5

Gerek duyulmaması, imam nikahının yeterli olarak gösterilmesi	18	6
Diğer	8	2
Cevap vermeyenler	173	86,5
Toplam	224	100

Tablo 29.'da araştırmaya katılan kadınların %3'ü yaşının küçük olma durumundan, %2,5'i ikinci ya da üçüncü eş olma durumundan, %6'sı gerek duyulmaması ya da imam nikâhının yeterli olması durumundan resmî nikâhlı değillerdir. %2'si de diğer sebeplerden ötürü nikâhlı olmadığını belirtmektedir. Bu dört yanıtının toplamına bakılacak olursa %13,5'lik kısımda resmî nikâh söz konusu değildir. Resmî nikâh yapılmadığı zaman boşanma ve terk etme gibi durumlar kolaylaşmaktadır. Bu ailelerde evin reisi erkek olduğu göz önünde bulundurulacak olursa erkek maddi olarak güçlü kadın ise güçsüzdür. Dolayısıyla eşi ile ayrılan kadınlar kanundaki boşanma ile ilgili haklardan yararlanamadıklarından yoksul duruma düşmektedirler.

Örnekleme grubunun %86,5'i ise resmî nikâhlıdır. Bu orandan da görüldüğü gibi Kosova'da resmî nikâha önem verilmektedir. Bu da ayrılık olması durumunda kadınların kanun yönünden haklarını alabileceklerini göstermektedir.

5.10.7. Boşanma Nedeni

Tablo 30.'da geçimsizlikten, aldatma, diğer olarak kadınların boşanma nedenleri gösterilmektedir.

Tablo 30. Örnekleme grubunun eşiyle ayrılma nedeni ile ilgili sonuçları

Boşanma nedeni	**Sayı**	**Yüzde**
Geçimsizlik	6	1,5
Aldatma	6	1,5
Diğer	6	1,5
Cevap vermeyenler	206	95,5
Toplam	224	100

Tablo 30.'da araştırmaya katılan kadınların toplam %4,5'i eşlerinden ayrıldıklarını belirtmektedirler. Ayrılma nedenleri ise geçimsizlikten, aldatmadan ve diğer problemlerden dolayı ortaya çıkmaktadır.

Örneklem gurubundaki kadınların %95,5'i ise cevap vermeyenlerdir. Kosova'nın gelenek ve göreneklerinden ya da aile ve çevre baskınının olması yüzünden kadınların kolay kolay ayrılma gibi bir durumları söz konusu değildir. Bu durum da Prizren'de boşanma oranının düşük olmasına yol açmaktadır. Bundan dolayı kadınların her türlü tartışma, şiddete, kötü alışkanlıklara göz yumma ihtimalleri yüksek olabilmektedir.

5.11. Sosyal Yaşam ve Yardımlarla İlişkin Bulgular

5.11.1. Sorunların Paylaşıldığı Kişiler

Tablo 31.'de kadınların hiç kimseyle, eşimle, çocuklarımla, akrabalarımla, komşularımla, arkadaşlarımla, kendi ailemle olarak sorunlarını paylaştıkları kişiler gösterilmektedir.

Tablo 31. Örnekleme grubunun sıkıntılarının paylaşma durumu ile ilgili sonuçları

Sıkıntılarını paylaşma	**Sayı**	**Yüzde**
Hiç kimseyle	25	10
Eşimle	86	39
Çocuklarımla	28	13
Akrabalarımla	11	4,5
Komşularımla	7	2,5
Arkadaşlarımla	15	6,5
Kendi ailemle	52	24,5
Toplam	224	100

Tablo 31.'de araştırmaya katılan kadınların %10'u sıkıntılarını kimseyle paylaşmadıklarını beyan etmektedirler. %39'u ise sıkıntılarını eşiyle, %13'ü çocuklarıyla, %4,5'i akrabalarıyla, %2,5'i komşularıyla, %6,5'i arkadaşlarıyla ve %24,5'i ise kendi ailesiyle paylaştıklarını belirtmektedirler.

%39'luk gibi yüksek bir oranda yer alan kadınların sıkıntılarını en çok eşleri ile paylaşmaları eşlerin birbirleri ile olan karı-koca iletişimlerinin ve ilişkilerinin iyi olduğunu göstermektedir. Bir diğer yüksek oran olan %24,5'lik kısmın ise sıkıntılarını kendi aileleriyle paylaşmaları, aileleriyle rahat bir şekilde konuşabilmeleri ve iletişim kurabilmeleri Prizren' deki kadınların evlenseler dahi ailelerine bağlı olduklarını göstermektedir. Bu kadınlar için özellikle yoksul kadınlar için olumlu bir durumdur.

5.11.2. Sosyal Dışlanma

Tablo 32.'de kadınların evet, hayır, bilmiyorum olarak sosyal dışlanma durumları gösterilmektedir.

Tablo 32. Örnekleme grubunun dışlanma ile ilgili sonuçları

Sosyal dışlanma	**Sayı**	**Yüzde**
Evet	18	7
Hayır	95	43,5
Bilmiyorum	35	17,5
Cevap vermeyenler	76	32
Toplam	224	100

Tablo 32.'de örneklem grubundaki kadınların %7'si dışlandıklarını, %43,5'i ise dışlanmadıklarını beyan etmektedirler. Dışlanıp dışlanmadıklarını bilmeyenlerin oranı ise %17,5'tir. Bu soruyu yanıtsız bırakan kadınların oranı ise %32'lik gibi azımsanmayacak bir kısımdır.

Dışlanma hem maddi hem de manevi anlamda geride kalan ve sosyal ortama yeteri kadar katılamayan kadınları etkilemektedir. Sosyal ortamlardan geri kalan yoksul kadınlar kendilerini değersiz, önemsiz, mutsuz ve en önemlisi özgüvensiz hissedebilirler. Genellikle bu dışlanma durumundan sadece kadınlar değil toplumun her kesimi etkilenebilmektedir.

5.11.3. Zenginlerin Tutumu

Tablo 33.'te umursamazlar, dışlayıcılar, hoşgörülü ve yardımseverler, bilmiyorum olarak zenginlerin kadınlara karşı bakış açıları gösterilmektedir.

Tablo 33. Örnekleme grubunun zenginlerin yoksullara yönelik tutumları ile ilgili sonuçları

Zenginlerin bakış açısı	**Sayı**	**Yüzde**
Umursamazlar	85	41,5
Dışlayıcılar	30	13,5
Hoşgörülü ve yardımseverler	35	16
Bilmiyorum	70	27,5
Cevap vermeyenler	4	1,5
Toplam	200	100

Tablo 33.'te araştırmaya katılan kadınların kendilerine yönelik tutumlara verdikleri yanıtlar gösterilmektedir. Kadınların %41,5'i zengin kesimin umursamaz ve %13,5'i dışlayıcı olduklarını belirtmektedir. %16'lık bir kısım ise zengin olan kesimin hoşgörülü ve yardımsever olduklarını beyan etmektedir. Kadınların %27,5'i ise zengin kesimin kendilerine karşı nasıl bir tutum sergilediklerini bilmediklerini söylemeyi ve %1,5'i ise cevap vermemeyi tercih etmektedir. Kadınların toplamda %55 gibi büyük bir çoğunluğunun zengin kesimin davranış ve tutumlarından rahatsız olduğu gözlemlenmektedir.

5.11.4. Ekonomik Anlamda Destek Olan Kişi/Kuruluşlar

Tablo 34.'te hiç kimse, benim ailem, eşimin ailesi, komşular, akrabalar, hayırseverler, yardım kuruluşları olarak kadınların destek aldıkları kişi/kuruluşlar gösterilmektedir.

Tablo 34. Örnekleme grubunun en çok destek alması ile ilgili sonuçları

Destek alma	**Sayı**	**Yüzde**
Hiç kimse	75	34,5
Benim ailem	100	47
Eşimin ailesi	15	6,5
Komşular	6	1,5
Akrabalar	20	7,5
Hayırseverler	4	1
Yardım kuruluşları	1	0,5
Cevap vermeyenler	3	1,5
Toplam	224	100

Tablo 34.'te araştırmaya katılan kadınların %47'si ailesinden destek aldığını, %34,5'i ise kimseden destek almadığını, %6,5'i eşinin ailesinden, %1,5'i komşularından, %7,5'i akrabalarından, %1'i hayırseverlerden, %0,5'i ise yardım kuruluşlardan destek aldığını belirtmektedir.

Kadınların büyük bir kısmının kendi ailesinden yardım aldığı gözlemlenmektedir. Bu da kadınların evlenmiş olsalar dahi aile desteğini her zaman hissettiklerinin göstergesidir. Kadınların ailelerinin her zaman desteğini hissetmeleri kendilerini hem

maddi hem de manevi açıdan güçlü kılar. Bu destek kadının kendine güvenen mutlu bir birey olmasını da sağlayabilmektedir.

5.11.5. Yardıma Başvuran Kişi

Tablo 35.'te başvuru olmadı, ben, eşim, ailenin diğer üyeleri olarak kadınların yardıma başvuran kişi gibi durumları gösterilmektedir.

Tablo 35. Örnekleme grubunun yardım kuruluşuna başvuran kişi ile ilgili sonuçları

Yardıma başvuran kişi	**Sayı**	**Yüzde**
Başvuru olmadı	190	89,4
Ben	17	6,6
Eşim	1	0,5
Ailenin diğer üyeleri	11	2,5
Cevap vermeyenler	5	1
Toplam	224	100

Tablo 35.'te araştırmaya katılan kadınların yardım kuruluşlarına %6,5'i kendilerinin, %3,5'i ailenin diğer üyelerinin, %0,5'i ise eşlerinin başvurduklarını belirtmektedirler. Kadınların eşlerinin yardım kuruluşuna başvuruda bulunma oranı oldukça düşüktür. Erkeklerin yardım kuruluşlarına başvurmanın utanç verici ve gurur kırıcı olduğunu düşünebilme ihtimalleri söz konusu olduğu için yardım kuruluşlarına başvurular genellikle kadınlar tarafından yapılmaktadır.

Araştırmaya katılan kadınların %88,5'i ise başvuruya gerek duymadıklarını ya da başvuracak kurum bulamadıklarını da ifade etmektedirler.

5.11.6. Alınan Yardım Türleri

Tablo 36.'da kadınların herhangi bir yardım almadım, gıda, giyecek, yakacak, nakit para gibi yardım alma türleri gösterilmektedir.

Tablo 36. Örnekleme grubunun alınan yardım türleri ile ilgili sonuçları

Alınan yardım	**Sayı**	**Yüzde**
Herhangi bir yardım almadım	189	87,5
Gıda	15	3,5
Giyecek	3	1,5
Yakacak	3	1,5
Nakit para	7	3
Cevap vermeyenler	7	3
Toplam	224	100

Tablo 36.'da araştırmaya katılan kadınların %3,5'i gıda yardımı, %1,5'i giyecek, %3'ü nakit para, %1,5'i yakacak yardımı aldıklarını ifade etmektedirler.

Araştırmaya katılanların %87,5'i ise herhangi bir yardım almadıklarını belirtmektedirler. Buna göre kadınların büyük bir çoğunluğu gerek nakit gerekse giyecek veya gıda olarak herhangi bir yardım almamaktadır. Bunun nedeni yardıma gerçekten ihtiyaç duymamalarının yanında yardım almaktan çekinmeleri de olabilir. Ayrıca

araştırma esnasında kadınlar yardım aldıklarını fakat bu bunu evli çocuklarından aldıkları için yardım olarak görmediklerini de beyan etmektedirler.

5.11.7. Sürekli Yardım Alma Durumu

Tablo 37.'de kadınların evet, hayır ve cevap vermeyenler olarak sürekli yardım alma durumları gösterilmektedir.

Tablo 37. Örnekleme grubunun yardım alma durumu ile ilgili sonuçları

Sürekli yardım alma	**Sayı**	**Yüzde**
Evet	17	8,5
Hayır	202	89
Cevap vermeyenler	5	2,5
Toplam	200	100

Tablo 37.'de araştırmaya katılan kadınların %89'luk gibi büyük bir kısmı yardım almadıklarını ifade etmektedirler. Araştırmaya katılan kadınların %89'unun yardım almamasının bazı nedenleri olabilir. Yardım almaktan çekinenlerin olması, yardım alacakları kişi ya da kurumların yetersizliği veya bu kurumlara ulaşamamaları bu nedenler arasında gösterilebilir.

Kadınların %8,5'i ise yardım aldıklarını ifade etmişlerdir. Çok az bir oran olsa da %2,5'lik bir kısım da bu soruyu yanıtsız bırakmaktadır. Bunun nedeni kesin olarak bilinmese de kadınların anketleri doldurma sırasında yardım almaktan çekindikleri için ya da yardım alıp ama söylemekten çekindikleri için hiç yardım almadıklarını belirttikleri bir ortamın söz konusu olabilmesidir.

5.12. Yoksulluk Kültürü ve Yoksullukla İlgili Farklı Bulgular

5.12.1. Yoksulluğun Başlangıcı

Tablo 38.'de kadınların doğduğumdan beri var, evlenmeden önce başlamıştı, evlendiğimden beri var, evlendikten sonra, eşimden ayrıldıktan sonra, eşimi kaybettikten sonra olarak yoksulluğun başlangıç durumları gösterilmektedir.

Tablo 38. Örnekleme grubunun yoksulluk problemlerinin başlama zamanı ile ilgili sonuçları

Yoksulluğun başlangıcı	**Sayı**	**Yüzde**
Doğduğumdan beri var	15	7
Evlenmeden önce başlamıştı	12	5
Evlendiğimden beri var	16	6,5
Evlendikten daha sonra	33	13
Eşimden ayrıldıktan sonra	8	0,5
Eşimi kaybettikten sonra	12	5
Cevap vermeyenler	128	63
Toplam	224	100

Tablo 38.'de örnekleme grubun %7'si doğduğundan beri, %4'ü evlenmeden önce, %14'ü evlendikten sonra, %0,5'i eşiyle ayrıldıktan sonra, %4'ü ise eşini kaybettikten sonra yoksulluk problemlerinin başladığını belirtmektedir.

%6,5'i evlendikten sonra yoksul olduklarını beyan etmektedirler. Fakat kadınların bir kısmı evlenene kadar çok büyük sorumlulukları olmadığı için yoksulluğun ne demek olduğunu ya da yaşamadıklarını düşünebilirler. Evlendikten sonra bu sorumlulukların artması ile birlikte yoksulluk kavramı daha belirgin hale gelmiş olabilir. Son olarak araştırmaya katılan kadınların %64'i yoksulluk hakkındaki bu soruya cevap vermemeyi tercih etmektedirler.

5.12.2. Evlenen Kız Çocuğun Ekonomik Durumu

Tablo 39.'da kadınların kötü-yoksul, orta halli, iyi olarak evlenen kız çocuklarının ekonomik durumları gösterilmektedir.

Tablo 39. Örnekleme grubunun evlenen kız çocuğunun ekonomik durumu ile ilgili sonuçları

Evlenen kız çocuğun durumu	**Sayı**	**Yüzde**
Kötü-yoksul	10	4
Orta halli	34	15
İyi	25	10
Cevap vermeyenler	155	71
Toplam	224	100

Tablo 39.'da araştırmaya katılan kadınların %71'inin kız çocuğu olmadığı ya da cevap vermek istemediği görülmektedir. Kadınlar, kız çocuklarının maddi bakımdan %4'ünün kötü-yoksul durumda olduğunu, %15'inin orta halli durumda olduğunu son olarak da %10'unun durumunun iyi olduğunu belirtmektedirler. Oranlar dikkate alındığında %35'lik gibi bir kısmın maddi bakımdan orta halli ve üzeri olduğu görülmekte

ve bu oran çok yüksek olmasa da kadınların bir kısmının yoksulluğu büyük ölçüde hissetmediği gözlemlenmektedir.

5.12.3. Kız Çocuğunun Çalışmama Nedeni

Tablo 40.'ta kadınların öğrenci, aile veya çevre baskısı, çalışmak istemiyor, iş bulamıyor, hastalık/özür-sakatlık, diğer olarak kız çocuklarının çalışmama nedenleri gösterilmektedir.

Tablo 40. Örneklem grubunun kız çocuklarının (varsa) çalışmama nedeni ile ilgili sonuçları

Kız çocuğunun çalışmama sebebi	**Sayı**	**Yüzde**
Öğrenci	53	21,5
Aile veya çevre baskısı	2	1
Çalışmak istemiyor	10	3
İş bulamıyor	22	10
Hastalık/özür-sakatlık	2	1
Diğer	1	0,5
Cevap vermeyenler	134	63
Toplam	224	100

Tablo 40. incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların %63 gibi büyük bir kısmı kız çocuğu olmadığını beyan etmişlerdir. Bununla birlikte kadınların kız çocuklarının %21,5'inin öğrenci olması, %10'unun iş bulamaması, %3'ünün çalışmak istemediği, %1'inin aile ve çevre baskısı olması gibi nedenlerle çalışamadığı gözlemlenmektedir.

Ankete katılan kadınların kız çocuklarının %10'unun çalışmak istiyor fakat iş bulamıyor olması kendi tercihi ile işte çalışmamasından dolayı değildir. Özellikle işyerlerinde kadınları sigortasız ve az maaşta çalıştırmak istedikleri için kadınların kabul etmeme durumu da bu oranı artırmaktadır.

5.12.4. Yoksulluğun Temel Nedeni

Tablo 41.'de işsizlik, düşük ücretler/yetersiz gelir, hastalık/özür-sakatlık, eğitimsizlik, hükümet politikaları, diğer olarak kadınların yoksulluk nedenleri gösterilmektedir.

Tablo 41. Örnekleme grubunun yoksul olma nedenleri ile ilgili sonuçları

Yoksulluğun nedeni	**Sayı**	**Yüzde**
İşsizlik	84	36
Düşük ücretler/yetersiz gelir	49	23,5
Hastalık/özür-sakatlık	5	1
Eğitimsizlik	11	5,5
Hükümet politikaları	22	10
Diğer	5	1
Cevap vermeyenler	48	23
Toplam	224	100

Araştırmaya katılan kadınların yoksulluğun temel nedeni ile ilgili görüşleri Tablo 41.'de görülmektedir. Kadınların %36'sı yoksulluğun başlıca nedeni olarak işsizliği öne sürmektedir. %23,5'lik bir kısmı ise yoksulluğun temel nedenini düşük ücret ve yetersiz gelir olarak görmektedir. Kadınların %5,5'i ise yoksulluğun nedenini eğitimsizlik olarak

belirterek okula gitmedikleri ya da eğitimini yarıda bırakmak zorunda kaldıkları için iş sahibi olamadıklarını ve bundan dolayı yoksulluk çektiklerini ifade etmektedirler.

Kadınların belirttiği diğer yoksulluk nedenleri ise şöyledir; hastalık-özür, sakatlık oranı %1, hükümet politikaları %9,5, diğer sebepler oranı %1,5'tir. Ayrıca kadınların %23'ü bu soruyu yanıtlamamaktadır.

5.13. Umut ve Beklentilerle İlgili Bulgular

5.13.1. Parayı Değerlendirme Şekli

Tablo 42.'de ihtiyaçlarımı karşılarım, gelecek için saklarım, ev/arsa/araba alırım, bir iş kurmayı düşünürüm, diğer olarak kadınların parayı değerlendirme şekilleri gösterilmektedir.

Tablo 42. Örnekleme grubunun kadınların parayı değerlendirme şekli ile ilgili sonuçları

Parayı değerlendirme şekli	**Sayı**	**Yüzde**
İhtiyaçlarımı karşılarım	92	42
Gelecek için saklarım	74	35
Ev/arsa/araba alırım	29	12
Bir iş kurmayı düşünürüm	20	10
Diğer	4	0,5
Cevap vermeyenler	5	0,5
Toplam	200	100

Tablo 42.'de araştırmaya katılan kadınların ellerine bir miktar para geçmesi durumunda %41'i ihtiyaçlarımı karşılarım, %34,5'i bu parayı gelecek için saklarım, %12'si ev-arsa-araba alırım, %10'u ise bir iş kurmayı düşünürüm şeklinde ifadelerde bulunduğu görülmektedir. Burada gelecek olarak ifade ettikleri sadece kendi geleceklerini değil, çocuklarının geleceklerini de kapsamaktadır. Çocuklarının geleceklerini garanti altına almayı da hedeflemektedirler.

Tablo 8.'de de belirtildiği gibi kadınların %10'luk bir kısmı kirada yaşamaktadır. Ev-arsa-araba alacağını ifade eden kadınların kirada yaşadığından dolayı bu cevabı verdikleri tahmin edilmektedir.

5.13.2. Gelecekten Beklenti

Tablo 43.'te durumumuz daha iyi olacak, bir şey değişmeyecek, daha kötü olacak, bilmiyorum olarak kadınların gelecekle ilgili beklentileri gösterilmektedir.

Tablo 43. Örnekleme grubunun gelecekten beklentileri ile ilgili sonuçları

Gelecekten beklentileri	**Sayı**	**Yüzde**
Durumumuz daha iyi olacak	90	41,5
Bir şey değişmeyecek	50	21
Daha kötü olacak	9	3
Bilemiyorum	75	34,5
Toplam	224	100

Örneklem grubundaki kadınların %41,5'i gelecekte durumlarının daha iyi olacağını, %3'ü durumlarının daha da kötüye gideceğini ve %21'i bir şey değişmeyeceğini ifade etmektedirler. Kadınlarda %41,5'lik kısım daha umutlu ve iyimserdir. Bunun sebebi ise kadınların, çocuklarının ilerde iyi bir iş sahibi ve iyi bir kazançları olabileceğini düşünmeleridir. Böylece ilerde çocuklarının kendilerine yardımcı olabileceklerini umut etmektedirler.

Araştırmaya katılan kadınların %34,5'i ise gelecekte durumlarının nasıl olacağını bilmedikleri yönünde yanıtlar vermektedir. Bu oran kadınların yoksullukla nasıl baş edebileceklerini ve nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini bilmedikleri anlamına gelmektedir.

5.14. Diğer Bulgular

5.14.1 Siyasetle İlgili Durum

Tablo 44.'te hiç ilgim yok, sadece partileri tanıyorum, sadece siyasetçileri tanıyorum hem partileri hem siyasetçileri tanıyorum, bir partiye üyeyim olarak kadınların siyaset ile ilgili durumları gösterilmektedir.

Tablo 44. Örneklem grubunun siyasete katılımlarına yönelik dağılım ile ilgili sonuçları

Siyaset	**Sayı**	**Yüzde**
Hiç ilgim yok	110	47
Sadece partileri tanıyorum	44	18
Sadece siyasetçileri tanıyorum	23	11
Hem partileri hem de siyasetçileri tanıyorum	39	16
Bir partiye üyeyim	8	8
Toplam	224	100

Tablo 44.'te araştırmaya katılan kadınların %47'sinin siyasetle hiç ilgisinin olmadığını, %18'i sadece partileri tanıdığını, %11'i sadece siyasetçileri tanıdığını, %16'sı hem siyasetçileri hem partileri tanıdığını belirtmiştir. Bir partiye üye olma oranı ise %8'dir. Kadın yoksulluğunun artışının en önemli sebeplerinden biri de kadınların siyasi/politik alanlara aktif olarak katılmamalarıdır. Buradaki aktiflikten kasıt sadece bir parti bünyesine üye olması değil herhangi bir üyelik söz konusu olmadan da gündem ve siyasi/politik konular hakkında sahibi olmasıdır.

Tablo 45.'te kendi görüşüme göre, eşim veya çocuklarımın oy verdiği partiye göre, çevremizdekilerin görüşüne göre, diğer olarak kadınların oy kullanma durumları gösterilmektedir.

Tablo 45. Örneklem grubunun oy kullanma stratejilerine yönelik dağılım ile ilgili sonuçları

Oy kullanma	**Sayı**	**Yüzde**
Kendi görüşüme göre	156	65,5
Eşim veya çocuklarımın oy verdiği partiye göre	36	16
Çevremizdekilerin görüşüne göre	16	9
Diğer	3	1,5
Cevap vermeyenler	13	8
Toplam	224	100

Tablo 45. incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların %65,5'i kendi görüşüne göre, %16'sı ailece verilen karara göre, %9'u çevre görüşüne göre, %1,5'i diğer görüşlere göre oy kullanmaktadır. %8'lik kısmı ise ankette soruya yanıt vermemiştir.

Araştırmaya katılan kadınlardan %65,5 gibi büyük bir oranının kendi kararını kendisinin verdiğini ve ailenin diğer üyelerinden ya da çevrelerden etkilenmediklerini belirtmişlerdir. Bu oran kadınların siyasi kararlarını vermede bağımsız olduklarını göstermektedir.

5.14.2. Boş Zaman Faaliyetleri

Tablo 46.'da hiçbir şey yapmıyorum, TV seyrediyorum, müzik dinliyorum, el işi yapıyorum, komşu, akraba veya arkadaşlarla görüşüyorum, kitap okuyorum ve diğer olarak kadınların boş zamanlarda yaptıkları faaliyetler gösterilmektedir.

Tablo 46. Örnekleme grubunun boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri durumları ile ilgili sonuçları

Boş zamanı değerlendirme	**Sayı**	**Yüzde**
Hiçbir şey yapmıyorum	8	3
TV seyrediyorum, müzik dinliyorum	72	31
El işi yapıyorum	38	16,5
Komşu, akraba veya arkadaşlarla görüşüyorum	50	22,5
Kitap okuyorum	45	21,5
Diğer	11	5,5
Toplam	224	100

Tablo 46.'da araştırmaya katılan kadınların %31'i televizyon seyrediyor ya da müzik dinliyor. Bu da kadınların maddi açıdan yoksun oldukları için dışarı çıkma ya da yeteri kadar sosyalleşme gibi imkânları olmadığının ve genellikle evde bu tür aktivitelerle vakit geçirdiğinin göstergesi olabilmektedir. Evde televizyon izleyerek zamanın hızlı geçtiğini ifade etmektedirler.

Araştırmaya katılan kadınlar %16,5'i dantel, örgü gibi el işi yaptıklarını, %21,5'i ise kitap okuduklarını, %3'lük bir kısım ise hiçbir işle meşgul olmadıklarını belirtmektedir. Kitap okuma oranının çok düşük olmaması kadınların boş vakitlerinde kendilerini geliştirmeye yönelik davranışın bir göstergesi olabilmektedir.

Kadınların %22,5'lik bir kısmının ise komşu, akraba veya yakın arkadaşlarla görüştüğünü ifade ettiği dikkate alınırsa, sosyal açıdan çevresindeki bireylerle etkileşim içinde olduğu gözlemlenebilmektedir. Aslında ev hanımları ev işi, çocuk bakımı, yemek yapma gibi işlerle meşgul oldukları için genellikle boş zamanları yok denecek kadar az olabilir. Tablo 49.'da da belirtildiği gibi kadınların büyük bir kısmı müzik dinleyerek ya da televizyon seyrederek az da olsa boş zamanlarını değerlendirmektedirler.

5.14.3. Geçinme Stratejileri

Tablo 47.'de kadınların evet veya hayır olarak evde yaptıkları üretimlerin durumları gösterilmektedir.

Tablo 47. Örnekleme grubunun evlerinde üretim durumu ile ilgili sonuçları

Evde üretim	**Sayı**	**Yüzde**
Evet	25	10
Hayır	195	89,5
Cevap vermeyenler	4	0,5
Toplam	224	100

Tablo 47.'de araştırmaya katılan kadınların geçimlerini kolaylaştırmak için evde üretim yapıp yapmadıkları sorusuna yanıt aranmaktadır. Kadınların %10'u evde üretim yaptıklarını, %89,5'i ise evde üretim yapmadıklarını ifade etmektedirler. Bu da gösteriyor ki kadınların çoğu evlerinde herhangi bir üretim yapmamaktadır. Maddi ve manevi koşullar, evin fiziki durumu (oda sayısı vb.), evdeki nüfus, kadınların el becerisi gibi birçok etken bu durumun oluşmasına neden olabilir.

Tablo 48.'de hayvan, ürünleri (süt, yoğurt, yağ, vs.), Tarım ürünleri (sebze, meyve, tahıl), Yiyecek maddeleri (ekmek, salça, konserve) olarak kadınların evde üretim türleri gösterilmektedir.

Tablo 48. Örnekleme grubunun evde yapılan üretim türü ile ilgili sonuçları

Evde üretim türü	**Sayı**	**Yüzde**
Hayvan ürünleri (süt, yoğurt, yağ, vs.)	9	2
Tarım ürünleri (sebze, meyve, tahıl)	7	1,5
Yiyecek maddeleri (ekmek, salça, konserve)	20	7
Cevap vermeyenler	188	89,5
Toplam	224	100

Tablo 48.'de araştırmaya katılan kadınların %7'si yiyecek maddeleri ürettiklerini belirtmektedir. Kadınlar evde ekmek, salça, turşu gibi önceden hazır hale getirilebilecek yiyecekleri hazırlayarak ailenin geçimine katkı sağlamaktadır. Özellikle kadınların çoğu

maddi durumu yetersiz olduğu için kışın yüksek fiyatta olan sebzeleri temin edemediklerinden yaz sebzelerini hazırlayıp kışa saklayarak ailenin geçimine katkıda bulunmaktadır.

Kadınlar %2 oranında hayvansal ürünleri yetiştirdiklerini, %1,5 oranında ise tarım ürünleri ürettiklerini belirtmektedir. Kentsel alanda tarım ürünlerini üretmek için koşulların elverişli olmamasından dolayı bu oran düşüktür. Fiziki koşullar burada öne çıkmaktadır. Belirtildiği üzere yetiştirilen tüm ürünler gelir amaçlı değil daha çok tüketim amaçlıdır.

5.14.4. Tatile Çıkma Durumu

Tablo 49.'da hiç, yılda bir kez, yılda birkaç kez olarak kadınların tatile çıkma durumları gösterilmektedir.

Tablo 49. Örnekleme grubunun tatile çıkma durumu ile ilgili sonuçları

Tatile çıkma durumu	**Sayı**	**Yüzde**
Hiç	75	33
Yılda bir kez	126	57,5
Yılda birkaç kez	23	9,5
Toplam	224	100

Tablo 49.'da araştırmaya katılan kadınların %57,5'i yılda bir kez tatile gittiklerini ifade ederken, %33'ü ise hiç tatile gitmediklerini ifade etmektedir. Aslında %33'lük kısım daha çok yaşı ileride olan kadınları kapsamaktadır. Anketin uygulanma esnasında yaşlı kadınlar, gençlik zamanlarında tatile gitmek için yeterli maddi imkânlarının olmadıklarını

ve o zamanlarda kadınların tatile gitmesinin ayıp olarak görüldüğünü ifade etmektedirler. Kadınların %9,5'lik kısmı ise yılda birkaç kez tatile gittiklerini belirtmektedir. Fakat bu oran diğerleri içerisinde en düşük paya sahip olan orandır.

5.14.5. Arkadaşlarıyla Buluşma Durumu

Tablo 50.'de hiç görüşmem, her gün görüşürüm, ara sıra görüşürüm olarak kadınların arkadaşlarıyla görüşme durumları gösterilmektedir.

Tablo 50. Örnekleme grubunun arkadaşlarıyla buluşma durumu ile ilgili sonuçları

Arkadaşlarla buluşma	**Sayı**	**Yüzde**
Hiç görüşmem	55	24
Her gün görüşürüm	29	10
Ara sıra görüşürüm	140	66
Toplam	224	100

Tablo 50.'de araştırmaya katılan kadınların %66'sı arkadaşlarıyla ara sıra görüştüklerini, %10'u her gün görüştüklerini, %24'ü ise hiç görüşmediklerini beyan etmektedirler.

Kadınların arkadaşlarıyla vakit geçirmeleri, dışarı çıkmaları ya da alışveriş gibi aktivitelerde bulunmaları sosyal bakımdan en doğal ihtiyaçlarından biridir. Bu tür faaliyetler genellikle maddi gücün de yeterli düzeyde olmasını gerektirir. Fakat görüldüğü üzere kadınların %66'sı gibi büyük bir çoğunluğu arkadaşlarıyla sık sık görüşememektedir.

5.14.6. Cep Telefonu Olma Durumu

Tablo 51.'de kadınların evet ve hayır olarak cep telefonu olma durumu gösterilmektedir.

Tablo 51. Cep telefonu olma durumu ile ilgili sonuçları

Cep telefonu	**Sayı**	**Yüzde**
Evet	200	94
Hayır	24	6
Toplam	224	100,0

Tablo 51.'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan kadınların %94 gibi çok büyük bir kısmında kendine ait cep telefonu bulunmakta ve %6'lık kısmında ise kendine ait cep telefonu bulunmamaktadır. Günümüzde cep telefonu artık sadece iletişim aracı olmakla kalmayıp her türlü bilgiye erişilmesini sağlayan bir cihaz olarak da yerini almıştır. Cep telefonunun kadınlarda bu kadar yüksek seviyede olması Prizren'de yaşayan kadınların iletişim ve teknolojiye önem verdiklerini de göstermektedir.

5.14.7. Şahsi Arabalarının Olma Durumu

Tablo 52.'de kadınların evet ve hayır olarak araba olma durumları gösterilmektedir.

Tablo 52. Örneklem grubunun şahsi arabalarının olup olmama durumu ile ilgili sonuçları

Araba	**Sayı**	**Yüzde**
Evet	29	14
Hayır	195	86
Toplam	224	100

Tablo 52.'de araştırmaya katılan kadınların %86'sının arabasının olmadığı ve %14'lük kısmının kendine ait arabasının olduğu görülmektedir. Büyük çoğunluğun kendilerine ait arabasının olmamasının altında başta maddi olanakların yetersizliği, evde olan arabanın kendilerine ait olmaması ve sürücü belgelerinin olmaması gibi nedenler yer alabilmektedir.

5.14.8. Kuaföre Gitme Durumu

Tablo 53.'te haftada bir defa veya daha fazla, ayda bir defa, yılda bir defa olarak kadınların kuaföre gitme durumları gösterilmektedir.

Tablo 53. Örneklem grubunun kuaföre gitme sıklığı durumu ile ilgili sonuçları

Kuaföre gitme durumu	**Sayı**	**Yüzde**
Haftada bir defa veya daha fazla	14	6
Ayda bir defa	90	40,5
Yılda bir defa	120	53,5
Toplam	200	100

Tablo 53.'te araştırmaya katılan kadınların kuaföre %53,5'inin yılda bir defa, %40,5'inin ayda bir defa ve en az da %6'sının haftada bir defa gitme durumu olduğu görülmektedir.

Kadınlar kişisel bakımına dikkat etmeye özen gösterirler. Böylelikle kendilerini daha iyi ve daha özgüvenli hissederler. Araştırma sonuçlarına göre kadınların büyük kısmının kuaföre yılda bir defa gitmesinin sebepleri altında başta maddi durumunun yetersizliği, kendilerinin aile reisi olmaması ya da kendi kişisel ihtiyaçlarını evde kendilerinin giderebilmesi gibi nedenler yer alabilir.

5.14.9. Sağlık Masraflarının Karşılanma Durumu

Tablo 54.'te akrabalarım, anne-baba ve eşimin annesi babası, çocuklarım, devlet tarafından, emekli maaşımla, eşim, eşimin emekli maaşıyla, kardeşim, kendi maaşımla olarak kadınların sağlık masrafları karşılama durumları gösterilmektedir.

Tablo 54. Örneklem grubunun sağlık masraflarının karşılama ile ilgili sonuçları

Sağlık masrafları karşılanması	**Sayı**	**Yüzde**
Akrabalarım	1	0,5
Anne-baba ve eşimin annesi babası	18	7
Çocuklarım	15	6
Devlet tarafından	1	0,5
Emekli maaşımla	19	7,2
Eşim	91	45
Eşimin emekli maaşıyla	6	3
Kardeşim	2	0,8
Kendi maaşımla	71	30
Toplam	200	100,0

Tablo 54. incelendiğinde araştırmaya katılan kadınların sağlık masraflarının %7'sini kendi anne-babası ya da eşinin anne-babası, %0,5'ini akrabaları, %6'sını çocukları, %0,5'ini devlet, %7,2'ini emekli maaşı, %45'ini eşi, %3'ünü eşinin emekli maaşı, %0,8'ini kardeşleri ve %30'unu kendisi karşılamaktadır.

Kadınların sağlık masraflarını en fazla eşleri karşılamaktadır. Ancak kadınların azımsanmayacak kadar büyük bir çoğunluğu da kendi sağlık masraflarını kendisinin karşıladığını belirtmektedir. Tartışmasız insanların en önemli değerleri kendi sağlıklarıdır. Bireyler sağlıklarının iyi olması karşılığında her türlü meblağı ödemeyi gözden çıkarmaktadır. Yani sağlık söz konusu olduğunda her türlü fedakârlık da söz konusu olabilmektedir. Burada kadınların sağlık masrafları açısından da eşlerine ya da başka kişilere bağımlı olması kadın yoksulluğunu etkileyen önemli faktörlerdendir.

5.15. Ki- Kare Analizi

Prizren'de kadın yoksulluğu araştırılması için ankete katılan kadınların sorulara vermiş oldukları yanıtlar SPSS paket programı kullanılarak frekans ölçümüne tabi tutulmuştur. Bunun yanında kadınlar çalışan ve çalışmayan olacak şeklinde iki kategoriye ayrılmış ve bu sınıflandırma bazında anket sorularına vermiş oldukları ikili yanıtlara Ki-Kare analizi de uygulanmıştır. Böylece kadınların çalışma durumları ile kendilerine ait arabalarının olması, oturdukları evlerin türü, sürekli sosyal yardım almaları ve psikolojik destek almaları arasında bir ilişki olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

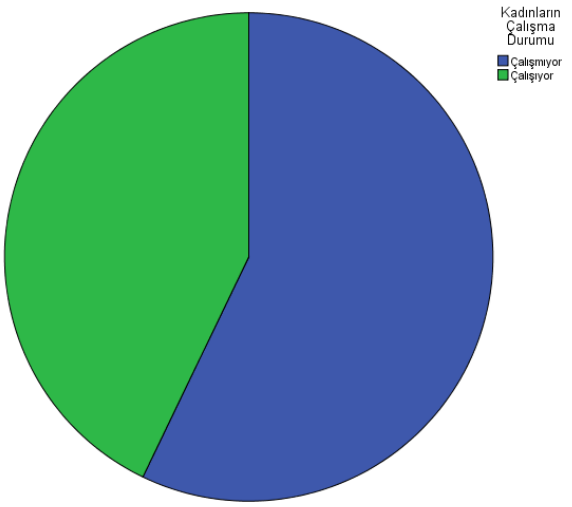
Anakütle dağılımı hakkında net bir bilgiye sahip olunmadığı zaman bir hipotez testi uygulanabilir. Bu amaçla parametrik olmayan testler geliştirilmiştir. Parametrik olmayan testler arasında en sık kullanılan Ki-kare testidir. Ki-kare dağılımı sürekli bir olasılık dağılımı olup, t dağılımında olduğu gibi bu dağılımda da tek bir dağılımdan söz edilemez. Her serbestlik derecesi için ayrı bir ki-kare dağılımı söz konusudur.[124]

Gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar arasındaki farkın istatistiki olarak anlamlı olup olmadığı Ki-Kare analizi ile incelenmektedir. Genellikle iki değişken arasında bağ- ilişki olup olmadığının belirlenmesinde, varyans için ki-kare testinde, varyansla ilgili aralık tahmininde, kontenjan katsayısının hesaplanmasında, iki veya daha

[124] Metin, Çakıcı, Adil, Oğuzhan ve Tuncer Özdil. *İstatistik 2*. Kriter Yayınları, 2012, s 197.

çok grup arasında fark olup olmadığının belirlenmesinde, gruplar arası homojenlik testinde, uyum iyiliği testinde Ki-kare analizi uygulanmaktadır.[125]

Aşağıdaki pasta grafiğinde kadınların çalışma durumları gösterilmektedir

Şekil 4. Kadınların çalışma durumları

Ki-kare analizi parametrik olmayan bir test olduğundan varsayımları gereği verilerin normal dağılım göstermemesi gereklidir. Tablo 55. verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını göstermektedir.

Tablo 55. Normallik testi sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov[a]			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	Sig.	İstatistik	df	Sig.
Şahsi (kendinize ait) arabanız var mı?	,519	219	**,000**	,399	219	**,000**
Oturduğunuz evin türü?	,480	219	**,000**	,514	219	**,000**
Herhangi bir psikolojik rahatsızlığınız var mı?	,541	219	**,000**	,197	219	**,000**
Sürekli yardım aldığınız bir kurum/kuruluş var mı?	,536	219	**,000**	,295	219	**,000**

[125] Mehmet, Güngör, "Ki-kare testi üzerine." *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi* 7.1 (2008): 84-85.

Sig. =0.000<p=0,05 olduğu için veriler normal dağılmamaktadır. Bu nedenle değişkenler arasında bir ilişki ya da bir bağımlılık olup olmadığını saptamak için iki yanıtlı değişkenlere nonparametrik testlerden biri olan ki-kare analizi uygulanmaktadır.

5.15.1 Kadınların Çalışma Durumu ile Kendine Ait Arabası Olması

H_0: Kadınların kendilerine ait arabasının olması çalışma durumlarından bağımsızdır.
Ha: Kadınların kendilerine ait arabasının olması çalışma durumlarına bağlıdır.

Tablo 56.'da araştırmaya katılan kadınların toplam sayısı ve kayıp veri olup olmadığı gösterilmektedir.

Tablo 56. Araştırmaya katılan kadınların sayısı

	Vakalar					
	Geçerli		Eksik		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kadınların Çalışma Durumu * Şahsi (kendinize ait) arabanız var mı?	**224**	100,0%	**0**	0,0%	**224**	100,0%

Tablo 56. çalışan ve çalışmayan kadınların toplam sayılarını (N=224) göstermektedir. Burada araştırmaya katılan kadınların sayısının 224 (N=224) ve örneklem içerisinde kayıp veri sayısının 0 (N=0) olduğu görülmektedir.

Tablo 57.'de araştırmaya katılan kadınların toplam sayısı gösterilmektedir. Tablo 57. çalışan ve çalışmayan kadınların kendilerine ait arabalarının olup olmadığı sorularına vermiş oldukları yanıtlar sonucunda oluşturulmuştur.

Tablo 57. Kadınların çalışma durumu ile kendilerine ait arabalarının olması

			Şahsi (kendinize ait) arabanız var mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Kadınların Çalışma Durumu	Çalışmıyor	Değer	**9**	**119**	128
		Beklenen Değer	**16,6**	**111,4**	128,0
	Çalışıyor	Değer	**20**	**76**	96
		Beklenen Değer	**12,4**	**83,6**	96,0
Toplam		Değer	29	195	224
		Beklenen Değer	29,0	195,0	224,0

Tablo 57.'de beklenen değerler ile gözlenen değerler yer almaktadır. Çalışmayan kadınlar içerisinde 9 kadının kendisine ait arabasının olduğu, 119 kadının ise kendisine ait arabasının olmadığı görülmektedir. Burada beklenen değerler sırasıyla 16,6 ve 111,4'tür. Çalışanlar kadınlar içerisinde 20 kadının kendisine ait arabasının olduğu, 76 kadının ise kendisine arabasının olmadığı görülmektedir. Burada beklenen değerler sırasıyla 12,4 ve 83,6'dır. Tablo 57.'ye göre beklenen değerler ile gözlenen değerler arasında çok uç farklar yoktur.

Tablo 58.'de ki-kare analizi sonucunda elde edilen bilgiler yer almaktadır. Elde edilen olasılık değerine göre hangi hipotezin kabul edilip hangi hipotezin ret edileceği belirlenecektir.

Tablo 58. Ki-Kare testi sonucu

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	9,272[a]	1	**,002**		
Continuity Correction[b]	8,088	1	,004		
Likelihood Ratio	9,252	1	,002		
Fisher's Exact Test				,004	,002

N of Valid Cases	224				

a. 0 hücre (%0,0) 5'ten az beklenen sayıya sahiptir. Beklenen minimum sayı 12,43'tür.

b. Yalnızca 2x2 tablo için hesaplanmıştır.

Hücrelerin %20'den fazlasında 5'ten küçük frekans olup olmadığı incelenmektedir. Tablo 57.'de az beklenen değere sahip hücre yoktur. Hesaplanan değer %20'den küçük ise Ki-Kare değeri dikkate alınmaktadır. Tablo 58. incelendiğinde bu değerin %0.0 olduğu görülmektedir. Buna göre hipotezlerin anlamlılığını sınamak için Ki-Kare değerine göre yorumlama yapılır. Ki-Kare değerinin p olasılık değerinden (p=0,05) büyük ya da küçük olmasına bakılarak hangi hipotezin anlamlı olduğuna karar verilecektir. Ki-Kare olasılık değeri 0,002<0,05 olduğu için H_0 hipotezi ret edilecek H_A hipotezi kabul edilecektir. Bu durumda kadınların kendilerine ait arabasının olması çalışma durumlarına bağlıdır. Yani bu iki durum arasında bir bağ/ilişki söz konusudur.

5.15.2 Kadınların Çalışma Durumu ile Oturduğu Evin Türü

H_0: Kadınların oturdukları evin türü çalışma durumlarından bağımsızdır.
Ha: Kadınların oturdukları evin türü çalışma durumlarına bağlıdır.

Tablo 59.'da araştırmaya katılan kadınların toplam sayısı ve kayıp veri olup olmadığı gösterilmektedir.

Tablo 59. Araştırmaya katılan kadınların sayısı

	Vakalar					
	Geçerli		Eksik		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kadınların Çalışma Durumu * Oturduğunuz evin türü?	**224**	100,0%	**0**	0,0%	224	100,0%

Tablo 59. çalışan ve çalışmayan kadınların toplam sayılarını (N=224) göstermektedir. Burada araştırmaya katılan kadınların sayısının 224 (N=224) ve örneklem içerisinde kayıp veri sayısının 0 (N=0) olduğu görülmektedir.

Tablo 60.'ta araştırmaya katılan kadınların toplam sayısı gösterilmektedir. Tablo 60. çalışan ve çalışmayan kadınların hangi tür evde oturdukları sorusuna vermiş oldukları yanıtlar sonucunda oluşturulmuştur.

Tablo 60. Kadınların çalışma durumu ile oturdukları evin türü

			Oturduğunuz evin türü?		Toplam
			Daire	Müstakil Ev	
Kadınların Çalışma Durumu	Çalışmıyor	Değer	**24**	**104**	128
		Beklenen Değer	**28,6**	**99,4**	128,0
	Çalışıyor	Değer	**26**	**70**	96
		Beklenen Değer	**21,4**	**74,6**	96,0
Toplam		Değer	50	174	224
		Beklenen Değer	50,0	174,0	224,0

Tablo 60.'ta beklenen değerler ile gözlenen değerler yer almaktadır. Çalışmayan kadınlar içerisinde 24 kadının dairede oturduğu, 104 kadının ise müstakil evde oturduğu görülmektedir. Burada beklenen değerler sırasıyla 28,6 ve 99,4'tür. Çalışanlar kadınlar içerisinde 26 kadının dairede oturduğu, 70 kadının ise müstakil evde oturduğu görülmektedir. Burada beklenen değerler sırasıyla 21,4 ve 74,6'dır. Tablo 60.'a göre beklenen değerler ile gözlenen değerler arasında çok uç farklar yoktur.

Tablo 61.'de ki-kare analizi sonucunda elde edilen bilgiler yer almaktadır. Elde edilen olasılık değerine göre hangi hipotezin kabul edilip hangi hipotezin ret edileceği belirlenecektir.

Tablo 61. Ki-Kare testi sonucu

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	2,197[a]	1	**,138**		
Continuity Correction[b]	1,743	1	,187		
Likelihood Ratio	2,180	1	,140		
Fisher's Exact Test				,148	,094
N of Valid Cases	224				

a. 0 hücre (%0,0) 5'ten az beklenen sayıya sahiptir. Beklenen minimum sayı 21, 43'tür.

b. Yalnızca 2x2 tablo için hesaplanmıştır

Hücrelerin %20'den fazlasında 5'ten küçük frekans olup olmadığı incelenmektedir. Tablo 60.'ta 5'ten az beklenen değere sahip hücre yoktur. Hesaplanan değer %20'den küçük ise Ki-Kare değeri dikkate alınmaktadır. Tablo 61. incelendiğinde bu değerin %0.0 olduğu görülmektedir. Buna göre hipotezlerin anlamlılığını sınamak için Ki-Kare değerine göre yorumlama yapılır. Ki-Kare değerinin p olasılık değerinden (p=0,05) büyük ya da küçük olmasına bakılarak hangi hipotezin anlamlı olduğuna karar verilecektir. Ki-Kare olasılık değeri 0,138>0,05 olduğu için H_0 hipotezi kabul edilip, H_A hipotezi ret edilecektir. Bu durumda kadınların oturdukları evin türü çalışma durumlarından bağımsızdır. Yani bu iki durum arasında bir bağ/ilişki söz konusu değildir.

5.15.3 Kadınların Çalışma Durumu ile Psikolojik Durumları

H_0: Kadınların psikolojik durumları çalışma durumlarından bağımsızdır.
Ha: Kadınların psikolojik durumları çalışma durumlarına bağlıdır.

Tablo 62.'de araştırmaya katılan kadınların toplam sayısı ve kayıp veri olup olmadığı gösterilmektedir.

Tablo 62. Araştırmaya katılan kadınların sayısı

	Vakalar					
	Geçerli		Eksik		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kadınların Çalışma Durumu * Herhangi bir psikolojik rahatsızlığınız var mı?	**224**	100,0%	**0**	0,0%	224	100,0%

Tablo 62. çalışan ve çalışmayan kadınların toplam sayılarını (N=224) göstermektedir. Burada araştırmaya katılan kadınların sayısının 224 (N=219) ve örneklem içerisinde kayıp veri sayısının 0 (N=0) olduğu görülmektedir.

Tablo 63.'te araştırmaya katılan kadınların toplam sayısı gösterilmektedir. Tablo 63. çalışan ve çalışmayan kadınların psikolojik bir rahatsızlıklarının olup olmadığı sorusuna vermiş oldukları yanıtlar sonucunda oluşturulmuştur.

Tablo 63. Kadınların çalışma durumu ile psikoloji durumları

			Herhangi bir psikolojik rahatsızlığınız var mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Kadınların Çalışma Durumu	Çalışmıyor	Değer	**8**	**120**	128
		Beklenen Değer	**5,1**	**122,9**	128,0
	Çalışıyor	Değer	**1**	**95**	96
		Beklenen Değer	**3,9**	**92,1**	96,0
Toplam		Değer	9	215	224
		Beklenen Değer	9,0	215,0	224,0

Tablo 63.'te beklenen değerler ile gözlenen değerler yer almaktadır. Çalışmayan kadınlar içerisinde 8 kadının psikolojik bir destek aldığı, 120 kadının ise psikolojik bir destek almadığı görülmektedir. Burada beklenen değerler sırasıyla 5,1 ve 122,9'dur. Çalışanlar

kadınlar içerisinde 1 kadının psikolojik bir destek aldığı, 95 kadının ise psikolojik bir destek almadığı görülmektedir. Burada beklenen değerler sırasıyla 3,9 ve 92,1'dir. Tablo 63.'e göre beklenen değerler ile gözlenen değerler arasında çok uç farklar yoktur.

Tablo 64.'de ki-kare analizi sonucunda elde edilen bilgiler yer almaktadır. Elde edilen olasılık değerine göre hangi hipotezin kabul edilip hangi hipotezin ret edileceği belirlenecektir.

Tablo 64. Ki-Kare testi

	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,859[a]	1	,049		
Continuity Correction[b]	2,626	1	,105		
Likelihood Ratio	4,524	1	,033		
Fisher's Exact Test				**,082**	,047
N of Valid Cases	224				

a. 1 hücre (%25,0) 5'ten az beklenen sayıya sahiptir. Beklenen minimum sayı 3,86'dır.

b. Yalnızca 2x2 tablo için hesaplanmıştır.

Hücrelerin %20'den fazlasında 5'ten küçük frekans olup olmadığı incelenmektedir. Bu değer %20'den küçük olduğunda Ki-Kare değeri dikkate alınmaktadır. Fakat bu değer %20'yi geçmiş ise bu durumda cümlenin devamındaki değere göre hangi test istatistiğinin dikkate alınması gerektiği belirlenmektedir. Tablo 63.'te bir hücrenin 5'ten az beklenen değere sahip olduğu görülmektedir. Burada oran %25 ve beklenen minimum sayı 3,86 olarak hesaplandığı için (3,86<5) Fisher's Exact Test istatistiği değeri dikkate alınmalıdır.

Tablo 64. incelendiğinde bu değerin %25 olduğu görülmektedir. Buna göre hipotezlerin anlamlılığını sınamak için Ki-Kare değerine göre yorumlama yapılır. Test istatistiği değerinin p olasılık değerinden (p=0,05) büyük ya da küçük olmasına bakılarak hangi

hipotezin anlamlı olduğuna karar verilecektir. Fisher's Exact Test istatistiği i 0,082>0,05 olduğu için H_0 hipotezi kabul edilip, H_A hipotezi ret edilecektir. Bu durumda kadınların psikolojik durumları çalışma durumlarından bağımsızdır. Yani bu iki durum arasında bir bağ/ilişki söz konusu değildir.

5.15.4 Kadınların Çalışma Durumu ile Sürekli Yardım Aldığı Kuruluş

H_0: Kadınların bir kurum/kuruluştan sürekli yardım alması çalışma durumlarından bağımsızdır.
Ha: Kadınların bir kurum/kuruluştan sürekli yardım alması çalışma durumlarına bağlıdır.

Tablo 65.'de araştırmaya katılan kadınların toplam sayısı ve kayıp veri olup olmadığı gösterilmektedir.

Tablo 65. Araştırmaya katılan kadınların sayısı

	Vakalar					
	Geçerli		Eksik		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kadınların Çalışma Durumu * Sürekli yardım aldığınız bir kurum/kuruluş var mı?	**219**	97,8%	**5**	2,2%	224	100,0%

Tablo 65. çalışan ve çalışmayan kadınların toplam sayılarını (N=224) göstermektedir. Burada araştırmaya katılan kadınların sayısının 219 (N=219) ve örneklem içerisinde kayıp veri sayısının 5 (N=5) olduğu görülmektedir.

Tablo 66.'da araştırmaya katılan kadınların toplam sayısı gösterilmektedir. Tablo 66. çalışan ve çalışmayan kadınların sürekli yardım aldıkları bir kurum olup olmadığı sorusuna vermiş oldukları yanıtlar sonucunda oluşturulmuştur.

Tablo 66. Kadınların çalışma durumu ile sosyal yardım alma durumları

			Sürekli yardım aldığınız bir kurum/kuruluş var mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Kadınların Çalışma Durumu	Çalışmıyor	Değer	**9**	**116**	125
		Beklenen Değer	**9,7**	**115,3**	125,0
	Çalışıyor	Değer	**8**	**86**	94
		Beklenen Değer	**7,3**	**86,7**	94,0
Toplam		Değer	17	202	219
		Beklenen Değer	17,0	202,0	219,0

Tablo 66.'da beklenen değerler ile gözlenen değerler yer almaktadır. Çalışmayan kadınlar içerisinde 9 kadının sürekli yardım aldığı bir kurum olduğu, 116 kadının ise sürekli yardım aldığı bir kurum olmadığı görülmektedir. Burada beklenen değerler sırasıyla 9,7 ve 115,3'tür. Çalışan kadınlar içerisinde 8 kadının sürekli yardım aldığı bir kurum olduğu, 86 kadının ise sürekli yardım aldığı bir kurum olmadığı görülmektedir. Burada beklenen değerler sırasıyla 7,3 ve 86,7'dir. Tablo 66.'ya göre beklenen değerler ile gözlenen değerler arasında çok uç farklar yoktur.

Tablo 67.'de ki-kare analizi sonucunda elde edilen bilgiler yer almaktadır. Elde edilen olasılık değerine göre hangi hipotezin kabul edilip hangi hipotezin ret edileceği belirlenecektir.

Tablo 67. Ki-Kare testi

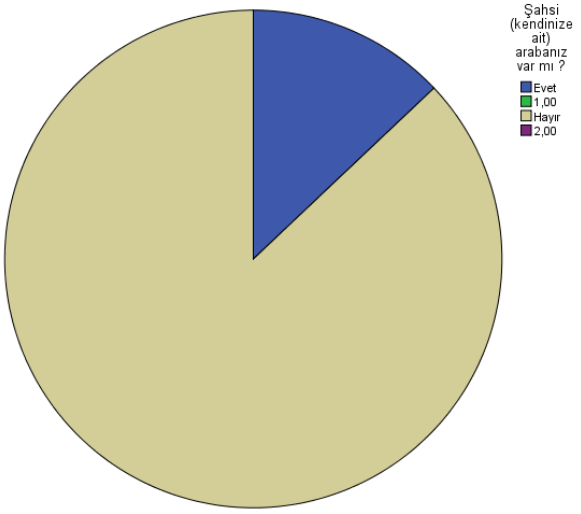
	Değer	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,129[a]	1	**,720**		
Continuity Correction[b]	,011	1	,917		
Likelihood Ratio	,128	1	,721		
Fisher's Exact Test				,801	,455
N of Valid Cases	219				

a. 0 hücre (%0,0) 5'ten az beklenen sayıya sahiptir. Beklenen minimum sayı 7,30'dur.

b. Yalnızca 2x2 tablo için hesaplanmıştır.

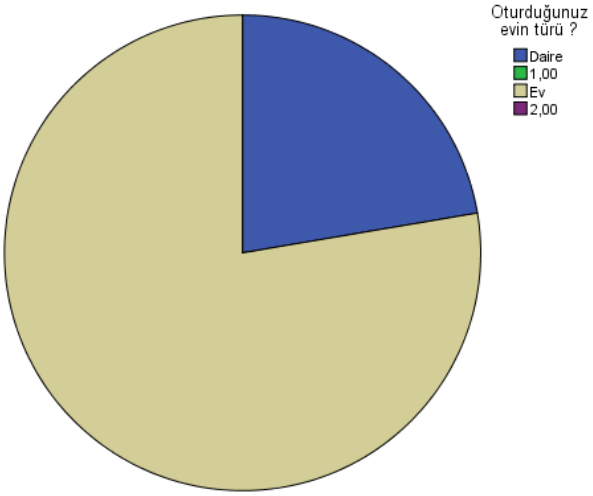
Hücrelerin %20'den fazlasında 5'ten küçük frekans olup olmadığı incelenmektedir. Tablo 66.'da 5'ten az beklenen değere sahip hücre yoktur. Hesaplanan değer %20'den küçük ise Ki-Kare değeri dikkate alınmaktadır. Tablo 67. incelendiğinde bu değerin %0.0 olduğu görülmektedir. Buna göre hipotezlerin anlamlılığını sınamak için Ki-Kare değerine göre yorumlama yapılır. Ki-Kare değerinin p olasılık değerinden (p=0,05) büyük ya da küçük olmasına bakılarak hangi hipotezin anlamlı olduğuna karar verilecektir. Ki-Kare olasılık değeri 0,720>0,05 olduğu için H_0 hipotezi kabul edilip, H_A hipotezi ret edilecektir. Bu durumda kadınların bir kurum ya da kuruluştan sürekli yardım almaları çalışma durumlarından bağımsızdır yani bu iki durum arasında bir bağ/ilişki söz konusu değildir.

Bu değişkenlerin payı aşağıda pasta grafiği ile de gösterilmektedir. Aşağıdaki pasta grafiğinde kadınların kendilerine ait araba olması durumu gösterilmektedir.

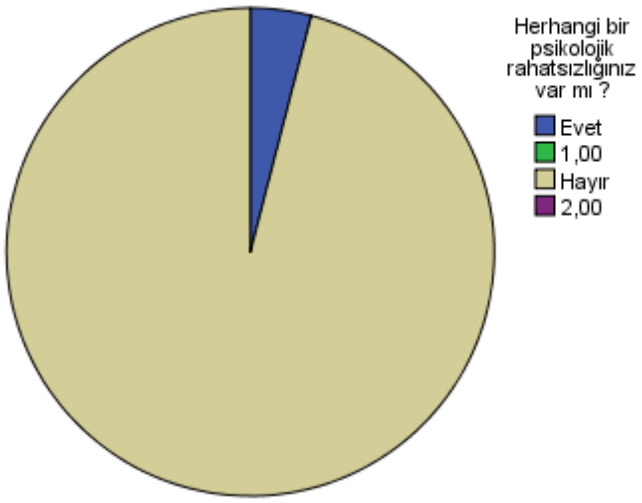
Şekil 5. Kadınların kendilerine ait araba olması durumu

Aşağıdaki pasta grafiğinde kadınların oturdukları evin türü gösterilmektedir.

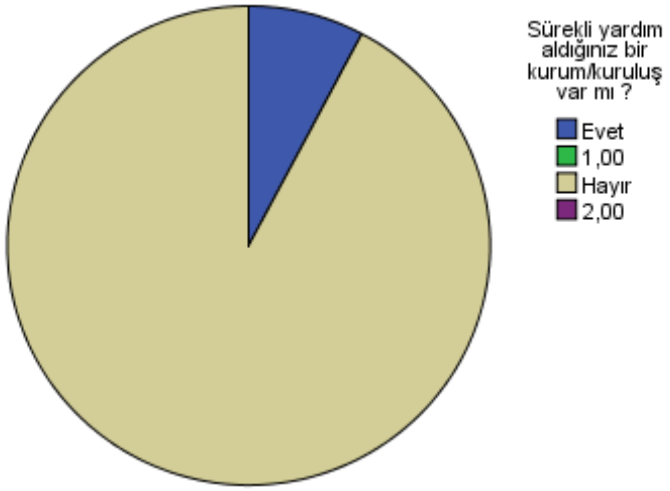
Şekil 6. Kadınların oturdukları evin türü

Aşağıdaki pasta grafiğinde kadınların psikolojik rahatsızlık durumu gösterilmektedir.

Şekil 7. Kadınların psikolojik rahatsızlık durumu

Aşağıdaki pasta grafiğinde kadınların sosyal yardım kuruluşlarından sürekli yardım alma durumu gösterilmektedir.

Şekil 8. Kadınların sosyal yardım kuruluşlarından sürekli yardım alma durumu

SONUÇ

Yoksulluk sadece kadınları ilgilendiren bir konu değildir. Ancak kadınlar yoksulluğu erkeklere göre daha farklı bir biçimde yaşamakta ve bu durumdan daha fazla etkilenmektedir. Kadınların iş hayatına atılamamaları veya atılmamaları hayatları boyunca özellikle maddi bakımdan erkeğe bağlı olmalarına yol açabilmektedir. Dünyanın her yerinde kadın yoksulluğu hızlı bir şekilde artmaktadır. Bu araştırmanın amacı özellikle Prizren'de kadın yoksulluğunu incelemektir.

Araştırmada ilk olarak Prizren' deki kadınların yaşları, medeni durumları ve eğitim durumları gibi temel demografik özellikler ele alınmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, araştırmaya katılan kadınların çoğu 26-33 yaş ve 49-56 yaş aralığındadır. Medeni durum olarak araştırmaya katılan kadınların büyük bir kısmı evlidir. Eğitim açısından ise kadınların eğitim seviyesinin genelde iyi olduğu görülmektedir.

Prizren' deki kadınların yoksulluğu incelenirken yaşadıkları ortamlara da bakmak gerekmektedir. Araştırmaya katılan kadınların büyük bir çoğunluğu kendi evlerinde yaşadıklarını belirtmiştir. Fakat buradaki önemli bir sorun ise Prizren'de hala gelenek ve göreneklere önem verildiği için kadınların birçoğu zorunlu bir şekilde eşlerinin aileleriyle birlikte yaşamaktadır. Yani yoksul olan kadınların kendi çekirdek ailesine ait bir evi olmadığı görülmektedir. Aynı zamanda evlerinde küçük de olsa fiziksel açıdan eşyaların eksik olması kadınlar üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır.

Genellikle ailelerde gelir seviyesi ne kadar düşükse yoksulluk riski de bir o kadar fazla olmaktadır. Hanelerin gelir düzeyinin düşük olmasının nedeni ise işsizlik ve düzensiz çalışmalardır. Araştırmaya katılan kadınların büyük bir kısmının eşi düzensiz işlerde çalışmaktadır. Aynı zamanda kadınların çoğunun hane reisi eşleridir ve bundan dolayı eşlerinin düzensiz bir işte çalışması yoksulluğu daha fazla hissetmelerine ve yaşamalarına yol açmaktadır. Böylece eşlerinin elde ettiği geliri beklemek durumunda ve

harcamalarını buna göre yapmak zorunda kalmaktadırlar. Araştırmaya katılan kadınların %29'luk bir kısmının maaşı 401 euro üzeridir ve diğer sonuçlara göre daha iyi bir hayat sürdürdüğü kabul edilebilir. Fakat bu oranın çok yüksek seviyede olmaması, aile içi nüfusun fazla olması, hane gelirinin yetersiz olması ve ekonomik krizler gibi etkenlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Araştırmanın bir diğer önemli kısmı ise kadınların sağlıkla ilgili sorunlardır. Özellikle kronik hastalığı olan kadınlar için bu durum daha da fazla bir sorun teşkil etmektedir. Çünkü kronik hastalığı olan kadınlar hem günlük işlerini bitirmekte hem de eşi, çocuğu ve kalabalık ailede yaşıyorlarsa da bütün evin sıkıntılarıyla ilgilenmekte zorluk çekmektedir. Araştırmaya katılan kadınların da ifade ettikleri gibi Kosova'da ve özellikle Prizren'de sağlık sigortası gibi olanakların olmaması sağlık masraflarının büyük bir çoğunluğunun karşılanmamasına yol açabilmektedir. Özellikle de yardım almaları için başvuracakları yerlerin sayıca az olması kadınları iyice sıkıntıya düşürmekte ve yoksulluğa sürüklemektedir.

Kadın yoksulluğu ile ilgili bir diğer önemli konu ise psikolojik ve fiziksel şiddettir. Araştırmaya katılan kadınların büyük bir çoğunluğu ne psikolojik açıdan ne de fiziksel açıdan şiddet görmediklerini beyan etmiştir. Fakat burada kadınların çoğunun fiziksel ve psikolojik şiddeti normal karşıladıkları için herhangi bir şikâyette bulunmadıkları ya da aile dışındaki herhangi birine şiddet gördüğünü söylemeye çekindikleri için şiddeti kabul etmemiş olmalarını göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Kadınların %20'si ise psikolojik tedavi gördüklerini beyan etmişlerdir. Dünyanın her yerinde olduğu gibi Kosova ve Prizren'de de son zamanlarda kadına yönelik şiddetin artış gösterdiği görülmektedir. Bundan dolayı kadınlara sadece maddi anlamda yardım değil, manevi yönden yani psikolojik açıdan da daha fazla yardım sağlanması gerekmektedir.

Araştırmada bir diğer önemli husus ise yardım konusudur. Araştırmaya katılan kadınların büyük bir kısmının kendi ailesinden yardım aldığı gözlemlenmiştir. Hiçbir yerden ve hiç kimseden yardım almadıklarını belirtenler ise bu sonuca yakındır. Bunun

nedeni ise yardıma muhtaç olan kadınların herhangi bir kurum ya da kuruluşa değil önce kendi ailelerine ya da kendilerine yakın gördükleri kişilerden yardım talep etmeleridir. Yardım kuruluşlarına başvurma durumu ise son çare olarak görmektedir. Yardım başvurusu yapmak için gerekli kurum ya da kuruluşlara ulaşmakta güçlük çekilmesi de önemli bir problemdir. Diğer bir tarafta ise yardım kuruluşlarından yardım beklemeyip kendi imkânlarıyla mücadele eden kadınlar da vardır. Bu kadınlar evde bir şeyler üreterek en azından kendilerine yetecek kadar gelir kazanmaktadırlar. Ayrıca evde ekmek veya kışlık yiyecekler hazırlayarak da hanenin geçimine katkıda bulunmaktadırlar.

Çalışmada kadınların çalışma durumları ile kendilerine ait arabalarının olması, oturdukları evlerin türü, sürekli sosyal yardım almaları ve psikolojik destek almaları arasında bir ilişki olup olmadığı ise ki-kare analizi ile saptanmıştır. Kadınların kendilerine ait arabasının olmasının çalışma durumlarına bağlı olduğu yani aralarında bir ilişkinin söz konusu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Analiz sonucunda kadınların oturdukları evin türü ve psikolojik durumları çalışma durumlarından bağımsız yani bunlar arasında bir ilişki olmadığı gözlemlenmiştir. Yine aynı şekilde kadınların bir kurum ya da kuruluştan sürekli yardım almaları da çalışma durumlarından bağımsızdır sonucuna ulaşılmıştır.

Kadın yoksulluğu, yoksulluk literatüründe önemli bir yer teşkil etmektedir. Hem dünya genelinde hem de Prizren'de en ciddi sorunların başında kadın yoksulluğu gelmektedir. Kadın yoksulluğunun çözülmesi için siyasi irade çok önemli bir faktördür ancak bu konuyla sadece siyasi iradenin ilgilenmesini beklemek yanlıştır. Bu sorunun kalıcı çözümlere ulaşabilmesi için siyasi irade ile birlikte toplum içerisinde yer alan bütün bireylerin bu konuya duyarlı olması gerekmektedir. Yani toplumun her kesimine bu sorunun çözüme kavuşması için görevler düşmektedir. Burada öncelikle kadınların kendi haklarının ve kendi yapabileceklerinin farkında olması ve buna göre ilk adımlarını atmaları gerekmektedir. Daha sonrasında ekonomik yapının da desteği ile kişinin kendisinden başlayarak topluma, toplumdan ülkeye, ülkeden ise dünya geneline yayılan bir iyileşme süreci içerisine girildiği gözlemlenebilecektir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, Reşat, "Kadın yoksulluğu üzerine bir inceleme." *Hakem Heyeti* 45, 2010.

Aksan, Gamze, "Yoksulluk ve yoksulluk kültürünün toplumsal görünümleri." *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 27, 2012, 9-19.

Aksu, Gündüz, Kentsel Yoksulluk Bağlamında Mekânsal Ayrışma Tokat Sulu sokak Örneği, Malatya, 2013.

Alaca, Hanife, XV. Ve XVI. Yüzyıllarda Prizren Sancağı, Ankara, 2017.

Alagh, Yonginder K., "Growth-Performance of the Indian Economy, 1950-89-Problems of Employment and Poverty", Developiıg Economies, 30 (2), 1992, 97-116.

Alcock, Peter, *Understanding poverty*, Palgrave, 2006.

Aliu, Albonita, "Kosova'da Savaş Mağduru Sivillerin Dul Eşleri", Priştine, 2020.

Arabacı, Rabihan Yüksel, "Dünya Bankasının yeni uluslararası yoksulluk sınırları ve küresel yoksulluğun yeniden değerlendirilmesi." *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi* 9.1, 2019, 123-140.

Aytaç, Ayhan ve Mustafa Hatipler, "Dünya'da ve Türkiye'de Yoksulluğun Özgün Yapısı ve Yoksullukla Mücadele, Paradigma Akademi Yayınları, 2." *Baskı, Edirne*, 2013.

Aytaç, Ömer, "Kent Yoksulluk ve Sosyal Düzensizlik Potansiyeli." *Mukaddime* 7.1, 2016, 135-155.

Bajraktari, Hamdi. *Tarihi kentlerin korunmasında kentsel tasarım rehberlerinin rolü: Prizren kenti tarihi merkezi örneği*, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Bales, Kevin, Kullanılıp Atılanlar-Küresel Ekonomide Yeni Kölelik, (Çev. P. Öğünç), İstanbul: Çitlembik yayınları, 2002.

Batal, Salih, "Yoksulluk kavramının yerelleşmesi: kentsel yoksulluk ve yerel yönetimlerin konuya yaklaşımı, "*The Journal of Academic Social Science Studies* 52 2016, 301-316.

Cafrı, Reyhan, "Adana İlinde Yoksulluğun Analizi", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Candan, Selin, Yoksulluğu azaltma stratejisi kapsamında şartlı nakit transferi ve kadınların sosyoekonomik düzeylerine etkisi: Nazilli örneği, Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.

Çakıcı, Metin, Adil Oğuzhan ve Tuncer Özdil. *İstatistik 2*. Kriter Yayınları, 2012.

Çavuşoğlu, Büşra, "Türkiye'de Çalışan Yoksulluğunun Genel Görünümü." *Sosyal Güvence Dergisi* 1, 2011, 22-33.

Çulha, İbrahim, *Kosova'da Türk Topluluğunun Tarihsel Gelişimi ve Sorunlar*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi (Türkiye), 2008.

Demirkol, Ece, *Kosova'nın Prizren şehrinde yaşayan Türklerin etnik ve dini kimlik algısı ve aidiyet bilinci*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

Derviş, Fetnan, "XVIII.-XIX. Yüzyıllarda Prizren: Siyasi ve Sosyo-Ekonomik Tarihi." *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi*, 2007.

DPT, VIII. BYKP Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele, *Özel ihtisas Komisyonu Raporu,* Ankara, 2001.

Dünya Bankası Raporu, Kosova'da Yoksulluk Değerlendirilmesi, 2005.

Ecevit, Yıldız, "Küreselleşme, yapısal uyum ve kadın emeğinin kullanımında değişmeler." *Küresel Pazar Açısından Kadın Emeği ve İstihdamındaki Değişmeler, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, İstanbul* 1998.

Erdoğan, Necmi, Yok-sanma: Yoksulluk, Medeniyet ve Fark Yaraları, Yoksulluk Halleri (Ed. N. Erdoğan), İstanbul, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, 2002.

Erkilet, Alev, "Sınıf-Altı: Kurumsal Tartışmalar ve İstanbul Tarihi Yarımada'ya Uygulanma İmkanları-Underclass: Theoretical Discussions and Possibilities of Application to İstanbul Historical Peninsula." *Öneri Dergisi* 9.36: 137-146.

Eroğlu, Erol. *Prizren Türk halk kültüründe geçiş dönemleri (doğum-evlenme-ölüm)*, Doktora Tezi, Sakarya Universitesi, 2008.

Erol, Nihal, *Gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk ve yoksullukla mücadele politikaları*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Fidan, Kadir, Kosova'daki Türklerin Uyumu/Entegrasyon Meseleleri, İstanbul, 2016.

Field, Frank, "The Minimum Wage Policy Studies İnstitute." *London* 50, 1983.

Gurizi, Gülen, Prizren'de Şehirsel Gelişme ve Mekansal Değişim, İstanbul, 2015.

Güngör, Mehmet, "Ki-kare testi üzerine." *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi* 7.1, 2008, 84-89.

Gürler, Gülsüm, Hazman, "Kentsel yoksulluk sorunu ve belediyelerin rolü." *Türk İdare Dergisi* 467, 2010, 135-152.

İncedal, Sümer, "Türkiye'de yoksulluğun boyutları: Mücadele politikaları ve müdahale araçları." *Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanliği Sosyal Yardimlar Genel Müdürlüğü Ankara*, 2013.

John, Toye, Carl Jackson, "Kamu harcama politikası ve yoksulluğun azaltılması: Dünya Bankası doğru anladı mı?" *IDS bülteni* 27.1, 1996, 56-66.

Kapar, Recep, "Uygun iş bağlamında çalışan yoksullar." *Journal of Social Policy Conferences*. No. 48., 2004.

Keskin, Yahya, Mustafa, Kosova'nın Prizren Şehrinde Yaşayan Türklerin Etnik ve Dini Kimlik Algısı ve Aidiyet Bilinci, Bolu 2019.

Kim, J. Wook, Choı, Y. Jun, "Feminisation of Poverty in 12 Welfare States: Strengthening Cross-Regime Variations?", Luxembourg Income Study, 2010.

Kosova Cinsiyet Eşitliği Programı 2008-2013, II Bölüm.

Kosova İstatistik Kurumu, Veriler, 2011.

Koyuncu, Murat, Şenses, Fikret "Kısa dönem krizlerin sosyoekonomik etkileri: Türkiye, Endonezya ve Arjantin deneyimleri." *Ekonomik Araştırmalar Merkezi Araştırma Raporları* 4, 2004, 14.

Kurşuncu, Hatice, "Kentsel Yoksulluk: Diyarbakır Aziziye Mahallesi Örneği." *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2006.

Maslow, Abraham Harold, "A theory of human motivation." *Psychological review* 50.4, 1943, 370.

Mermer, Sencar, *Prizren ili merkezindeki Gazi Mehmet Paşa Hamamı koruma önerisi*, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Moghadam, Valentine M, "The ‘Feminization Of Poverty." *And Women’s Human Rights’, SHS Papers in Women’s Studies/Gender Research* 2, 2005.

Moser, Caroline O., "Summary of Household Responses to Poverty and Vulnerability in Four Poor Urban Communities" içinde Confronting Crisis, World Bank Publishing, 1996.

Oscar, Lewis, Sanchez’in Çocukları, (Çev.: Leyla Ragıp), E Yayınları, İstanbul, 1971.

Öğülmüş, Selahaddin, “Sosyal yardım algısı ve yoksulluk kültürü." *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 26.26, 2011, 83-96.

Öniş, Ziya, Fikret Şenses, "15 Türkiye ekonomisi küresel ekonomiyle bütünleşmede yeni bir aşamada." *Türkiye ve küresel ekonomi: Kriz sonrası dönemde neo-liberal yeniden yapılanma ve entegrasyon*, Routledge, 2009.

Özgüç, Nazmiye, Prizren’de Şehirsel Gelişme ve Mekânsal Değişim, İstanbul, 2015.

Prizren Belediyesi Sayfası, Erişim Tarifi:15.10.2022.

Prizren Belediyesi, Gelişme Planı, 2009-2025.

Serdar, Gökhan, "Yoksulluk ve Kişisel Güvenlik”, Umut Vakfı Araştırma Merkezi Hukukun Gençleri Sempozyumları Dizisi–1.

Sipahi, Esra Banu, "Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk" *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 6.11, 2006, 172-189.

Şener, Ülker, "Kadın yoksulluğu. TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı) " *TEPAV Değerlendirme Notu*, 2009.

Şengül, H.Tarık, Ersoy, M. (der.) Şanlıurfa Kentinde Yoksulluk, ODTÜ Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı 2002 Yılı Stüdyo Çalışması, Ankara, 2004.

Şengül, Seda, Mahir Fisunoğlu. "Türkiye'de Kadın Yoksulluğu Türkiye'de Kadın Yoksulluğu", Çukurova, 2004.

Tekeli, İlhan, "Yoksulluğu Düşünme Biçimimiz Samimiyet Sınavını Geçebilir mi?" *Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama*, 2002, 6-8.

Türk Dil Kurumu web sitesi: Erişim Tarihi 06.04.2022.

Türkdoğan, Orhan, "Türk toplumunda yoksulluk kültürü." *Yoksulluk* 1, 2003, 104-109.

TÜSİAD, Türkiye'de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, Aralık, 2000.

Uysal, Gökşen, "1999'dan Günümüze Kadar Geçen Süreçte Kosova." *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara*, 2011.

Uzun, Ayşe Meral, "Yoksulluk olgusu ve Dünya Bankasi" *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 4.2, 2003, 155-174.

William Jr, A., ed, "International encyclopedia of the social sciences" 2008.

William Julius, Wilson, *The truly disadvantaged: The inner city, the underclass, and public policy*. University of Chicago Press, 2012.

World Bank, Turkey: Poverty and Coping After Crises, Report No. 24185-TR, Washington, D.C.: World Bank, 2003a.

Yıllık, S. B., ve Planı, K. Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu.

Yusufoğlu, Ömer Şükrü, "Kadın yoksulluğu üzerine sosyolojik bir araştırma: Elâzığ örneği." *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Elâzığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* 2010.

Yücel, Yiğit, Tanzimat'tan II Meşrutiyet'e Prizren, İzmir, 2009.

Zülfikar, Berna Şafak, "Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Yöntemleri: Katılımcı Bir Yaklaşımla Sosyal Riski Azaltma Projesi'nin Başarı Değerlendirmesi-Ankara İli Örneği." *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara*, 2010.

İnternet Kaynakları:

Prizren Belediyesi Sayfası.
URL. https://kk.rks-gov.net/prizren/qyteti/historiku/

Türk Dil Kurumu web sitesi

URL. http://tdkterim.gov.tr/bts/

EK: ANKET FORMU

1- Yaşınız?

a)18'den küçük b) 18 – 25 c) 26 – 33 d) 34 – 41
e) 42 – 48 f) 49 – 56 g) 57 – 64 h) 65 ve üzeri

2- Medeni durumunuz?

a) Bekâr b) Evli d) Ayrılmış e) Eşi vefat etmiş

3- Öğrenim durumunuz?

a) Okur-yazar değil b) Okur-yazar ama okul mezunu değil c) İlkokul mezunu d) Ortaokul mezunu e) Lise mezunu f) Üniversite/yüksekokul mezunu

4- Hanenizde kaç kişi yaşıyor?

a)1 b) 2 c) 3 d) 4 e) 5 f) 6
g) 7 h) 8 i) 9 ve üzeri

5- Cep telefonunuz var mı?

a) Evet b) Hayır

6- Şahsi (kendinize ait) arabanız var mı?

a) Evet b) Hayır

7-Kuaföre ne kadar sıklıkla gidersiniz?

a) Haftada bir defa veya daha fazla b) Ayda bir defa c) Yılda bir defa

8- Evlenmemiş kaç çocuğunuz var?

a) Çocuk yok b) 1 c) 2 d) 3
e) 4 f)5 g) 6 h) 7 ve üzeri

9- Evinizin mülkiyet durumu nedir?

a) Kendi evimiz b) Kira c) Ücretsiz

10- Oturduğunuz evin türü?

a) Daire b) Ev

11- Evinizde aşağıdaki problemlerden hangisi var? (Çok Seçenekli)

a) Hiçbir problem yok b) Elektrik/su şebekesi problemi c) Ev içi tuvaletin olmaması d) Bağımsız mutfağın olmaması e) Bağımsız banyonun olmaması f) Evin rutubetli olması g) Çatı, duvar ve pencerelerin problemli olması

12- Oturulabilir oda sayısı?

a)1 b) 2 c) 3 d) 4 ve üzeri

13- Evinizde olmayan ya da yetersiz olan eşyalar nelerdir? (Çok Seçenekli)

a) Ulaşım aracı b) Televizyon c) Buzdolabı d) Çamaşır makinesi e) Bulaşık makinesi f) Şofben- tüplü ocak g) Elektrikli süpürge h) Koltuk-kanepe i) Telefon/cep telefonu j) Bilgisayar

14- Hanenizin reisi kimdir?

a) Ben b) Eşim c) Babam/annem d) Kayınpeder/kayınvalide

15- Eşinizin öğrenim durumu?

a) Okur-yazar değil b) Okur-yazar ama okul mezunu değil c) İlkokul mezunu d) Ortaokul mezunu e) Lise mezunu f) Üniversite/yüksekokul mezunu

16- Eşinizin çalışma durumu?

a) Çalışmıyor b) Gündelikle çalışan–düzensiz çalışan c) Mevsimlik gündelikle çalışan d) Mevsimlik kadrolu/muvakkat çalışan e) Kendi hesabına çalışan (seyyar satıcı,) f) Düzenli-sürekli çalışan

17- Mesleğiniz nedir? (Yazınız)

……
……

18- Eğer çalışmıyorsanız nedeni?

a) Çalışmak istemiyorum b) Aile veya çevre baskısı c) İş bulamıyorum d) Bakmakla yükümlü olduğum kişiler var (küçük çocuklar, yaşlı, hasta vs.) e) Yaşlılık veya hastalık f) Özürlü/sakat g) Diğer (……)

19- (Kira Hariç) Aylık ne kadar parayla geçiniyorsunuz? (Hane bağlamında)

a) 50 € ve altında b) 50-75€ c) 76-100 € d) 100-150 €

e) 151-200 € f) 200-300 € g) 301-400 € h) 401 ve üzeri

20- En çok kime veya ne/nereye borcunuz var?

a) Borcu yok b) Elektrik/su/telefon c) Gıda, yakacak d) Kira e) Giyecek, ev eşyası f) Banka-kredi g) Şahıs h) Diğer (……)

21- 17 yaş ve üzerinde olan kız çocuğunuz çalışmıyorsa nedeni?

a) Öğrenci b) Aile veya çevre baskısı b) Çalışmak istemiyor
c) İş bulamıyor d) Hastalık/özür-sakatlık e) Diğer (……)

22- Sağlık durumunuz nasıldır?

a) Herhangi bir sağlık sorunum yok b) Zaman zaman hastalanırım
c) Sık sık hastalanırım d) Devamlı hastayım (kronik hastalıklar)

23- Herhangi bir psikolojik rahatsızlığınız var mı?

a) Evet b) Hayır

24- Sağlık masraflarını ne ile karşılıyorsunuz? (Yazınız)

…….....
.....

25- Ne tür bir şiddete maruz kaldınız? (şiddet görmediyseniz →Soru 28'e geç)

a) Herhangi bir şiddet görmedim b) Duygusal/psikolojik şiddet
c) Hem duygusal hem de fiziksel şiddet

26- En çok kim/kimlerden şiddet gördünüz?

a) Eşimden b) Çocuklarımdan c) Eşimin ailesinden d) Kendi ailemden e) Çevremdekilerden f) Diğer (……)

27- Son altı ay içinde hanenizde kaç defa dayak olayı oldu?

a) Hiç olmadı b) 3'ten az c) 4- 6 defa d) 7 ve üzeri

28- Siyasetle ilgilenme durumunuz?

a) Hiç ilgim yok b) Sadece partileri tanıyorumc) Sadece siyasetçileri tanıyorum

d) Hem partileri hem de siyasetçileri tanıyorum e) Bir partiye üyeyim

29- Oy vereceğiniz partiyi neye göre belirliyorsunuz?

a) Kendi görüşüme göre b) Eşimin veya çocuklarımın oy verdiği partiye göre c) Çevremizdekilerin görüşüne göre d) Diğer (……)

30- Kaç yaşında evlendiniz?

a) 18'den küçük b) 18 – 22 c) 23 – 27 d) 28 – 32 e) 33 – 37 f) 38 ve üzeri

31- Eşinizle nasıl evlendiniz?

a) Tanışarak b) Görücü usulü ile c) Zorla (Kaçırılma) d) Kendi isteğinle kaçma

32- Eşinizle akrabalık durumunuz nedir?

c) Akrabalık yok b) Yakın akraba (kuzen) c) Uzaktan akrabalık

33-Eşinizin ailesiyle birlikte, aynı evde oturdunuz mu?

a) Hayır b) Bir müddet oturduktan sonra ayrıldık c) Halen beraber oturuyoruz

34- Evlendikten sonra aileniz sizinle ilgilendi mi?

a) Hiç ilgilenmediler b) Ara sıra ilgilendiler c) Devamlı olarak ilgilendiler

35- Eşinizle resmi nikâhlı olarak evlenmediyseniz nedeni?

a) Yaşın küçük olması b) Evlendiği erkeğin ikinci, üçüncü eşi konumunda olması c) Gerek duyulmaması, imam nikâhının yeterli olarak görülmesi d) Diğer (……)

36- Eşinizden ayrıldıysanız nedeni nedir?

a) Geçimsizlik b) Yoksulluk c) Aldatma d) Kendi hatalarım e) Çocuk sahibi olamama f) Eşimin kötü alışkanlıkları g) Aile veya çevre baskısı h) Diğer (……)

37- Yoksulluk probleminiz ne zamandan beri var?

a) Doğduğumdan beri var b) Evlenmeden önce başlamıştı c) Evlendiğimden beri

d) Evlendikten daha sonra e) Eşimden ayrıldıktan sonra f) Eşimi kaybettikten sonra

38- Okula gitmediyseniz veya yarıda bıraktınızsa nedeni?

a) Maddi imkânsızlık b) Gitmek istemedim c) Kız çocuğunu okutmama anlayışı

d) Erken evlilik e) Hastalık/özür-sakatlık

39- Evlenen kız çocuğunuz varsa maddi durumu nasıl? (en büyük kız çocuğu için)

a) Kötü-yoksul b) Orta halli c) İyi

40- Sıkıntılarınızı en çok kimlerle paylaşıyorsunuz?

a) Hiç kimseyle b) Eşimle c) Çocuklarımla d) Akrabalarımla e) Komşularımla f) Arkadaşlarımla g) Kendi ailemle

41- Yoksul olduğunuz için dışlandığınızı hissediyor musunuz?

a) Evet b) Hayır c) Bilmiyorum

42- Sizce zenginlerin yoksullara bakış açısı nasıldır?

a) Umursamazlar b) Dışlayıcılar c) Hoşgörülü ve yardımseverler

d) Bilmiyorum

43- Dışarıdan size en çok kimler destek oluyor?

a) Hiç kimse b) Benim ailem c) Eşimin ailesi d) Komşular e) Akrabalar f) Hayırseverler g) Yardım kuruluşları

44- Sürekli yardım aldığınız bir kurum/kuruluş var mı?

a) Evet b) Hayır

45- Son bir yıl içerisinde yardım kuruluşlarından ne tür bir yardım aldınız? (Çok Seçenekli)

a) Herhangi bir yardım alınmadı b) Gıda c) Giyecek d) Yakacak e) Nakit para f) Sıcak yemek g) Kırtasiye h) Diğer (……)

46- Ailenizde yardım kuruluşlarına başvuran kimdir?

a) Başvuru olmadı b) Ben c) Eşim d) Ailenin diğer üyeleri

47- Evde üretim yapıyor musunuz?

a) Evet b) Hayır Soru 49'e geç

48- Ne tür bir üretim yapıyorsunuz? (Çok Seçenekli)

a) Hayvan ürünleri (süt, yoğurt, yağ, peynir vs.) b) Tarım ürünleri (sebze, meyve, tahıl) c) Yiyecek maddeleri (ekmek, salça, konserve)

49- Boş zamanlarınızda en fazla ne yapıyorsunuz?

a) Hiçbir şey yapmıyorum b) TV seyrediyorum, müzik dinliyorum c) El işi yapıyorum d) Komşu, akraba veya arkadaşlarla görüşüyorum e) Kitap okuyorum f) Diğer (……)

50- Sizce yoksulluğunuzun temel nedeni nedir?

a) İşsizlik b) Düşük ücretler/yetersiz gelir c) Boşanma/terk d) Hastalık/özür-sakatlık e) Eğitimsizlik f) Hükümet politikaları g) Diğer (……)

51- Elinize bir miktar para geçse ne yaparsınız?

a) İhtiyaçlarımızı karşılarım b) Gelecek için saklarım c) Ev/arsa/araba alırım d) Bir iş kurmayı düşünürüm e) Diğer (……)

52- Geleceğinizi nasıl görüyorsunuz?

a) Durumumuz daha iyi olacak b) Bir şey değişmeyecek c) Daha kötü olacak d) Bilemiyorum

53-Tatile yılda ne kadar sıklıkla gidersiniz?

a) Hiç b) Yılda bir kez c) Yılda birkaç kez

54-Arkadaşlarınızla dışarda görüşür müsünüz?

a) Hiç görüşmem b) Her gün görüşürüm c) Ara sıra görüşürüm